

FUNDACJA
nowoczesna
Polska

Badanie potencjału wdrażania edukacji medialnej w warszawskich szkołach

Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”

Dla Fundacji Nowoczesna Polska

Warszawa, 2015

Publikację finansuje m. st. Warszawa

// ZESPÓŁ PROJEKTU //

Kaja Dziarmakowska

Paulina Wróbel

oraz

Katarzyna Milczewska

Sonia Szostak

Raport, z wyłączeniem materiałów źródłowych, jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0. Treść licencji jest dostępna na stronie:

www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/

// SPIS TREŚCI //

Executive Summary.....	3
// W dużym skrócie //	
Rozdział 1. Wstęp. Przedstawienie kontekstu i metodologii badania.....	5
Rozdział 2. Analiza dokumentów strategicznych.....	9
// UNESCO // Europa // Dokumenty krajowe // Dokumenty regionalne i warszawskie // Wybrane badania i raporty dotyczące edukacji //	
Rozdział 3. Analiza warszawskiego rynku pracy sektora kreatywnego jako kontekst edukacji medialnej	57
Rozdział 4. Baza i oferta edukacji medialnej w Warszawie.....	77
// Edukacja medialna w podstawie programowej // System edukacji w Warszawie // Oferta edukacji medialnej dla szkół i osób indywidualnych // Rozwiązania metodyczne, formy edukacji medialnej // Działające w Warszawie uczelnie wyższe a edukacja medialna //	
Rozdział 5. Analiza doświadczeń grupy wdrażającej edukację medialną.....	120
Rozdział 6. Analiza możliwości finansowania edukacji medialnej w warszawskich szkołach.....	135
// Lekcje, zajęcia dodatkowe: koła zainteresowań i koła przedmiotowe // Zajęcia dodatkowe w warszawskich szkołach na przykładzie roku 2012/2013 oraz roku 2014/2015 // Środki europejskie // Finansowanie podnoszenia kompetencji nauczycieli //	
Rozdział 7. Przegląd rekomendacji.....	149
//Bibliografia//.....	153

// W DUŻYM SKRÓCIE //

Raport stanowi podsumowanie badania potencjału rozwijania edukacji medialnej w warszawskich szkołach, realizowanego przez Pracownię Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” dla Fundacji Nowoczesna Polska od marca do czerwca 2015 roku.

Inicjatorem badania była Fundacja Nowoczesna Polska wraz z Biurem Edukacji M. ST. Warszawy, których zamierzeniem jest wzmacnianie roli i poprawa jakości w zakresie edukacji medialnej w nauczaniu szkolnym, a w dalszej perspektywie także opracowanie i wdrożenie rozwiązań systemowych.

Celem badania było uporządkowanie dostępnej wiedzy o edukacji medialnej młodzieży szkolnej w Warszawie oraz wstępna ocena szans i zagrożeń (w tym szczególnie w kontekście możliwości finansowania zajęć przedmiotowych, możliwości organizacyjnych warszawskich szkół, kompetencji nauczycieli oraz potrzeb warszawskiego rynku pracy związanego z edukacją medialną) **dla rozwijania tej dziedziny.** Wnioski i konkluzje z badania staną się podstawą rozwiązań wspierających rozwój edukacji medialnej w szkołach w Warszawie.

Przeprowadzone **badanie daje silne podstawy by rekomendować rozwijanie edukacji medialnej w kolejnych latach.** Zapisy w dokumentach strategicznych, warszawskie plany oświatowe i sama specyfika stołecznego rynku pracy dostarczają argumentów o celowości budowania kompetencji z zakresu edukacji medialnej u dzieci i młodzieży (i nie tylko). Pomimo braku formalnych przeszkód oraz istnienia puli zasobów edukacyjnych (bazy materiałów edukacyjnych, scenariusze lekcji), wprowadzenie edukacji medialnej do szkół w sposób systemowy, obejmujący wszystkie, a nie tylko wybrane placówki, może okazać się bardzo trudne. Potencjalne trudności (jeśli nie – bariery) lokowane są w obszarze organizacji pracy szkoły i konstrukcji programu szkolnego – bardzo mało elastycznych, bardzo napiętych czasowo. Z tych powodów jako niemożliwe traktuje się dziś w środowisku praktyków wprowadzenie dodatkowego przedmiotu do siatki zajęć szkolnych. Nieco bardziej realne wydaje się w świetle badania opracowanie systemu (dobrowolnego lub obligatoryjnego) wprowadzania wątków edukacji medialnej w ramach podstaw kształcenia innych przedmiotów.

Decyzji o uruchomieniu programu rozwijania edukacji medialnej w szkołach powinny towarzyszyć **działania podnoszące kompetencje nauczycieli oraz działania budujące świadomość znaczenia edukacji medialnej** we współczesnym społeczeństwie i na rynku pracy (nie tylko u nauczycieli, ale także uczniów i rodziców). Niezwykle istotne będzie:

- wspieranie (i aktywne animowanie, sieciowanie) środowiska rzeczników edukacji medialnej
- przeprowadzenie ewaluacji dotychczasowych materiałów i praktyk w celu stworzenia dobrego jakościowo zaplecza edukacyjnego, zadbanie o jego dostępność, atrakcyjność
- przeanalizowanie programów przedmiotów szkolnych i wskazanie zajęć w trakcie których poruszane są (i mogą być z powodzeniem rozwijane) kwestie z zakresu edukacji medialnej (w badaniu najczęściej wskazywano następujące przedmioty szkolne: informatyka, historia, język polski, WOS). Zaproponowanie formuły wprowadzania tych wątków przez nauczycieli.
- zbadanie zasobów szkół i placówek, które mogą je wspierać, w celu dopasowania proponowanych form zajęć do faktycznych możliwości sprzętowych

- zbadanie potrzeb (około)szkoleniowych nauczycieli
- wprowadzenie dla nich dodatkowych form wsparcia i zachęt (np. łatwy dostęp do dobrej jakości materiałów edukacyjnych, dostęp do atrakcyjnych wydarzeń związanych z edukacją medialną, udostępnianie sprzętów, sieciowanie z ekspertami, praktykami, animatorami).

1

WSTĘP. PRZEDSTAWIENIE KONTEKSTU I METODOLOGII BADANIA

// KONTEKST BADANIA //

Inicjatorami badania była Fundacja Nowoczesna Polska wraz z Biurem Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy poszukująca odpowiedzi na pytania o potencjał rozwijania edukacji medialnej w ramach oferty warszawskich szkół.

Zakres badania

Badanie dotyczy możliwości (szerszego) wprowadzenia do warszawskich szkół edukacji medialnej.

Cele badania

- przedstawienie i uporządkowanie dostępnej wiedzy o stanie edukacji medialnej w Warszawie
- przedstawienie rekomendacji wspierających jej optymalne wdrażanie

Obszar zainteresowania badania

- badanie dotyczy **edukacji dzieci i młodzieży**
- koncentruje się na **rozwiązaniach i praktykach warszawskich**, przy czym jako kontekst lokalnych rozwiązań uwzględnione będą zapisy dokumentów regionalnych, krajowych i zagranicznych

Edukacja medialna - definicja

Na potrzeby badania jako edukację medialną rozumiemy

działania edukacyjne (w edukacji formalnej i nieformalnej) rozwijające umiejętności wyszukiwania i krytycznej oceny informacji, a także zdolności bezpiecznego i kreatywnego korzystania z mediów

// METODOLOGIA BADANIA //

Badanie realizowaliśmy od maja do czerwca 2015 roku. Zaproponowany schemat badawczy składał się z pięciu komponentów, którym odpowiadały następujące metody badawcze:

Analiza danych zastanych

Badanie metodą *desk research* stanowi podstawę wiedzy przedstawianej w niniejszym raporcie. Przeprowadzono następujące analizy (wnioski z każdej z nich przedstawiają kolejne rozdziały raportu):

- 1. Analiza dokumentów strategicznych** (europejskich, krajowych, regionalnych, warszawskich) pod kątem potrzeb i wymagań w zakresie edukacji medialnej
 - Cel analizy to ukazanie kontekstu formalnego tematu
 - Materiałem bazowym analizy było opracowanie Fundacji Nowoczesna Polska (rozdział: Organizacje międzynarodowe: edukacja medialna w polityce Unii Europejskiej i UNESCO, <http://cyfrowaprzyszlosc.pl/publikacje/>), które zostało rozszerzone o informacje z dokumentów lokalnych (krajowych, regionalnych, warszawskich)
- 2. Zmapowanie instytucji i organizacji działających w Warszawie w zakresie edukacji medialnej oraz analiza ich oferty**
 - Zmapowanie warszawskich instytucji i organizacji wraz z opisem obszarów ich działań (oferta i rola warszawskiego sektora edukacji i kultury, w tym organizacji pozarządowych, w zakresie krajowych i warszawskich działań na rzecz edukacji medialnej i cyfrowej)
 - założenia programowe różnych form zajęć z edukacji medialnej
 - diagnoza możliwości współpracy z warszawskimi uczelniami oraz instytucjami nauki i kultury (zmapowanie potencjalnych partnerów przede wszystkim dla warszawskich liceów profilowanych, mediowych)
- 3. Analiza organizacyjno-finansowa**
 - prześledzenie obecnych ścieżek finansowania zajęć edukacji medialnej przez zainteresowane podmioty (tj. dyrektorów szkół, nauczycieli, trenerów itd.) oraz wymogi formalne, które należy spełnić, aby wprowadzić zajęcia z zakresu edukacji medialnej
 - sprawdzenie możliwości:
 - wykorzystania funduszy europejskich na potrzeby edukacji medialnej
 - finansowania z samorządu
 - finansowania w ramach zajęć dodatkowych w Warszawie (prześledzenie jakie są obecne źródła finansowania takich zajęć)
 - innych możliwości np. w ramach innowacyjnych programów nauczania
- 4. Analiza rynku pracy m.st. Warszawy w zakresie branży mediowej (w tym sektora kreatywnego, informatycznego)**
 - analiza specyfiki rynku pracy w Warszawie (na tle kraju) w zakresie branży mediowej, kreatywnej, informatycznej

Wywiady indywidualne i grupowe: analiza potrzeb grupy wdrażającej edukację medialną

Tę część badania realizowano następującymi metodami:

- dyskusja grupowa z udziałem nauczycieli-praktyków edukacji medialnej
- seminarium eksperckie z udziałem badaczy, ekspertów edukacji medialnej, koordynatorów projektów edukacji medialnej, nauczycieli i przedstawicieli warszawskich instytucji edukacyjnych
- cztery wywiady indywidualne z realizatorami i koordynatorami projektów z edukacji medialnej (przedstawiciele organizacji pozarządowych, dyrektorzy szkół, edukatorzy współpracujący ze szkołami)
- trzy wywiady eksperckie z ekspertami z dziedziny edukacji medialnej

Zgłębiane w tej części zagadnienia badawcze:

- Percepcja znaczenia edukacji medialnej
- Diagnoza sytuacji edukacji medialnej w Warszawie
- Doświadczenia związane z wdrażaniem (problemy i szanse)
- Oczekiwania i potrzeby związane ze sposobem organizacji i formami wsparcia edukacji medialnej (finansowanie, wsparcie szkoleniowe, lokalowe, sieciowanie środowiska, wsparcie formalne, inne?)
- Rekomendacje dotyczące sposobów wdrażania zajęć i wsparcia dla różnych podmiotów
- Rekomendacje związane z finansowaniem edukacji medialnej)

..2..

ANALIZA DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH
POD KĄTEM POTRZEB EDUKACJI MEDIALNEJ

Potrzebę prowadzenia edukacji medialnej dzieci i młodzieży jako elementu edukacji powszechnej podkreślają w dokumentach strategicznych instytucje międzynarodowe, Unia Europejska, potrzebę taką stwierdzają również dokumenty krajowe i samorządowe.

Analizę dużej części tych dokumentów przedstawiał opublikowany w 2012 r. raport Fundacji Nowoczesna Polska "Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce", jest on materiałem bazowym przedstawionej niżej analizy¹, rozszerzonym o informacje z dokumentów lokalnych (krajowych, regionalnych, warszawskich).

// UNESCO² //

UNESCO rozpatruje kwestię kompetencji medialnej i informacyjnej z punktu widzenia Art. 19 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, który głosi, że „Każdy człowiek ma prawo do wolności poglądów i swobodnego ich wyrażania; prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnych poglądów, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i idei wszelkimi środkami, bez względu na granice”.

Strategia UNESCO w zakresie promowania edukacji medialnej polega z jednej strony na prowadzeniu działań podnoszących świadomość na temat jej znaczenia na wszystkich poziomach kształcenia (podstawowym, średnim oraz przez całe życie), a z drugiej strony – na wspieraniu kształcenia nauczycieli i ustanawianiu wytycznych w tym zakresie oraz na promowaniu polityki na rzecz rozwoju programów nauczania. UNESCO uważa bowiem, że każdy może być katalizatorem zmian, a programy edukacji medialnej powinny mu w tym pomóc.

Edukacja informacyjna stanowi jeden z priorytetów Programu Informacja dla Wszystkich UNESCO (IFAP). W swym obecnym podejściu UNESCO uważa, że konwergencja mediów i telekomunikacji

¹ Organizacje międzynarodowe: edukacja medialna w polityce Unii Europejskiej i UNESCO, <http://cyfrowaprzyszlosc.pl/publikacje/>

² Fragment z rozdziału raportu *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce*. Rozdział autorstwa Ewy Murawskiej-Najmiec
Organizacje międzynarodowe: edukacja medialna w polityce Unii Europejskiej i UNESCO *Cyfrowa przyszłość*,
<http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>, s.92-95.

napędzana przez erę cyfrową wymaga wspólnego rozpatrywania kompetencji informacyjnej i medialnej³.

UNESCO szczyci się długą tradycją działań na rzecz edukacji medialnej, choć do tej pory jako organizacja nie wydała znaczącego dokumentu w tym zakresie. Jest za to bardzo aktywna jako instytucja stymulująca, inicjująca i współdziałająca w obszarze edukacji medialnej. Już w 1982 r. podczas sympozjum nt. edukacji medialnej z udziałem uczestników z 19 państw członkowskich UNESCO (Niemcy, Grünwald) przyjęto deklarację, która utorowała drogę edukacji medialnej na poziomie międzynarodowym. Mówi ona, że skoro „żyjemy w świecie, w którym media są wszechobecne” (a to było jeszcze przed czasami upowszechnienia telewizji satelitarnej, kablowej z sygnałem zwrótnym, magnetowidów itp.) a „dzieci spędzają więcej czasu przed telewizorem niż w klasie szkolnej”, rośnie przepaść między wiedzą oferowaną przez instytucje oświatowe a rzeczywistym doświadczeniem ludzi. Deklaracja ta musiała być na tyle ważka, a jednocześnie ponadczasowa, że po 25 latach nawiązała do niej tzw. Agenda Paryska (12 Zaleceń na rzecz edukacji medialnej – Paris Agenda or 12 Recommendations for media education) będąca z kolei wynikiem kolejnej dużej inicjatywy UNESCO, czyli światowego spotkania na temat edukacji medialnej w Paryżu (2007 r.). Zalecenia te nie tylko potwierdziły aktualność Deklaracji z Grünwaldu, ale też zwróciły uwagę, że jej przekaz jest jeszcze silniejszy w obliczu nadejścia społeczeństwa informacyjnego i wiedzy w globalnym kontekście. Dwanaście Zaleceń Paryskich rozwija i uszczegóławia wytyczne z Grünwaldu.

Zasługą UNESCO jest też wniesienie debaty na temat edukacji medialnej do Światowego Szczytu Społeczeństwa Informacyjnego (WSIS). Od 2007 r. UNESCO stał się oficjalnym moderatorem priorytetowej linii działań C9 „media” i włączył edukację medialną jako jeden z jego podtematów. Oznacza to coroczne raportowanie do Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ (ECOSOC) na temat stanu tej dziedziny oraz na temat podejmowanych w tym zakresie badań naukowych.

Niedawną międzynarodową inicjatywą w zakresie edukacji medialnej, w której UNESCO odegrała znaczącą rolę, było I Międzynarodowe Forum Kompetencji Medialnej i Informacyjnej (Fez, Maroko, 15-17.06.2011 r.). Podczas tej konferencji (ponad 200 uczestników z 40 krajów), ogłoszono publikację UNESCO „Media and Information Literacy, Curriculum for Teachers”, która składa się z dwóch części – programu nauczania nauczycieli edukacji medialnej i zakresu kompetencji oraz modułów dydaktycznych²⁷. Owocem marokańskiego Forum jest Deklaracja z Fezu²⁸, która odwołuje się do działań wytyczonych przez Deklarację Grünwaldzką oraz Agendę Paryską. Deklaracja ta, uchwalona z udziałem UNESCO, mówi, że w wieku rozwoju nowych technologii kompetencja medialna i informacyjna stanowi podstawowe prawo człowieka i jest niezbędnym warunkiem podnoszenia jakości życia oraz zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturalnego.

Aktywność w zakresie edukacji medialnej wykazuje też Polski Komitet Programu Informacja dla Wszystkich (PK IFAP) przy Polskim Komitecie do spraw UNESCO. We wrześniu 2011 r. przyjął Stanowisko w kwestii zapewnienia edukacji medialnej wszystkim grupom wiekowym i społecznym,

³ http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=31434&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

które rozesłane będzie do instytucji rządowych, regulacyjnych i medialnych mających w obszarze kompetencji edukację medialną. W dokumencie tym Polski Komitet IFAP UNESCO przypomina dorobek Unii Europejskiej oraz UNESCO w zakresie edukacji medialnej, sytuuje ją w kontekście wyzwań i wymogów cywilizacyjnych, przytacza streszczenie Agendy Paryskiej (12 Zaleceń Paryskich) oraz wyraża poparcie dla postulatów Deklaracji z Fezu w zakresie:

- wezwania do przeprowadzenia krajowych badań diagnozujących kompetencje medialne i informacyjne w celu kształtowania postaw twórczych, zwłaszcza wśród młodzieży;
- włączenia kompetencji informacyjnej i medialnej w ramy edukacji formalnej i nieformalnej będących wyrazem nowej edukacji obywatelskiej;
- budowania sieci szkół wyższych oraz krajowych i regionalnych instytutów/centrów wiedzy w zakresie kompetencji informacyjnej i medialnej jako siły napędowej ich rozwoju i promocji;
- inicjatywy ustanowienia światowego tygodnia kompetencji medialnych i informacyjnych.

Ponadto, Polski Komitet UNESCO wyraża stanowisko, że niezbędne jest przyjęcie **w Polsce systemowego programu edukacji medialnej** w celu wzmocnienia tego obszaru zarówno w ramach **edukacji formalnej** (system oświaty), jak i **nieformalnej** (środowisko rodzinne, organizacje pozarządowe, sieci bibliotek i instytucje kultury) oraz zwraca przy tym uwagę, że szczególne znaczenie ma pełne objęcie tym programem dzieci i młodzieży oraz osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. W swoim Stanowisku Komitet ten przedstawia sześć wniosków dotyczących działań, których podjęcie przysłużyłoby się rozwojowi edukacji medialnej i informacyjnej. Są to:

- Podjęcie skoordynowanych działań mających na celu zgromadzenie wiedzy o inicjatywach z zakresu edukacji medialnej w Polsce i opracowanie ogólnokrajowego, systemowego programu edukacji medialnej (formalnej i nieformalnej), obejmującego wszystkie grupy społeczne i wiekowe, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym;
- Wypracowanie krajowego planu działania w zakresie edukacji medialnej. W tym celu rekomenduje się powołanie eksperckiej grupy roboczej, która przygotowałaby projekt tego dokumentu. Projekt ten powinien być poddany publicznej konsultacji;
- W ślad za planem działania – zestawienie przez roboczą grupę ekspercką katalogu istniejących narzędzi do realizacji edukacji medialnej oraz ewentualne zaproponowanie ich uzupełnienia w odniesieniu do odpowiednich grup wiekowych i społecznych;
- Objęcie edukacją medialną wszystkich grup społecznych i wiekowych ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży (w tym celu edukacją medialną należy w pierwszym rzędzie objąć bibliotekarzy i nauczycieli różnych przedmiotów, którzy zdobytą wiedzę i umiejętności będą mogli wykorzystywać w pracy z dziećmi i młodzieżą) oraz osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym (w tym celu skorelowanie programu ws. edukacji medialnej z programem edukacji cyfrowej np. programem „Polska cyfrowa równych szans”);
- Wypromowanie edukacji medialnej jako nośnika nowoczesnej edukacji na miarę XXI w., poprzez zaprojektowanie i realizację cyklicznej ogólnopolskiej kampanii informacyjno-promocyjnej;
- W celu realizacji powyższych wniosków niezbędne wydaje się określenie krajowego koordynatora ww. działań.

UNESCO Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era (2014)

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/news/paris_mil_declaration.pdf

Dokument na nowo podkreśla znaczenie kompetencji medialnych i informacyjnych wzywając państwa oraz innych aktorów odpowiedzialnych za edukację społeczeństw do odegrania aktywnej roli we wdrożeniu przedstawionych w tym i wcześniejszych dokumentach UNESCO zaleceń.

// EUROPA //

Kluczowe kompetencje (2006)

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_pl.htm

Dokument wprowadził pojęcie ośmiu kluczowych kompetencji będących połączeniem wiedzy, umiejętności i postaw, które mają fundamentalne znaczenie dla każdego obywatela społeczeństwa opartego na wiedzy. Dokument stanowi punkt odniesienia dla państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) w celu zapewnienia pełnego włączenia tych kluczowych kompetencji do ich strategii i infrastruktury, zwłaszcza w kontekście uczenia się przez całe życie.

Osiem kluczowych kompetencji to:

- porozumiewanie się w języku ojczystym
- porozumiewanie się w językach obcych
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne
- kompetencje informatyczne obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI), a tym samym podstawowych umiejętności w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK),
- umiejętność uczenia się
- kompetencje społeczne i obywatelskie
- poczucie inicjatywy i przedsiębiorczość
- świadomość i ekspresja kulturowa

Edukacja i szkolenia 2020 (2009)

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0016_pl.htm

Dokument przedstawia cele edukacyjne Unii Europejskiej do roku 2020:

- realizacja koncepcji uczenia się przez całe życie i mobilności
- poprawa jakości i skuteczności kształcenia i szkolenia
- promowanie równości, spójności społecznej i aktywności obywatelskiej
- zwiększanie kreatywności i innowacyjności, w tym przedsiębiorczości, na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia – należy promować nabywanie przez wszystkich obywateli przekrojowych kompetencji oraz zadbać o pełne funkcjonowanie trójkąta wiedzy: edukacja – badania – innowacje.

W dokumencie nie pojawia się pojęcie edukacji medialnej.

Dalsze, dotyczące kolejnych europejskich dokumentów, skrócone fragmenty raportu *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce*, pochodzą z rozdziału *Dorobek organów Unii Europejskiej w zakresie edukacji medialnej* autorstwa Ewy Murawskiej-Najmiec⁴.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady o audiowizualnych usługach medialnych (2007)⁵

Wśród dokumentów unijnych aktem prawa pochodnego najwyższej rangi (mającym moc wiążącą), który bezpośrednio odnosi się do zagadnień z zakresu edukacji medialnej jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady o audiowizualnych usługach medialnych (2007 r.). (...) Dyrektywa ta (...) oprócz definicji umiejętności korzystania z mediów oraz wezwania do jej upowszechniania i uważnej obserwacji rozwoju tych umiejętności, podaje też przykłady możliwych działań upowszechniających, powołując się w tym zakresie na Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z grudnia 2006 r. ws. ochrony małoletnich, godności ludzkiej oraz prawa do odpowiedzi. Przykładami tymi są:

- kształcenie nauczycieli i szkoleniowców (termin zaczerpnięty z oficjalnego przekładu na język polski);
- specjalne szkolenia internetowe dla dzieci, począwszy od najmłodszych grup wiekowych, w tym zajęcia otwarte dla rodziców;
- organizowanie krajowych kampanii społecznych z udziałem wszystkich mediów na temat tego, jak odpowiedzialnie korzystać z Internetu.

(...) Polityka Unii Europejskiej kładzie silny akcent na ochronę użytkowników przed szkodliwymi treściami medialnymi. Jest to mocno osadzone w politycznym kursie instytucji unijnych nastawionym na ochronę małoletnich, szczególnie w środowisku internetowym. Wystarczy wymienić Program Komisji Europejskiej Safer Internet, czy program Kids Online II, albo też cytowane wcześniej Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z grudnia 2006 r. ws. ochrony małoletnich, godności ludzkiej i prawa do odpowiedzi (Załącznik II), w których centralne miejsce zajmuje cel związany z promowaniem edukacji medialnej, zwanej też czasem w polskich oficjalnych przekładach alfabetyzacją medialną. Jest to oczywiście ważny i potrzebny aspekt, a programy unijne w tym zakresie cieszą się dobrą sławą i przynoszą dobre owoce w realizujących je państwach członkowskich. Niemniej jednak ochrona małoletnich w środowisku cyfrowym to tylko jeden z aspektów wszechstronnie rozumianej edukacji medialnej.

⁴ <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>

⁵ E. Murawska-Najmiec, *Dorobek organów Unii Europejskiej w zakresie edukacji medialnej*, [w:] *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce*, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 79-80, <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>

Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej oraz Rezolucja Parlamentu Europejskiego⁶

Parlament Europejski w latach 2005-2008 wydał cztery akty prawne niższego rzędu (niewiążący charakter), które położyły podwaliny pod różne wymiary unijnej polityki w zakresie edukacji medialnej. Chodzi o trzy zalecenia oraz jedną rezolucję:

- Zalecenie w sprawie dziedzictwa filmowego i konkurencyjności związanych z nim działań przemysłowych (2005 r.)⁷;
- Zalecenie w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006 r.)⁸;
- (...) Zalecenie w sprawie ochrony małoletnich, godności ludzkiej oraz prawa do odpowiedzi w odniesieniu do konkurencyjności europejskiego przemysłu audiowizualnego oraz internetowych usług informacyjnych (2006 r.)⁹;
- Rezolucję w sprawie umiejętności korzystania z mediów środowisku cyfrowym (2008 r.)¹⁰.

Pierwszy z ww. aktów miał duży wpływ na wykorzystanie edukacji filmowej do celów edukacji medialnej. Zalecenie to zachęcało państwa członkowskie do promowania wykorzystania dziedzictwa filmowego do wzmacniania wymiaru europejskiego w zakresie edukacji oraz propagowania różnorodności kulturowej, a także do wspierania i propagowania edukacji wizualnej, filmoznawstwa i umiejętności korzystania z mediów na wszystkich poziomach edukacji, w programach kształcenia zawodowego i w programach europejskich.

Kolejny z dokumentów zalecił państwom członkowskim rozwijanie oferty kompetencji kluczowych dla wszystkich ludzi w ramach strategii uczenia się przez całe życie, w tym osiągnięcia powszechnej alfabetyzacji z wykorzystaniem europejskich ram odniesienia (chodzi o załączone do Zalecenia kluczowe kompetencje w uczeniu się przez całe życie). Zalecenie to jest często przywoływane jako zasadniczy unijny argument na rzecz prowadzenia edukacji medialnej, gdyż wymienia i definiuje 8 kluczowych kompetencji¹¹, które Rezolucja z 2008 r. poszerza o **dziewiątą grupę kompetencji** –

⁶ E. Murawska-Najmiec, Dorobek organów Unii Europejskiej w zakresie edukacji medialnej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 80-84, <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>

⁷ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 listopada 2005 r. w sprawie dziedzictwa filmowego i konkurencyjności związanych z nim działań przemysłowych, 2005/865/WE. L 323/57 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:323:0057:0061:PL:PDF>

⁸ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 2006/962/WE, L 394/10 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:pl:PDF>

⁹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/952/WE z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony małoletnich, godności ludzkiej oraz prawa do odpowiedzi w odniesieniu do konkurencyjności europejskiego przemysłu audiowizualnego oraz internetowych usług informacyjnych, L 378/72 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:378:0072:0077:PL:PDF>.

¹⁰ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym (2008/2129(INI)), 2010/C 45 E/02

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:045E:0009:0014:PL:PDF>

¹¹ Są to: 1) porozumiewanie się w języku ojczystym; 2) porozumiewanie się w językach obcych; 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; 4) kompetencje informatyczne; 5) umiejętność uczenia się; 6) kompetencje społeczne i obywatelskie; 7) inicjatywność i przedsiębiorczość; 8) świadomość i ekspresja kulturalna.

kompetencje medialne i tym samym wzywa państwa członkowskie do uzupełnienia katalogu tych kompetencji.

Z kolei Zalecenie w sprawie ochrony małoletnich wnosi między innymi następujące nowe elementy do unijnej polityki w zakresie edukacji medialnej:

- precyzuje pojęcie mediów w wydaniu internetowym;
- artykułuje potrzebę odpowiedzialnej postawy zarówno ze strony osób z branży, pośredników i użytkowników nowych środków komunikowania, takich jak Internet, jak też odpowiedzialnego korzystania z usług audiowizualnych oraz internetowych usług informacyjnych poprzez zwiększenie wśród rodziców, nauczycieli oraz wychowawców świadomości potencjału nowych usług oraz środków czyniących te usługi bezpiecznymi dla małoletnich, szczególnie poprzez alfabetyzację medialną lub programy edukacji medialnej oraz na przykład poprzez ciągłe szkolenia w ramach edukacji szkolnej;
- wymienia przykłady możliwych działań dotyczących alfabetyzacji medialnej, na które następnie powołuje się Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych.

Spośród ww. czterech aktów Parlamentu Europejskiego odnoszących się do edukacji medialnej, kluczową, czyli merytorycznie najgłębszą i najszerzą wartość dodaną wnosi Rezolucja z 2008 r. Po pierwsze w całości koncentruje się ona na przedmiotowym zagadnieniu, tj. na umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym. Po drugie, w przesłankach odwołuje się nie tylko do wcześniejszych dokumentów unijnych (co jest zasadą), lecz także do dokumentów innego rodzaju, przede wszystkim dotyczących dorobku UNESCO. Na pierwszym miejscu wymienia tu Konwencję UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z 2005 r., a także Deklarację z Grünwaldu w sprawie edukacji medialnej (1982 r.)¹² oraz Agendę Paryską – dwanaście zaleceń dotyczących edukacji medialnej (2007 r.)¹³. Po trzecie, Rezolucja jasno stwierdza, że umiejętność korzystania z mediów stanowi nieodzowną kluczową kompetencję w społeczeństwie informacyjno-komunikacyjnym oraz wzywa państwa członkowskie do włączenia tej umiejętności do wspólnych europejskich ram odniesienia procesu uczenia się przez całe życie zgodnie z przywołanym wyżej Zaleceniem 2006/962/WE. Po czwarte, dokument ten dzieli na grupy osoby, które mają podlegać edukacji medialnej. Są to dzieci, młodzież, dorośli, osoby starsze oraz osoby niepełnosprawne. Po piąte, zwraca on uwagę na rolę środowiska rodzinnego jako tego, w którym rozpoczyna się nabywanie umiejętności korzystania z mediów i w którym rodzice odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu nawyków medialnych dzieci (dlatego dokument ten przykładą dużą wagę do edukacji medialnej rodziców), a umiejętność ta jest następnie rozwijana w środowisku szkolnym i w trakcie uczenia się przez całe życie oraz wzmacniana za pomocą działań organów krajowych, rządowych i regulacyjnych, a także dzięki pracy podmiotów z sektora medialnego. Po szóste, Rezolucja wzywa organy regulacyjne ds. audiowizualnych i ds. komunikacji elektronicznej do współpracy na różnych poziomach na rzecz doskonalenia umiejętności korzystania z mediów oraz dostrzega szczególną potrzebę opracowania na

¹² http://www.unesco.org/education/pdf/MEDIA_E.PDF

¹³ http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/Parisagendaфин_en.pdf

szczeblu krajowym kodeksów postępowania oraz wspólnych inicjatyw regulacyjnych. Po siódme, dokument ten wymienia szczegółowy katalog osób i instytucji, które mogą aktywnie przyczyniać się do promowania edukacji medialnej. Są to: decydenci, dziennikarze, stacje radiowe i telewizyjne oraz operatorzy medialni, ale także niewielkie podmioty lokalne – biblioteki, ośrodki kształcenia dorosłych, obywatelskie centra kulturalne i medialne, inne ośrodki dokształcania oraz media obywatelskie (np. media społeczne). Po ósme, Rezolucja wymienia następujące cele edukacji medialnej poszerzając tym samym kontekst jej stosowania: kompetentne i twórcze korzystanie z mediów i ich treści, krytyczna analiza produktów medialnych, rozumienie działania rynku mediów oraz samodzielna produkcja treści medialnych. Po dziewiąte, dokument ten przedstawia program dla edukacji medialnej w szkołach oraz jako element kształcenia nauczycieli, który:

- podkreśla, że edukacja medialna powinna stanowić część oficjalnego kształcenia, do którego powinny mieć dostęp wszystkie dzieci oraz integralny element programu nauczania na każdym poziomie;
- zaleca, aby edukacja medialna była w jak największym stopniu nastawiona na praktykę i powiązana z przedmiotami ekonomicznymi, politycznymi, literackimi, społecznymi, artystycznymi i informacyjno-technicznymi, a także **sugeruje, że przyszłościowym rozwiązaniem jest stworzenie specjalnego przedmiotu „edukacja medialna” oraz interdyscyplinarne podejście powiązane z projektami pozaszkolnymi;**
- zaleca placówkom oświatowym wspieranie tworzenia produktów medialnych (w dziedzinie mediów drukowanych, audiowizualnych i nowych mediów) z udziałem uczniów i nauczycieli jako środka do praktycznego szkolenia w zakresie umiejętności korzystania z mediów;
- wzywa Komisję Europejską, aby przy zapowiadzianym opracowywaniu wskaźników umiejętności korzystania z mediów uwzględniła zarówno **jakość zajęć szkolnych, jak i kształcenie kadry nauczycielskiej** w tej dziedzinie;
- uważa, że istotną rolę obok aspektów pedagogicznych i edukacyjnych odgrywają również możliwości techniczne i dostęp do nowych technologii oraz podkreśla, że należy **znacznie poprawić infrastrukturę w szkołach**, aby umożliwić wszystkim uczniom dostęp do komputerów, Internetu oraz **odpowiednich zajęć;**
- zaznacza, że edukacja medialna nabiera szczególnego znaczenia w **szkołach specjalnych**, ponieważ w przypadku wielu upośledzeń pełni ona istotną funkcję w **pokonywaniu barier komunikacyjnych;**
- zaleca **włączenie do ram kształcenia wszystkich nauczycieli na każdym poziomie szkolnictwa obowiązkowych modułów** dotyczących pedagogicznych aspektów mediów w celu osiągnięcia bogatego programu szkolenia; w związku z tym wzywa właściwe władze krajowe do **zapoznania nauczycieli wszystkich specjalności i rodzajów szkół ze stosowaniem audiowizualnych pomocy naukowych oraz z zagadnieniami związanymi z edukacją medialną;**
- podkreśla, że konieczna jest regularna wymiana informacji, sprawdzonych praktyk i metod pedagogicznych między państwami członkowskimi.

Po dziesiątę, Rezolucja szczególną uwagę poświęca **edukacji medialnej osób starszych**, podkreślając, że musi ona odbywać się w miejscach ich pobytu, np. w stowarzyszeniach, domach opieki, domach spokojnej starości, zakładach opieki, grupach wspólnie spędzających wolny czas i grupach zainteresowań, czy w kołach seniorów oraz wskazuje, że **doświadczenia życiowe i przeżycia osób starszych**, a także **sposób korzystania przez nie z mediów** muszą zostać **uwzględnione** w przewidzianej dla nich **edukacji medialnej**.

Komunikat i Zalecenie Komisji Europejskiej¹⁴

W grudniu 2007 r. Komisja Europejska przyjęła Komunikat skierowany do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów pt. Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym¹⁵. Przyjęcie tego dokumentu poprzedzone zostało powołaniem grupy eksperckiej w zakresie edukacji medialnej oraz ogłoszeniem konsultacji publicznych (2006 r.). Skorzystanie z obu tych form współpracy zaowocowało zatwierdzeniem definicji umiejętności korzystania z mediów, która w Komunikacie przyjęła następującą formę „zdolność do korzystania z mediów, rozumienia i krytycznej oceny różnych aspektów mediów i ich treści oraz porozumiewania się w różnych kontekstach”. Komunikat ten wraz z ww. Rezolucją najbardziej szczegółowo obrazuje dotychczasowe podejście polityki unijnej do kwestii edukacji medialnej. Nie oznacza to, że wyczerpuje on przedmiotową tematykę; przeciwnie, koncentruje się tylko na 3 wybranych obszarach: reklama, dzieła audiowizualne i treści online, wskazując na dobre praktyki w tym zakresie. Jego niewątpliwą zaletą jest natomiast to, że w jednym miejscu w krótki i przystępny sposób kataloguje wykładnię unijnego podejścia na temat edukacji medialnej oraz stopniuje poziomy tej edukacji przypisując je do 3 ww. obszarów.

Poziomy edukacji medialnej wymienione w Komunikacie to:

- łatwość korzystania ze wszystkich istniejących mediów, od gazet po społeczności wirtualne;
- aktywne korzystanie z mediów poprzez, między innymi, interaktywną telewizję, używanie wyszukiwarek internetowych lub udział w społecznościach wirtualnych i lepsze wykorzystywanie potencjału mediów w dziedzinie rozrywki, dostępu do kultury, międzykulturowego dialogu, uczenia się i codziennych zastosowań (np. poprzez korzystanie z biblioteki, podcast);
- posiadanie krytycznego podejścia do mediów odnośnie ich jakości i treści (np. zdolność oceny informacji, stosunek do reklam w różnych mediach, inteligentne używanie wyszukiwarek);
- kreatywne używanie mediów, skoro ewolucja technologii medialnej i wzrastająca obecność Internetu jako kanału dystrybucji pozwala stale rosnącej liczbie Europejczyków na tworzenie i rozpowszechnianie obrazów, informacji i treści;
- rozumienie ekonomiki mediów oraz różnicy między pluralizmem a własnością mediów;

¹⁴ E. Murawska-Najmiec, Dorobek organów Unii Europejskiej w zakresie edukacji medialnej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 84-89, <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>

¹⁵ COM/2007/0833 końcowy <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0833:FIN:PL:HTML>.

- świadomość w zakresie zagadnień związanych z prawami autorskimi, które są niezbędne dla „kultury legalności”, w szczególności dla młodszej generacji występującej zarówno jako konsumenci, jak i producenci treści.

Komunikat podkreśla, że jego celem nie jest zajęcie się wszystkimi ww. kwestiami, gdyż wiele z nich jest już realizowanych (np. programy Media oraz Safer Internet Plus), a inna część, zgodnie z zasadą pomocniczości, stanowi domenę władz krajowych. W tym zakresie Komisja wymienia uwzględnienie edukacji medialnej w programach szkolnych jako dziedzinę, za którą główną odpowiedzialność ponoszą władze krajowe, a także zauważa, że władze lokalne powinny pełnić ważną rolę we wspieraniu inicjatyw w nieformalnym sektorze edukacji.

Jeśli chodzi o reklamę, Komunikat zwraca uwagę, że ważne jest podnoszenie świadomości wszystkich odbiorców na temat jej roli w łańcuchu wartości przemysłu audiowizualnego oraz unikanie przedstawiania w mediach negatywnego wizerunku osób starszych i niepełnosprawnych. Dobre praktyki w tym zakresie powinny uwzględniać trzy aspekty:

- dostarczanie młodym widzom narzędzi do rozwoju krytycznego podejścia do reklamy, ułatwiając im w ten sposób dokonywanie świadomych wyborów;
- podnoszenie świadomości i wiedzy wszystkich zainteresowanych stron nt. środków i mechanizmów samoregulacji i współregulacji oraz rozwoju i wdrażania kodeksów postępowania;
- zachęcanie do publicznego/prywatnego finansowania w tej dziedzinie z zapewnieniem odpowiedniej przejrzystości.

Jeśli chodzi o rozwijanie umiejętności korzystania z mediów w zakresie dzieł audiowizualnych, Komunikat zwraca uwagę, że w obliczu nowych kanałów dystrybucji (wideo na żądanie, telewizja mobilna) i obniżania barier wejścia na rynek, umiejętność korzystania z mediów oznacza:

- kształtowanie, szczególnie u młodych odbiorców europejskich, świadomości i wiedzy na temat dziedzictwa filmowego i zwiększanie zainteresowania tymi filmami oraz nowymi filmami europejskimi;
- wspieranie nabywania medialnych produkcji audiowizualnych oraz umiejętności w zakresie kreatywności;
- rozumienie znaczenia praw autorskich, zarówno z perspektywy konsumentów jak i twórców treści.

Według Komunikatu, umiejętność korzystania z mediów online oznacza z kolei:

- wyposażenie użytkowników w odpowiednie narzędzia do krytycznej oceny treści online;
- rozszerzenie kreatywności cyfrowej i umiejętności produkcyjnych oraz zwiększenie świadomości w odniesieniu do praw autorskich;
- zapewnienie, że każdy może odnosić korzyści ze społeczeństwa informacyjnego, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji z uwagi na ograniczone zasoby albo wykształcenie, wiek, płeć, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność (e-dostępność) oraz osoby żyjące na obszarach mniej uprzywilejowanych (wszystkie te kwestie objęte są programem e-integracja);

- podnoszenie świadomości w zakresie funkcjonowania wyszukiwarek (priorytetyzacja odpowiedzi itp.) oraz nauka o tym, jak lepiej wykorzystywać wyszukiwarki.

We wnioskach końcowych Komunikatu Komisja zobowiązała się do kontynuacji wspierania rozwoju i wymiany dobrych praktyk w zakresie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym za pośrednictwem istniejących programów i inicjatyw oraz do zachęcania do prowadzenia badań w zakresie kryteriów oceny umiejętności korzystania z mediów (w tym celu zleciła ona wspomniane już studium) oraz do ewentualnego przyjęcia Zalecenia upowszechniającego dobre praktyki (patrz. poniżej). Komisja wezwała również Parlament Europejski, Radę, Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Komitet Regionów do wsparcia zawartych w Komunikacie celów i priorytetów.

Komunikat Komisji Europejskiej zawiera też wezwanie skierowane bezpośrednio do państw członkowskich w zakresie:

- zachęcania władz odpowiedzialnych za regulacje w dziedzinie łączności audiowizualnej i elektronicznej do większego zaangażowania i współpracy w zakresie poprawy zdefiniowanych w Komunikacie różnych poziomów umiejętności korzystania z mediów;
- wspierania systematycznych badań i regularnej obserwacji oraz składania sprawozdań w zakresie różnych aspektów i wymiarów umiejętności korzystania z mediów;
- rozwijania i wdrażania kodeksów postępowania oraz, tam gdzie jest to właściwe, ram współregulacji we współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi stronami na szczeblu krajowym oraz wspierania inicjatyw w zakresie samoregulacji.

Powyższy Komunikat pełni nie tylko pozytywną rolę praktyczną, ale również odegrał pozytywną rolę polityczną w ramach organizacji unijnych. Z zadowoleniem przyjęła go Rada Unii Europejskiej jako „nowy element europejskiej polityki audiowizualnej”, potwierdzając ścisły związek między edukacją medialną a obywatelskim wymiarem współczesnego społeczeństwa informacyjnego, uznając różnorodność wysiłków podejmowanych przez państwa członkowskie na rzecz promocji edukacji medialnej oraz wagę identyfikacji i upowszechniania dobrych praktyk w tym zakresie, a także uznając wagę edukacji i szkoleń dla nauczycieli z zakresu edukacji medialnej. W ślad za sformułowanymi w Zaleceniu rekomendacjami dla państw członkowskich, Rada Unii Europejskiej wezwała do dodatkowych działań podkreślając konieczność włączenia wszystkich interesariuszy w działania na rzecz edukacji medialnej oraz użyteczność strategicznego podejścia w zakresie wzrostu świadomości i włączenia edukacji medialnej do strategii w zakresie ustawicznego kształcenia¹⁶.

W ślad za Komunikatem i reakcją na niego Rady Unii Europejskiej, w sierpniu 2009 r. Komisja wydała kolejny akt¹⁷. Tym razem nie był to już wielowątkowy komunikat skoncentrowany na zaproponowaniu

¹⁶ Konkluzje Rady w zakresie europejskiego podejścia do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym, 2008/C 140/08, 22 maja 2008 r., paragraf 1

¹⁷ Zalecenie Komisji z dnia 20.8.2009 r. w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym w celu stworzenia bardziej konkurencyjnego sektora audiowizualnego i treści cyfrowych oraz stworzenia integracyjnego społeczeństwa opartego na wiedzy, K(2009) 6464 wersja ostateczna
http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/docs/recom/c_2009_6464_pl.pdf

rozwiązań w obrębie trzech wybranych obszarów, tylko rozwinięcie i uszczegółowienie jednego z jego elementów, a mianowicie zaleceń skierowanych bezpośrednio do państw członkowskich. Zalecenie z 2009 r. już na poziomie samego tytułu wyraźnie artykułuje cele, jakim, zdaniem Komisji Europejskiej, ma służyć edukacja medialna w środowisku cyfrowym. Jest to stworzenie bardziej konkurencyjnego sektora audiowizualnego i treści cyfrowych oraz stworzenie integracyjnego (dosł. inkluzywnego) społeczeństwa opartego na wiedzy. W ujęciu tym cele są zatem dwa: jeden ekonomiczny, a drugi społeczno-obywatelski.

Wśród licznych (25) przesłanek tego Zalecenia, większość potwierdza to, co zawierał już ww. Komunikat oraz Rezolucja (m.in. to, że umiejętność korzystania z mediów obejmuje wszystkie media, że edukacja medialna ma wymiar obywatelski i związany z tożsamością kulturową, że istnieją różne poziomy umiejętności korzystania z mediów, co wymaga proponowania zróżnicowanych, adekwatnych do danego poziomu rozwiązań, że inicjatywy związane z edukacją medialną powinny obejmować aspekt odnoszący się do świadomości, jaką rolę pełni prawo autorskie oraz, że za edukację medialną w programach nauczania na wszystkich poziomach odpowiedzialność ponoszą państwa członkowskie. Nowe elementy to:

- zwrócenie uwagi na potrzebę lepszej ochrony prywatności w związku z ochroną danych (przetwarzanie danych osobowych w sieciach informacyjno-komunikacyjnych stwarza nie tylko nowe możliwości, ale też nowe problemy, np. kradzież tożsamości, dyskryminacyjne profilowanie użytkowników lub ciągły nadzór);
- zauważenie, że umiejętność korzystania z mediów jest bodźcem i warunkiem koniecznym do zaistnienia pluralizmu i niezależności mediów;
- zachęcanie do podejmowania inicjatyw oddolnych;
- zwrócenie uwagi na potrzebę ścisłego zaangażowania w inicjatywy na rzecz edukacji medialnej tradycyjnych wydawców ze względu na ich cenne doświadczenie w odniesieniu do umiejętności korzystania z mediów poza środowiskiem internetowym oraz ze względu na coraz większy zwrot tej branży w kierunku produkowania i rozpowszechniania treści cyfrowych;
- zauważenie¹⁸, że na szczeblu europejskim istnieją pewne przeszkody utrudniające rozwój w dziedzinie edukacji medialnej oraz wymienienie tych przeszkód:
 - brak wspólnej wizji
 - brak widoczności inicjatyw krajowych, regionalnych i lokalnych na poziomie europejskim
 - brak europejskich sieci
 - brak koordynacji pomiędzy zainteresowanymi stronami.

Mimo upływu kilku lat od wydania powyższego Zalecenia, braki te są nadal widoczne. Nawoływanie o ich wypełnienie znajduje się w choćby w ostatnio wydanych deklaracjach będących wynikiem dwóch niezależnych od siebie międzynarodowych konferencji: „Edukacja medialna dla wszystkich” (Bruksela,

¹⁸ Na podstawie badania zleconego przez Komisję Europejską Current trends and approaches to media literacy in Europe, Universidad Autònoma de Barcelona, 2007 r.
http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/studies/index_en.htm

grudzień 2010 r.; Deklaracja Brukselska w sprawie edukacji medialnej przez całe życie¹⁹⁾ oraz zorganizowanego z udziałem UNESCO I Międzynarodowego Forum Kompetencji Medialnej i Informacyjnej (Fez, Maroko, czerwiec 2011 r.; Fez Declaration on Media and Information Literacy²⁰⁾).

Zalecenie zawiera pięć wskazań dla państw członkowskich oraz cztery wskazania skierowane bezpośrednio do sektora mediów z apelem, by zwiększył swoje zaangażowanie w dostarczanie niezbędnych narzędzi służących zwiększaniu umiejętności korzystania z mediów poprzez:

- systematyczne upowszechnianie w drodze kampanii informacyjnych wiedzy o tym, w jaki sposób informacje i kreatywne treści są produkowane, opracowywane i rozpowszechniane w środowisku cyfrowym, w tym wiedzy o funkcjonowaniu wyszukiwarek internetowych i sposobach lepszego z nich korzystania;
- dostarczanie obywatelom jasnych i przyjaznych użytkownikowi informacji poprzez organizowanie kampanii informacyjnych dotyczących technik wykorzystywanych dla celów informacji handlowych dotyczących lokowania produktów i reklamy w Internecie oraz dostarczanie obywatelom środków umożliwiających łatwiejsze dostrzeganie granicy między marketingiem i treścią;
- dostarczanie obywatelom informacji i tworzenie materiałów informacyjnych kierowanych szczególnie do młodych ludzi i dotyczących tego, w jaki sposób w pełni zgodnie z przepisami obowiązującego prawa ich dane osobowe są przetwarzane w kontekście ofert dopasowanych do ich potrzeb, a zwłaszcza w kontekście reklamy interaktywnej;
- aktywne informowanie obywateli podczas organizowanych dni informacyjnych o tym, jak funkcjonuje sektor gospodarki związany z kulturą, w tym także, jaką rolę w tym kontekście odgrywa prawo autorskie.

Zalecenia dla państw członkowskich dotyczą:

- opracowywania i wdrażania inicjatyw współregulacji prowadzących do przyjęcia przez główne zainteresowane strony kodeksów postępowania oraz wspierania inicjatyw i wytycznych w zakresie samoregulacji dotyczących dziedzin wymienionych w zaleceniach dla sektora mediów;
- prowadzenia projektów i analiz dotyczących różnych aspektów i wymiarów umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym oraz oceniania postępów w zakresie rozwoju tej umiejętności;
- inicjowania na konferencjach i podczas innych imprez publicznych debat dotyczących włączenia umiejętności korzystania z mediów do obowiązkowego programu nauczania i uznania jej jako części zapewniania kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie określonych w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;

¹⁹ http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/edukacja/deklaracja_brukselska.pdf

²⁰ <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/news/Fez%20Declaration.pdf>

- intensyfikowania starań mających na celu pogłębianie świadomości krajowego i europejskiego dziedzictwa audiowizualnego poprzez organizowanie krajowych społecznych kampanii informacyjnych;
- podnoszenia świadomości dotyczącej zagrożeń związanych z przetwarzaniem danych osobowych w sieciach informacyjno-komunikacyjnych poprzez szkolenia, dni informacyjne i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych oraz poprzez edukowanie w tym zakresie użytkowników, w szczególności młodzieży, rodziców i nauczycieli.

Opinie Komitetu Regionów²¹

Komitet Regionów to organ Unii Europejskiej, którego stanowisko wobec edukacji medialnej jest komplementarne w stosunku do pozycji Komisji i Parlamentu Europejskiego w tym zakresie. Wpisuje się to w specyfikę tego organu, którego opinie co do zasady wydawane są z perspektywy regionalnej i lokalnej. Jeśli chodzi o edukację medialną, Komitet Regionów wydał następujące opinie:

- „Umiejętność korzystania z mediów” oraz „Kreatywne treści online”²² (2008 r.);
- „Rozwijanie umiejętności korzystania z mediów w perspektywie regionalnej – edukacja medialna w polityce edukacyjnej UE”²³ (2010 r.).

Warto zatem przytoczyć te wątki podjęte przez Komitet Regionów, których nie podjęły Parlament i Komisja Europejska, albo uczyniły to w inny sposób.

W przesłankach opinii Komitet Regionów zwraca uwagę na:

- potrzebę jasnego odróżnienia od siebie najważniejszych elementów umiejętności korzystania z mediów, gdyż rozwijanie każdego z nich wymaga osobnych strategii, podmiotów i zasobów;
- potrzebę pro-konsumenckiego wymiaru edukacji medialnej (większe poszanowanie praw konsumentów jest kwestią zasadniczą również w dziedzinie mediów).

Jeśli chodzi o zalecenia polityczne, to przede wszystkim Komitet Regionów wyraźnie widzi ograniczenia edukacji medialnej. Nie uważa, by stanowiła ona siłę napędową (bądź też stanowi ją w niewielkim stopniu) tendencji takich jak: konwergencja mediów, tworzenie archiwów cyfrowych oraz dostęp do nich i połączenia między nimi, przeformułowanie praw autorskich oraz przepisów w tej dziedzinie, czy też administracja elektroniczna. Ponadto, organ ten inaczej niż Komisja i Parlament Europejski sytuuje edukację medialną w systemie regulacyjnym – nie traktuje jej w kategoriach outsourcingu

²¹ E. Murawska-Najmiec, Dorobek organów Unii Europejskiej w zakresie edukacji medialnej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 90-92, <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>

²² Opinia Komitetu Regionów Umiejętności korzystania z mediów oraz Kreatywne treści online, 2008/C 325/12
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:325:0070:0075:PL:PDF>

²³ Opinia Komitetu Regionów Rozwijanie umiejętności korzystania z mediów w perspektywie regionalnej – edukacja medialna w polityce edukacyjnej UE”, 2010/C 141/04
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:141:0016:0021:PL:PDF>

regulacyjnego, tylko uważa, że stanowi ona „uzupełnienie nadzoru państwowego i ponadpaństwowego oraz prawnej ochrony młodzieży w tej dziedzinie”.

Z racji swojego profilu, Komitet Regionów zwraca uwagę na kluczową rolę podmiotów lokalnych w zakresie edukacji medialnej, dlatego że są one najbliżej obywateli, szczególnie jako właściciele placówek oświatowych, instytucji kultury czy mediów lokalnych. Dlatego, jego zdaniem, uzasadnione jest rozpoczęcie kampanii informacyjnych dla władz lokalnych i regionalnych, w oparciu o zalecenia UE i sprawdzone rozwiązania, a także zwiększenie możliwości współpracy w zakresie edukacji medialnej w euroregionach i obszarach transgranicznych.

Komitet Regionów daje też w zakresie edukacji medialnej jasne wskazówki skierowane bezpośrednio do Komisji Europejskiej. Między innymi nawołuje ją do wyraźnego rozróżnienia między nauczaniem z wykorzystaniem Internetu (zwanym nauczaniem drogą elektroniczną lub e- nauczaniem) a rozwijaniem umiejętności korzystania z mediów, czyli w tym przypadku krytycznej analizy Internetu jako środka masowego przekazu. W tym zresztą Komitet Regionów upatruje jedną z głównych przyczyn powolnego tempa rozwoju edukacji medialnej. Chodzi o to, że w europejskiej praktyce edukacyjnej nie ustalono jasnego związku między kompetencjami medialnymi a informatycznymi. Jak pisze Komitet Regionów w opinii z 2010 r., w praktyce szkolnej korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych stało się przede wszystkim środkiem dostępu do świata cyfrowego i wspierania równości szans. Obecnie ani zdobycie wiedzy potrzebnej do korzystania ze sprzętu informatycznego i podstawowego oprogramowania, ani opanowanie prostych aplikacji nie sprawia młodzieży najmniejszych trudności. Jednocześnie nauczyciele mają za mało umiejętności i tylko niewiele czasu, by pracować nad krytyczną interpretacją treści medialnych dostępnych (m.in.) w wersji elektronicznej oraz wytworów branży kreatywnej, tj. podstawowych elementów umiejętności korzystania z mediów. Kształcenie skierowane do młodzieży otoczonej ze wszystkich stron mediami wymaga zatem podejścia o nowej jakości, uwzględniającego odmienne role społeczno-kulturowe mediów i szkoły w zakresie przekazywania informacji i wartości. Określając rolę nauczyciela należy, zdaniem Komitetu Regionów, uwzględnić fakt, że „uczniowie są bezwiednie uspołeczniani w świecie, w którym wszelkie odpowiedzi mają na wyciągnięcie ręki, a upraszczająca argumentacja mediów zawczasu udostępnia im interpretację wszelkich zagadnień”. Komitet wzywa też Komisję Europejską do większej przejrzystości działań w zakresie konsultacji społecznych prowadzonych przez grupy ekspertów lub grupy odpowiedzialne za prace przygotowawcze, opracowywanie wniosków i podejmowanie decyzji w jej dyrekcjach generalnych²⁴. Wzywa też do ustanowienia odpowiedniej struktury organizacyjnej i zawodowej proponując na przykład utworzenie „biura ds. edukacji medialnej” na wzór biur „media desks”

²⁴ Co do Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, należy odnotować, że obszar edukacji medialnej został przeniesiony z DG ds. Społeczeństwa Informacyjnego i Mediów do DG ds. Edukacji i Kultury. Trudno jest jeszcze ocenić ten ruch z odpowiedniego dystansu. Niemniej jednak, oczywiste wydaje się, że ta relokacja w obszarze edukacji medialnej przenosi w Komisji Europejskiej akcent z kwestii regulacyjnych na kwestie edukacyjne. Można by sądzić, że jest to szansa na wysłuchanie apelu Komitetu Regionów o silniejsze powiązanie przyszłych edycji programu Media z edukacją medialną, gdyby nie upublicznienie Propozycji Komisji Europejskiej z dn. 23.11.2011 r. ws. nowych perspektyw czasowych (lata 2014-2020) i finansowych programów związanych z edukacją i kulturą, w których edukacja medialna/kompetencje medialne nie zostały w żaden sposób wyszczególnione.

istniejących w ramach programu Media (lub rozszerzenie zakresu działania tych ostatnich), bądź też wzmocnienia, a nawet rozszerzenia doradczej roli grupy ekspertów ds. edukacji medialnej powołanej przez Komisję Europejską. Ta uwaga jest szczególnie znacząca w kontekście tego, iż wspomniana grupa ekspercka zakończyła prace (ostatnie spotkanie odbyło się w grudniu 2010 r.), gdyż zdaniem Komisji Europejskiej osiągnęła już założone cele.

Wnioski:

- Zarówno dokumenty międzynarodowe jak i dokumenty europejskiej administracji stwierdzają potrzebę edukacji medialnej i rozwijania kompetencji medialnych, informatycznych, cyfrowych;
- Dokumenty podkreślają konieczność interdyscyplinarnego podejścia do edukacji medialnej, informacyjnej, cyfrowej, wykorzystania nowych technologii na wszystkich poziomach edukacji, w odniesieniu do praktycznie wszystkich dziedzin nauki (przedmiotów szkolnych);
- Wykorzystanie nowych technologii i nowych mediów w edukacji powinno sprzyjać rozwojowi umiejętności krytycznego i twórczego myślenia, umiejętności krytycznej oceny informacji, oceny wiarygodności źródła informacji.

// DOKUMENTY KRAJOWE //

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (2013)

<https://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl---projekt-z-31072012-r/>

Głównym celem SRKL jest *rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia*. W dokumencie za najważniejsze wyzwanie uznaje się rozwój kapitału intelektualnego i wykorzystanie go dla tworzenia gospodarki opartej na wiedzy. Strategia kładzie nacisk na upowszechnienie dostępu oraz poprawę jakości nauczania poprzez nastawienie na niwelowanie deficytów oraz rozpoznawanie i wspieranie indywidualnych zdolności uczniów, a także stworzenie efektywnego systemu przejścia z edukacji do zatrudnienia.

Dokument omawia wyzwania związane z rozwojem kapitału ludzkiego na poszczególnych etapach życia jednostki, przedstawia pięć celów szczegółowych i związanych z nimi kierunków interwencji. Przedstawia również możliwości realizacji strategii na poszczególnych etapach życia obywateli.

W dokumencie mowa jest o *kompetencjach cyfrowych*, podkreślana jest potrzeba nie tylko łatwego dostępu obywateli do sprzętu komputerowego ale również potrzeba trwającej przez całe życie edukacji do korzystania z nowych technologii.

W dokumencie czytamy m.in.:

Z przeprowadzonych w 2009 roku badań wynika, że co czwarty piętnastoletni uczeń ma trudności z szukaniem potrzebnych informacji w Internecie, a tylko co trzydziesty porusza się w nim swobodnie. Diagnoza rozwoju polskich szkół pod względem wyposażenia w nowoczesne technologie wspomagające proces edukacyjny pokazuje, że system oświaty wymaga wysokich i dobrze przeprowadzonych inwestycji. Według danych z 2010 roku, 16% szkół w Polsce nie posiadało dostępu do Internetu, a 58% nie posiadało dostępu do Internetu za pomocą szybkiego łącza²⁵. Istnieje konieczność wspierania organów prowadzących szkoły w zakresie zakupu i utrzymywania aktualności sprzętu i aplikacji komputerowych. Z drugiej strony, wyzwania podnoszenia kompetencji cyfrowych uczniów w żadnym wypadku nie należy redukować do koniecznego lepszego wyposażenia szkół w technologie komputerowe. Aby nowoczesny sprzęt mógł być wykorzystywany zgodnie ze swymi

²⁵ Raport „Młodzi 2011” przygotowany przez interdyscyplinarny zespół ekspercki pod redakcją Michała Boniego, przedstawiony 29 sierpnia 2011 r., oraz badania GUS Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2009/2010.

możliwościami, należy mocno zainwestować w podnoszenie kompetencji cyfrowych nauczycieli, a także zwiększanie dostępności atrakcyjnych, multimedialnych treści edukacyjnych²⁶.

I dalej:

Szczególnie ważną kompetencją, kluczową dla rozwoju innowacyjności Polski, są kompetencje cyfrowe. Badanie OECD z 2011 roku pokazało znaczny dystans do odrobienia przez polskich uczniów. Dlatego konieczne jest:

- *Wspomaganie rozwoju kompetencji cyfrowych, oparte na założeniu, że zainteresowanie i kompetencje cyfrowe poprawiają kapitał ludzki wtedy, gdy uzupełniają, a nie zastępują, kompetencje tradycyjne, takie jak czytelnictwo i umiejętność pracy z tekstem i retoryka. Kluczowym działaniem dla poprawy kompetencji cyfrowych młodzieży jest przede wszystkim doskonalenie umiejętności nauczycieli w celu stosowania w większym stopniu interaktywnych metod pracy w nauczaniu wszystkich przedmiotów, nie tylko informatyki. Istotne jest również tworzenie wysokiej jakości e-materiałów dydaktycznych, scenariuszy lekcji cyfrowych oraz powszechne wprowadzenie e-podręczników, zapewnienie odpowiedniego wyposażenia szkół i placówek (wyposażenie powinno obejmować komputery przenośne, tablice multimedialne, rzutniki oraz urządzenia do transmisji danych) co uzasadni szersze użycie technologii ICT w szkole oraz w indywidualnej pracy ucznia.²⁷*

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (2013)

http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS na stronie internetowej.pdf

W rozdziale poświęconym diagnozie kapitału społecznego w Polsce czytamy:

Edukacja medialna jest nieodzownym warunkiem procesu nazwanego w dokumentach Unii Europejskiej „alfabetyzacją medialną”. Szczególnie istotną dzisiaj gałęzią edukacji medialnej jest edukacja związana ze stosowaniem technologii informacyjnych (IT). Działania formalne w tym zakresie (edukację szkolną) uzupełnia samodzielna aktywność ludzi młodych. Komputer i Internet stwarzają możliwość nawiązywania i podtrzymywania kontaktów społecznych, przyjemnego spędzania wolnego czasu, umożliwiając jednocześnie „bezbolesne” nabywanie kompetencji informatycznych. Osoby korzystające z Internetu mają większe zaufanie do instytucji politycznych i częściej uczestniczą w projektach obywatelskich. Poza wykształceniem podstawowym czynnikiem wpływającym na znajomość technologii informatycznych jest wiek. Drugą stroną tego procesu jest zagrożenie wykluczeniem cyfrowym. Obecnie 66% gospodarstw domowych ma komputer, a 59% dostęp do Internetu. Regularne korzystanie z komputera deklaruje 55% Polaków, a z Internetu 51%.

²⁶ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, 2013, s. 15, <https://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl---projekt-z-31072012-r/>

²⁷ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, 2013, s. 48, <https://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl---projekt-z-31072012-r/>

*Tymczasem sieć internetowa konstytuuje coraz istotniejszą przestrzeń gospodarczą w takich obszarach jak poszukiwanie pracy czy sprawne wykonywanie zawodu.*²⁸

Dokument definiuje cel główny rozwoju kapitału ludzkiego jako *Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski* oraz cztery związane z jego realizacją cele szczegółowe:

- Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji
- Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne
- Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy
- Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego

Dalej, w rozdziale omawiającym cel szczegółowy *Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji*, w opisie priorytetu 1.1. *Wspieranie edukacji formalnej w zakresie metod nauczania sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji oraz rozwijanie demokratycznej kultury szkoły*, kierunku działań 1.1.3. *Wzmocnienie edukacji obywatelskiej, medialnej i kulturalnej*, czytamy:

Przewiduje się, że edukacja medialna rozumiana jako wychowanie do właściwego odbioru i wykorzystania mediów, w tym przygotowanie do autonomicznego i krytycznego odbioru wszelkich przekazów medialnych (np. przekazów reklamowych), będzie prowadzona na wszystkich etapach edukacji szkolnej. Intensywny rozwój mediów elektronicznych sprawia, że należy precyzyjnie określić wymagania dotyczące kompetencji medialnych, takich jak np. analiza i interpretacja utworu audiowizualnego, krytyczna analiza przekazu reklamowego, wykorzystywanie Internetu jako narzędzia komunikacji itp. Zagadnienia dotyczące edukacji medialnej, a także bezpieczeństwa w korzystaniu z Internetu, powinny być omawiane z uczniami już na pierwszym etapie edukacyjnym.

*Ponadto, ze względu na stojące przed Polską wyzwania w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych, system edukacji musi skutecznie rozwijać kompetencje uczniów w tym zakresie. Posługiwanie się technologiami cyfrowymi jest jedną z ośmiu kluczowych kompetencji ważnych dla wzmacniania społeczeństwa opartego na wiedzy. Podstawową barierą w upowszechnianiu technologii informacyjno-komunikacyjnych i zmniejszaniu wykluczenia cyfrowego jest nie tyle brak dostępu do komputerów i Internetu, ile brak wiedzy, motywacji i umiejętności wykorzystywania tych technologii. Rozbudowanie kompetencji medialnych, uwzględniających m.in. wyszukiwanie i przetwarzanie informacji oraz samodzielne tworzenie treści, umożliwi zlikwidowanie przepaści cyfrowej i posłuży lepszemu wykorzystaniu szans, jakie dają nowoczesne technologie*²⁹. W przypisie do tego paragrafu czytamy: *W tym celu przewiduje się opracowanie i wdrażanie aktualizacji treści dotyczących edukacji*

²⁸ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, 2013, s. 13-14,
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

²⁹ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, 2013, s. 42,
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

obywatelskiej, medialnej i kulturalnej po pełnym wdrożeniu i ewaluacji nowej podstawy programowej³⁰.

Z kolei w tym samym rozdziale, w opisie priorytetu 1.2. *Wspieranie edukacji innej niż formalna ukierunkowanej na kooperację, kreatywność i komunikację społeczną*, kierunku działań 1.2.2. *Rozwój kompetencji medialnych w uczeniu się innym niż formalne, szczególnie wśród osób w wieku 50+ i na obszarach wiejskich*, czytamy:

*Edukacja medialna to fundamentalne narzędzie uświadamiające obywatelom, w jaki sposób media kształtują przekazy oraz filtrują spostrzeżenia i przekonania. Medialna alfabetyzacja wszystkich obywateli, nie tylko młodzieży uczącej się, stanowi obowiązek państwa. Trzeba także redukować skutki wykluczenia cyfrowego, obejmującego zarówno brak fizycznego dostępu do technologii, jak i brak umiejętności potrzebnych do ich użytkowania, najbardziej widocznego wśród mieszkańców obszarów wiejskich, przez realizację działań wynikających z Europejskiej Agendy Cyfrowej (w zakresie zwiększenia dostępności do nowych technologii)*³¹.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 (2013)

<https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030 jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Dokument przedstawia cel główny Strategii jako poprawę jakości życia Polaków³². Wyznacza również trzy obszary strategiczne z przyporządkowanymi im celami strategicznymi oraz kierunkami interwencji:

³⁰ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, 2013, s. 42,

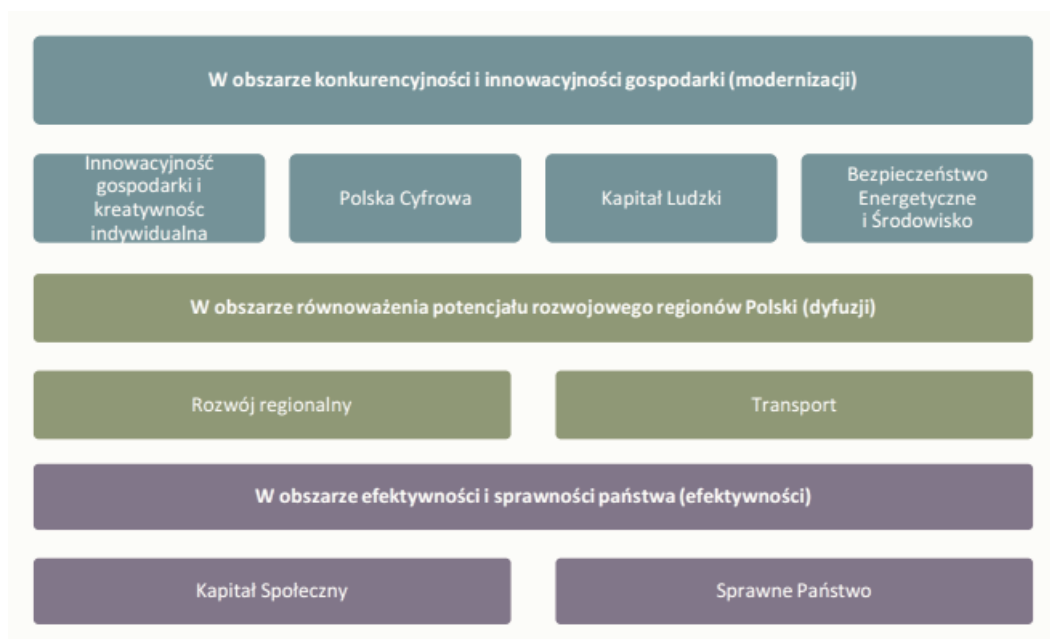
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

³¹ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, 2013, s. 44,

http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

³² Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, 2013, s. 42,

http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf

Źródło: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030

W rozdziale przedstawiającym cel strategiczny *Polska cyfrowa*, czytamy opis kierunku interwencji *Budowanie kompetencji cyfrowych osób nauczających (m.in. nauczycieli, pracowników innych instytucji edukacyjnych i kultury, pracowników organizacji pozarządowych) i wdrożenie powszechnej edukacji cyfrowej oraz stworzenie nowoczesnej sieciowej infrastruktury i zasobów edukacyjnych:*

Realizacja na bazie podstawy programowej edukacji cyfrowej (uwzględniającej edukację informatyczną jako istotny element i zawierającej też program edukacji medialnej) jako kluczowego jej elementu:

- *Budowanie kompetencji cyfrowych osób nauczających, w tym stworzenie specjalizacji studiów związanych z edukacją cyfrową, tak aby wykształcić kadry zdolne przekazywać kompetencje cyfrowe w ramach systemu edukacji.*
- *Realizacja na bazie podstawy programowej edukacji cyfrowej (uwzględniającej edukację informatyczną jako istotny element i zawierającej też program edukacji medialnej) jako kluczowego jej elementu.*
- *Zapewnienie szkołom, instytucjom kultury, innym instytucjom realizującym zadania edukacji cyfrowej, oraz osobom uczącym się infrastruktury sieciowej oraz sprzętu ICT, w celu zapewnienia równych szans edukacyjnych i modernizacji procesu edukacyjnego.*
- *Stworzenie zdecentralizowanego programu edukacji cyfrowej osób dorosłych, opartego na sieci instytucji, organizacji i przedsiębiorstw prowadzących edukację cyfrową osób dorosłych (w modelu uczenia się przez całe życie, w tym nieformalną i pozaszkolną), jako kluczowego mechanizmu likwidowania wykluczenia cyfrowego osób dorosłych.*

- *Wspieranie współpracy, w skali lokalnej oraz ogólnopolskiej, podmiotów zaangażowanych w różne formy edukacji cyfrowej – w szczególności szkół z innymi instytucjami publicznymi oraz organizacjami pozarządowymi³³.*

W rozdziale przedstawiającym cel strategiczny *Wzrost społecznego kapitału rozwoju*, czytamy opis kierunku interwencji *Modernizacja infrastruktury oraz rozszerzenie ról społecznych instytucji kultury, w tym bibliotek i ośrodków kultury*:

Realizacja programów i szkoleń podnoszenia kompetencji i kwalifikacji dla pracowników tych instytucji i organizacji w zakresie przede wszystkim edukacji cyfrowej, kulturalnej i medialnej i prawnej:

- *Modernizacja i rozwój infrastruktury bibliotek lokalnych i ośrodków kultury przede wszystkim na terenach wiejskich i w małych miastach.*
- *Realizacja programów i szkoleń podnoszenia kompetencji i kwalifikacji dla pracowników tych instytucji i organizacji w zakresie przede wszystkim edukacji cyfrowej, kulturalnej i medialnej i prawnej.*
- *Wyposażenie bibliotek i ośrodków kultury w sprzęt informatyczny.*
- *Digitalizacja zasobów i tworzenie sieci współpracy między instytucjami kultury.*
- *Promocja czytelnictwa, uczestnictwa w kulturze, korzystania z zasobów i usług instytucji kultury oraz innych podmiotów aktywnych w obszarze kultury.*
- *Usprawnienie modelu zarządzania i funkcjonowania instytucji kultury³⁴.*

³³ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030, 2013, s. 94, <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

³⁴ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030, 2013, s. 126, <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

Stanowisko Polskiego Komitetu Programu Informacja dla Wszystkich (Information for All) przy Polskim Komitecie do spraw UNESCO w kwestii zapewnienia edukacji medialnej wszystkim grupom wiekowym i społecznym (2011)

<http://presscafe.eu/images/IFAPUNESCOstanowiskoEM.doc>

<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/intergovernmental-programmes/information-for-all-programme-ifap/>

Zapisy dokumentu zostały przytoczone w pierwszej części rozdziału (zob. UNESCO).

Edukacja medialna jako kapitał społeczno-kulturowy w społeczeństwach wiedzy. Wnioski i rekomendacje po I Kongresie Edukacji Medialnej (2014)

<http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/emurawska/wnioski-i-rekomendacje-po-i-kongresie-edukacji-medialnej.pdf>

We wrześniu 2014 odbył się I Kongres Edukacji Medialnej. Było to spotkanie przedstawicieli środowisk akademickich, instytucji publicznych i organizacji pozarządowych zainteresowanych działaniem na rzecz edukacji medialnej. Jak informowali organizatorzy, Kongres miał na celu m.in.: *integrację przedstawicieli różnych środowisk (twórczych, edukacyjnych, politycznych, naukowych) wokół zagadnienia edukacji medialnej, a zatem stworzenia wspólnej płaszczyzny dialogu na temat kierunku możliwych i pożądanych zmian w tym zakresie*³⁵.

Powstałe w wyniku Kongresu *Wnioski i rekomendacje* to kolejny dokument podkreślający znaczenie edukacji medialnej w realiach dzisiejszego świata, konieczność jej interdyscyplinarnego rozumienia, łączącego podejście społeczne i technologiczne; obecność edukacji medialnej w edukacji formalnej i nieformalnej. W dokumencie czytamy również: *w edukacji formalnej należy rozważyć stworzenie spójnego programu nauczania w zakresie edukacji medialnej w obrębie różnych dydaktyk przedmiotowych, a zwłaszcza języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, wychowania plastycznego, wychowania muzycznego, wychowania technicznego i informatyki*³⁶.

³⁵ <http://kongres.ptem.org.pl/>

³⁶ <http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/emurawska/wnioski-i-rekomendacje-po-i-kongresie-edukacji-medialnej.pdf>

Załącznik do uchwały Rady Ministrów w sprawie Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa Szkoła” (2012)

[http://www.cyfrowaszkola.men.gov.pl/images/stories/Krzysztof/zalacznik_do_uchwaly .pdf](http://www.cyfrowaszkola.men.gov.pl/images/stories/Krzysztof/zalacznik_do_uchwaly.pdf)

Dokument przedstawia założenia programowe pilotażu Cyfrowej szkoły, pilotażu dla planowanego wieloletniego programu rządowego w sprawie rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowani TIK w edukacji:

Przedsięwzięcie opiera się na założeniu, że jednym z zasadniczych zadań współczesnej szkoły jest rozwijanie kompetencji uczniów przygotowujących ich do życia w społeczeństwie informacyjnym oraz że rozwój kompetencji uczniów w tym zakresie powinien odbywać się w szkole, poprzez działania odpowiednio przygotowanych nauczycieli, świadomych korzyści edukacyjnych z wykorzystania TIK. Szkoły poprzez rozwiązania technologiczne powinny umożliwiać prowadzenie procesu nauczania w każdym czasie i miejscu, w którym przebywa uczeń, a więc również poza szkołą, w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych³⁷.

W dalszej części raportu przedstawiamy wnioski z badania ewaluacyjnego Cyfrowej Szkoły.

Wnioski:

- W polskich dokumentach mowa jest raczej o kompetencjach cyfrowych niż medialnych, ewentualnie o edukacji cyfrowej (która może zawierać elementy edukacji informatycznej i edukacji medialnej). Pojawia się również edukacja medialna, wymiennie z „alfabetyzacją medialną”, rozumianymi jako wychowanie do właściwego odbioru i wykorzystania mediów, autonomiczny i krytyczny odbiór przekazów medialnych. Są to definicje, zbieżne z propozycjami FNP.
- W dokumentach znajdziemy przestrogi przed redukowaniem niedoborów kompetencji medialnych czy cyfrowych do niedostępności sprzętu; wezwania do wzmacniania kompetencji, wiedzy i motywacji nauczycieli w tym zakresie oraz wyrażone przekonanie, że kompetencje medialne/cyfrowe powinny uzupełniać a nie zastępować kompetencje tradycyjne, co może stanowić ważne wskazówki przy tworzeniu programu edukacji medialnej.

³⁷ Załącznik do uchwały Rady Ministrów w sprawie Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa Szkoła”, 2012, s. 2,
[http://www.cyfrowaszkola.men.gov.pl/images/stories/Krzysztof/zalacznik_do_uchwaly .pdf](http://www.cyfrowaszkola.men.gov.pl/images/stories/Krzysztof/zalacznik_do_uchwaly.pdf)

// DOKUMENTY REGIONALNE I WARSZAWSKIE //

Strategia rozwoju m.st Warszawy do 2020

https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Strategia_Rozwoju_m.st._Warszawy_do_2020_r..pdf

Dokument przedstawia pięć celów strategicznych dla Warszawy, w tym cel 4. *Rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i badaniach naukowych*, cel operacyjny 4.1. *Wykorzystanie potencjału naukowego Warszawy do rozwoju gospodarki opartej na zaawansowanych technologiach*.

Dokument jest bardzo ogólnikowy i nie przedstawia bardziej konkretnych działań.

Społeczna Strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020

https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Spoeczna_Strategia_Warszawy_-_Strategia_Rozwiazywania_Problemow_Spoecznych_na_lata_2009_-_2020.pdf

W dokumencie czytamy m.in.:

W sferze kreowania kapitału ludzkiego edukacja powinna w większym stopniu uczyć umiejętności komunikacyjnych. W warszawskich (jak również polskich) szkołach niewystarczająco przygotowuje się uczniów do pracy zespołowej. Sposób działania samorządów szkolnych może wręcz zniechęcać do partycypacji. Problemem jest współpraca między rodzicami a szkołą, a same szkoły – ze zrozumiałych względów (zapewnienie bezpieczeństwa, odpowiedzialność materialną) – mają trudności z otwarciem na lokalną, sąsiedzką społeczność, począwszy od udostępniania obiektów sportowych po godziny pracy szkoły, aż po pełnienie funkcji centrum życia lokalnej społeczności³⁸.

I dalej:

Dobry system edukacyjny powinien budować kompetencje współpracy i komunikacji międzykulturowej oraz dawać umiejętności pracy w społeczeństwie i gospodarce sieciowej (nie są to pojęcia równoznaczne z Internetem i znajomością komputera). Zadań tych nie można zrealizować bez integracji programowej między sferami edukacji, kultury, samorządności, aktywności społecznej, przedsiębiorczości oraz inicjatywności indywidualnej i zbiorowej³⁹.

³⁸ Społeczna strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020, s. 30, https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Spoeczna_Strategia_Warszawy_-_Strategia_Rozwiazywania_Problemow_Spoecznych_na_lata_2009_-_2020.pdf

³⁹ Społeczna strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020, s. 29-30, https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Spoeczna_Strategia_Warszawy_-_Strategia_Rozwiazywania_Problemow_Spoecznych_na_lata_2009_-_2020.pdf

Autorzy dokumentu stwierdzają również: *Brakuje pogłębionej diagnozy wykluczenia cyfrowego w Warszawie, uwzględniającego nie tylko barierę techniczną (dostęp), ale również kompetencyjną (niezbędna edukacja pozwalająca na twórcze korzystanie z Internetu). Ekspertyza wykonana dla potrzeb strategii wskazała na przeciętne umiejętności pracowników i studentów. Okazało się ponadto, że trudny jest dostęp do płatnych zasobów rynku internetowego (np. zasobów bibliotecznych). Istniejące możliwości szerszego wykorzystania Internetu ograniczone są do pracowników niewielu instytucji. Potrzebne jest rozwijanie funkcji tzw. e-urzędu⁴⁰.*

Wnioski:

- Ten dokument podkreśla umiejętności współpracy, komunikacyjne, pracy zespołowej, których rozwojowi może sprzyjać wykorzystanie nowych technologii i nowych mediów w procesie nauczania. Uwaga ta może stanowić ważną wskazówkę przy tworzeniu programu edukacji medialnej.

Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020

<http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

Dokument wskazuje cele, obszary i kierunki działań, które będą realizowane w opracowywanych modułach i projektach oraz odzwierciedlane w przyjmowanych co roku priorytetach edukacyjnych.

Program wskazuje główne potencjały i problemy rozwoju edukacji w Warszawie:

⁴⁰ Społeczna strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020, s. 43, https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Społeczna_Strategia_Warszawy_-_Strategia_Rozwiązywania_Problemow_Społecznych_na_lata_2009_-_2020.pdf

POTENCJAŁY ROZWOJU WARSZAWY W OBSZARZE EDUKACJI:

1. **Korzystne trendy demograficzne i migracyjne miasta.** Przyrost urodzeń w najmłodszych rocznikach, dodatnie saldo migracyjne, rozwijający się obszar metropolitalny, korzyści skali, polepszące się połączenia komunikacyjne miasta z innymi obszarami regionu i kraju, rosnąca atrakcyjność międzynarodowa miasta.
2. **Wysokie aspiracje edukacyjne młodych mieszkańców Warszawy.** Coraz wyższy poziom przeciętnego wykształcenia, rosnące uczestnictwo w wyższych etapach edukacji, niski odsetek uczniów przedwcześnie kończących naukę, zaangażowanie rodziców, dodatkowe inwestycje rodzin w edukację.
3. **Najlepsze wskaźniki edukacyjne w skali kraju.** Wyniki egzaminów zewnętrznych, wysoki wskaźnik uprzedzszkolnienia, wysokie lokaty szkół i uczelni w krajowych rankingach, siła edukacyjnej marki Warszawy, innowacyjne rozwiązania edukacyjne warszawskiego samorządu.
4. **Rozbudowana sieć instytucji i organizacji otoczenia oświaty – szkolnictwa wyższego, nauki, kultury, sektora pozarządowego i biznesu.** Najlichniesza w skali kraju obecność tych podmiotów, ich relatywnie najwyższy poziom, programy współpracy oświaty z partnerami, efekty synergii.
5. **Bogata oferta edukacji poza szkołą.** Rozbudowana sieć placówek edukacji pozaszkolnej stwarzająca warunki do systemowego wspierania zainteresowań i uzdolnień uczniów, bogata oferta zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży, rozwój różnych form edukacji pozaformalnej i nieformalnej, zwiększająca się oferta edukacji przez całe życie.
6. **Dobrze wykształcona i doskonaląca się kadra pedagogiczna.** Objęta systemowym, nieodpłatnym i wysokiej jakości wsparciem szkoleniowym oraz metodycznym, posiadająca dodatkowe możliwości rozwoju zawodowego i osobistego wynikające z potencjału metropolii warszawskiej.
7. **Wykorzystywanie europejskich czynników rozwoju edukacji.** Wykorzystanie funduszy europejskich do rozwoju warszawskiej oświaty, uczestnictwo w programach europejskiej współpracy szkół, międzynarodowej wymianie

GŁÓWNE PROBLEMY WARSZAWY W OBSZARZE EDUKACJI:

1. **Trudności w dostosowaniu edukacji do zmian demograficznych.** Niż demograficzny w edukacji szkolnej: gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Niż demograficzny w uczelniach. Oferty edukacyjne nie w pełni zaspokajają potrzeby coraz liczniejszej grupy seniorów. W związku z niżem ograniczony napływ młodych nauczycieli.
2. **Nierówności w edukacji.** Nierówności terytorialne między dzielnicami – w zakresie wyników edukacyjnych, sieci instytucji edukacyjnych. Nierównomierność sieci przedszkolnej i pozaszkolnej w relacji centrum – obrzeża miasta. Brak wystarczającej infrastruktury oświatowej w dynamicznie rozwijających się dzielnicach zewnętrznych. Nierówności społeczne – zbyt silny wpływ statusu ekonomiczno-społecznego rodzin na efekty procesu edukacji. Niewystarczające osiągnięcia niektórych szkół w przeciwdziałaniu procesom wykluczenia społecznego i nasilania się nierówności społecznych. Trudności w nauce wśród uczniów pochodzących z rodzin problemowych.
3. **Niedostateczne wykorzystanie edukacji w rozwoju metropolii.** Niewystarczające wykorzystanie zasobów intelektualnych Warszawy w procesach wspierania rozwoju ekonomicznego, społecznego i przestrzennego. Słaba współpraca w obszarze aglomeracji warszawskiej. Zbyt mały udział nauki i edukacji w tworzeniu gospodarki opartej na wiedzy oraz wprowadzaniu innowacji. Niewystarczające systemowe rozwiązania metropolitalne w zakresie edukacji. Ciągłe relatywnie niska atrakcyjność Warszawy jako ośrodka akademickiego dla studentów zagranicznych.
4. **Wpływ kryzysu na edukację.** Zmniejszone w związku z kryzysem ekonomicznym i finansowym dodatkowe środki samorządowe na rozwój oświaty. Trudności w pozyskiwaniu środków finansowych na budowanie nowych żłobków i przedszkoli. Pojawiające się konflikty społeczne wynikające z konieczności wprowadzania oszczędności w oświacie. Wciąż niewystarczający poziom nakładów na inwestycje oświatowe i wyposażenie w szybko rozwijających się peryferyjnych obszarach miasta. Nieuregulowane sprawy własności części gruntów i nieruchomości, w tym konieczność zwrotu dawnym właścicielom, jako następstwo „dekretu Bieruta”. Niekorzystne dla wielkich miast obowiązujące mechanizmy subwencji oświatowej oraz „janosikowego”. Zróznicowanie kondycji finansowej poszczególnych dzielnic rzutujące na finansowanie zadań edukacyjnych.
5. **Niepełna kompatybilność edukacji i rynku pracy.** Ciągłe niewystarczający prestiż szkolnictwa zawodowego na warszawskim rynku edukacyjnym. Zbyt mała dostępność profesjonalnego doradztwa zawodowego dla uczniów. Trudności absolwentów z wejściem na rynek pracy. Słabość

młodzieży, wspólne programy współpracy miasta z innymi metropoliami europejskimi.

8. Dynamiczny rozwój społecznego i prywatnego sektora edukacyjnego.

Największe w kraju środowisko szkolnictwa społecznego oraz największy w kraju rynek komercyjnych usług edukacyjnych, obejmujący dokształcanie, szkolenia, doradztwo. Sektor tworzący sieć instytucji od żłobków po prywatne uczelnie.

9. Najlepiej rozwinięty w kraju sektor kreatywny. Tworzony przez liczne branże, w tym edukacyjną, obejmujący projektowanie, programowanie, tworzenie dzieł sztuki, kultury, architektury, sektor nowych technologii, medialny, badawczy itp. Ciągłe generowanie zapotrzebowania na wiedzę, oryginalną twórczość, przedsiębiorczość, innowacyjność. Podstawy do konkurowania z innymi metropoliami europejskimi i przyciągania najzdolniejszych jednostek do miasta.

10. Rozszerzająca się oferta kształcenia ustawicznego i przez całe życie.

Wzrastająca dostępność do kwalifikacyjnych kursów zawodowych, umożliwiających uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności, kwalifikacji zawodowych. Rozwinięty rynek szkoleń profesjonalnych skierowany do przedsiębiorstw. Wzrastające aspiracje edukacyjne seniorów. Rozwój najliczniejszych w kraju uniwersytetów trzeciego wieku. Rozwój oferty edukacyjnej uczelni ukierunkowanej na potrzeby od małych dzieci po emerytów, poprzez tworzenie „uniwersytetów otwartych”, współpracę ze szkołami.

systemu wspierania karier edukacyjnych i zawodowych. Niewystarczająca znajomość języków obcych wśród nauczycieli. Branżowe podejście ograniczające rozwój kadr społecznych i oświatowych. Niski poziom przygotowania absolwentów uczelni do poruszania się na rynku pracy.

6. Niewystarczająca aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców. Bierność dużej części obywateli. Niska aktywność wyborcza młodej części społeczeństwa. Niewystarczająca na tle innych krajów UE aktywność w organizacjach pozarządowych. Ograniczone uczestnictwo młodzieży w samorządności mieszkańców Warszawy. Zbyt niski poziom uczestnictwa młodzieży w decyzjach wpływających na życie szkoły. Zbyt niski poziom samorządności rodzicielskiej. Konieczność lepszego przygotowania absolwentów szkół do komunikacji społecznej. Niewielki zasięg debat społecznych o rozwoju miasta. Niski poziom uczestnictwa mieszkańców w edukacji przez całe życie.

7. Niewystarczające uspołecznienie edukacji. Zbyt mały udział szkół w rozwijaniu umiejętności uczniów w zakresie samorządności, aktywności obywatelskiej i współdziałania. Niezadowolający poziom integracji wspólnot szkolnych. Występująca w części szkół fasadowość samorządności uczniowskiej. Niezbyt skuteczne docieranie do młodzieży z informacją o ważnych dla niej ofertach. Niewystarczający poziom włączenia rodziców w życie szkoły. Zbytne nastawienie szkół na ocenianie zewnętrzne, z pominięciem harmonijnego rozwoju ucznia. Zbyt mały wpływ szkoły na kształtowanie wrażliwości społecznej, postaw empatii. Za mało odpowiednich miejsc dla aktywności własnej młodzieży w przestrzeni szkoły. Niewystarczająca rola szkoły jako ośrodka lokalnej aktywności.

8. Niezadowolająca jakość części oferty edukacyjnej. Nastawienie części szkół na przekazywanie wiedzy bez kształtowania umiejętności. Niedostosowanie części ofert kultury, sportu i rekreacji do potrzeb młodzieży. W zbyt małym stopniu szkoły przygotowują do uczenia się przez całe życie. Niski poziom przygotowania absolwentów szkół do współdziałania i pracy zespołowej. Zbyt niski poziom edukacji kulturalnej i artystycznej w szkołach. Niewystarczające wykorzystanie technik informacyjno-komunikacyjnych w pracy dydaktycznej szkoły. Często słaba współpraca placówek oświatowych z instytucjami kultury, sportu, zdrowia, pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi. Szkoła w niewystarczającym stopniu wspiera postawy prozdrowotne uczniów.

9. Bariery rozwoju kadr pedagogicznych i społecznych. Wymagający modyfikacji system motywacyjny wynagrodzeń. Słaby poziom przygotowania nauczycieli do pracy wychowawczej z młodzieżą. Niewystarczający poziom kompetencji społecznych nauczycieli. Mała mobilność

zawodowa nauczycieli. Słaby przepływ kadr między nauką i oświatą. Ograniczona tylko do części nauczycieli efektywność doskonalenia zawodowego nauczycieli. Branżowe podejście do edukacji ograniczające interdyscyplinarne podejście do rozwoju kadr pionu społecznego.

10. Trudności zarządzania w obszarze edukacji. Wysokość nakładów na edukację nie zawsze koreluje z jej efektami. Niedostatecznie efektywny poziom zarządzania w części szkół. Niewystarczająca baza analityczna do podejmowania decyzji. Brak pełnych standardów zarządzania wspólnych dla wszystkich dzielnic. Problemy w komunikacji pomiędzy nauczycielami a władzami oświatowymi w dzielnicach wynikające z dużej skali systemu oświatowego. Zróżnicowane podejście do zarządzania oświatowego w poszczególnych dzielnicach związane z ich zróżnicowaną sytuacją finansową. Niestymulujący rozwoju oświaty charakter uregulowań prawnych związanych z Kartą Nauczyciela.⁴¹

⁴¹ Program rozwoju edukacji w Warszawie 2013-2020, s. 80-84, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

Dokument stwierdza, że w obszarze wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w procesie edukacji *szkoły nadal w niewystarczającym stopniu korzystają z tych szybko zmieniających się technik*. Konieczne zatem będzie, jak czytamy w dokumencie:

- *rozwińnięcie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w szkołach (udział w programie Cyfrowa szkoła)*
- *realizacja programów, których celem będzie powszechna cyfryzacja szkół, w tym z wykorzystaniem dofinansowania z programów rządowych i Unii Europejskiej*
- *upowszechnienie dostępności do publicznej sieci internetowej w stołecznych placówkach oświatowych*
- *rozwój hurtowni danych oświatowych, scalających rozproszone dane oświatowe*
- *ujednoczenie systemów informatycznych stosowanych w dzielnicach (w tym finansowych)*
- *unowocześnienie systemu internetowej komunikacji z rodzicami i mieszkańcami*
- *rozbudowa narzędzi wspierających samoocenę i ewaluację pracy szkół*
- *rozwój wolnych edukacyjnych zasobów internetowych tworzonych w mieście*⁴².

Program rozwoju edukacji przewiduje realizację założonych celów w czterech obszarach. W obszarze *Poza szkołą*, w module *Warszawa miastem ludzi uczących się*, przewidziano do realizacji projekt pod nazwą *Edukacja medialna*. W dokumencie brakuje jednak dalszych informacji o tym na czym projekt miałby polegać⁴³.

Wnioski:

- Ten miejski dokument strategiczny przewiduje udział warszawskich szkół w Cyfrowej szkole jako jedno z ważniejszych działań służących rozwojowi wykorzystania TIK w szkołach. Plany władz Warszawy dotyczące udziału szkół w Cyfrowej szkole wymagają dalszego badania i sprawnego podziału kompetencji pomiędzy Cyfrową szkołę a planowy program edukacji medialnej dla Warszawy.
- Dokument przedstawia również określoną wizję warszawskiej edukacji (m.in. diagnozę szans i zagrożeń), którą należy brać planując program edukacji medialnej dla Warszawy.

Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st Warszawie w roku szkolnym 2013/2014

[http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf. o stanie realizacji zadan osw. w m.st . warszawie.pdf](http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf._o_stanie_realizacji_zadan_osw._w_m.st_.warszawie.pdf)

⁴² Program rozwoju edukacji w Warszawie 2013-2020, s. 71-72, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

⁴³ Program rozwoju edukacji w Warszawie 2013-2020, s. 114, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

Dokument stanowi sprawozdanie z tego co wydarzyło się w warszawskiej oświacie w roku szkolnym 2013/2014. W obszarze szeroko rozumianej edukacji medialnej, jako *projekty cyfryzacji warszawskich szkół*, poza doposażeniem szkół w sprzęt dokument wymienia działania takie jak:

- *„Cyfrowy Zajączek” 2 kwietnia 2014 r. - w Zespole Szkół Elektronicznych i Licealnych przy ul. gen. Zajączka 7 odbyła się konferencja, zorganizowana przez Biuro Edukacji i Biuro Informatyki i Przetwarzania Informacji Urzędu m.st. Warszawy, poświęcona cyfryzacji warszawskich szkół. Przedstawiono informacje na temat nowych projektów cyfryzacyjnych polegających na dostarczeniu szkołom sprzętu komputerowego, w tym rozpoczęcie procesu przekazywania do szkół sprawnego sprzętu komputerowego niewykorzystywanego już w Urzędzie m.st. Warszawy. Te w pełni funkcjonalne i wystarczające do realizacji podstawy programowej zestawy komputerowe zostały wyposażone w systemy operacyjne i oprogramowanie edukacyjne oparte na otwartych licencjach. Do końca roku zaplanowano dostarczenie 400 zestawów komputerowych, a w kolejnych latach planuje się dalsze partie sprzętu. Uczniowie zespołu szkół elektronicznych zainstalowali na komputerach wolne oprogramowanie. W pierwszej kolejności komputery trafiły do szkół specjalnych. Urząd m.st. Warszawy oferuje szkołom serwis przekazanego sprzętu.*
- *„Majowe Mrozy w Warszawie” - przeprowadzenie w dniach 30 kwietnia – 1 czerwca 2014 roku Ogólnopolskiego Zjazdu Opiekunów Szkolnych Pracowni Internetowych. Miasto Warszawa po raz pierwszy było współorganizatorem konferencji, razem z Miastem i Gminą Mrozy (tradycyjnym organizatorem przedsięwzięcia) oraz mazowiecką placówką doskonalenia nauczycieli OEliZK. Konferencja zgromadziła setki nauczycieli oraz wielu ekspertów. Ważnym tematem była dyskusja o rozpoczęciu nowej perspektywy finansowej programów unijnych w kontekście cyfryzacji szkół.*
- *„ARGOS - przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu dzieci i młodzieży w Warszawie” realizowany przez Biuro Pomocy i Projektów Społecznych, przy współpracy Biura Edukacji. Celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu dzieci i młodzieży uczącej się z rodzin w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Działania projektu obejmują: nieodpłatne udostępnienie 1000 gospodarstwom domowym spełniającym kryteria grupy docelowej, sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem; wyposażenie 30 jednostek podległych m.st. Warszawie (w tym: m.in. biblioteki publiczne, instytucje kultury, miejskie placówki wsparcia dziennego, miejskie zespoły ognisk wychowawczych, miejski dom wsparcia seniorów) łącznie w 150 stanowisk komputerowych; zapewnienie 1000 gospodarstwom domowym, 30 jednostkom podległym m.st. Warszawie (150 stanowisk) dostępu do Internetu w trakcie realizacji projektu i w okresie jego trwałości; wsparcie techniczne oraz serwisowanie sprzętu komputerowego i oprogramowania; przeprowadzenie szkoleń z zakresu obsługi komputera i oprogramowania, technologii cyfrowych, korzystania z Internetu. Program realizowany w latach 2013-2014 jest praktycznym przykładem działań na rzecz przeciwdziałania „wykluczeniu cyfrowemu” w miejskiej społeczności i wzmacniania kompetencji informacyjno-*

komunikacyjnych młodych mieszkańców miasta, którzy mają utrudniony dostęp do sprzętu i sieci⁴⁴.

Dokument informuje również o **uruchomieniu trzech e-pracowni** dostosowanych do edukacyjnych potrzeb osób niepełnosprawnych:

W wyniku zakończonego w grudniu 2013 r. projektu „Nowoczesne technologie szansą rozwoju zawodowego i aktywizacji społecznej osób niepełnosprawnych” w następujących szkołach specjalnych zostały zorganizowane trzy e-pracownie [w Instytucie Głuchoniemych w Warszawie oraz w dwóch Zespołach Szkół Specjalnych]. Każdą e-pracownię tworzy 5 stanowisk komputerowych, wyposażonych w specjalistyczny sprzęt i oprogramowanie. Program skierowany jest do osób z niepełnosprawnością ruchową, wzrokową lub sprzężoną. Celem e-pracowni jest przełamywanie barier w komunikacji wynikającej z niepełnosprawności i braku dostępu do nowych technologii i specjalistycznego oprzyrządowania komputerowego oraz przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób niepełnosprawnych. Od stycznia do końca maja 2014 r. z e-pracowni działających w szkołach specjalnych skorzystało 2889 osób⁴⁵.

Dokument informuje również o działaniach w obszarze edukacji medialnej samorządowej placówki doskonalenia nauczycieli jakim jest Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych:

*Upowszechnianie wykorzystania technologii informacyjno - komunikacyjnych w edukacji realizowano poprzez **szkolenia stacjonarne oraz realizowane z wykorzystaniem platformy e-learningowej**. Za jej pośrednictwem prowadzone były szkolenia typu WebQuest w pracy nauczyciela; Edytor tekstu w pracy nauczyciela; Gra miejska w nauczaniu przedmiotowym; Rozwój ruchowy dziecka a przygotowanie do nauki pisanie. Doradcy metodyczni przygotowali ofertę zajęć, między innymi: Informatyczne ABC; Wykorzystanie technologii informacyjnej w pracy logopedy; Wykorzystanie tablicy interaktywnej w edukacji uczniów niepełnosprawnych, „GeoGebra – innowacyjny program do nauczania matematyki; Nauczyciel w cyfrowej szkole. Praca w chmurze – wirtualne narzędzia i zasoby edukacyjne; Jak stosować Khan Academy w nauczaniu przedmiotów ścisłych; TIK w nauczaniu przyrody w szkole podstawowej; Tworzenie filmów w programie Windows Movie Maker⁴⁶.*

Wnioski:

- **Ten dokument pokazuje jakiego rodzaju działania dotyczące szeroko rozumianej edukacji medialnej, informacyjnej, cyfrowej podejmowane są w Warszawie, co może być ważnym punktem odniesienia przy planowaniu programu dotyczącego edukacji medialnej, może też pokazywać to co realnie jest możliwe.**

⁴⁴ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st. Warszawie w roku szkolnym 2013/2014, s. 15, http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf_o_stanie_realizacji_zadan_osw_w_m.st._warszawie.pdf

⁴⁵ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st. Warszawie w roku szkolnym 2013/2014, s. 61, http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf_o_stanie_realizacji_zadan_osw_w_m.st._warszawie.pdf

⁴⁶ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st. Warszawie w roku szkolnym 2013/2014, s. 86, http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf_o_stanie_realizacji_zadan_osw_w_m.st._warszawie.pdf

Innowacyjna Warszawa 2020 Program wspierania przedsiębiorczości

http://bip.warszawa.pl/UMBIP/Handlers/GetBlob.aspx?id=888607&fName=1180_uch_zal.docx

Również ten dokument, dotyczący przede wszystkim działań mających na celu wspierania przedsiębiorczości, wskazuje na potrzebę rozwijania działań edukacyjnych z obszaru edukacji medialnej, które rozwijałyby takie kompetencje warszawskich uczniów, które mogliby wykorzystać później na specyficznym, warszawskim rynku pracy.

Opisując *Działanie 3.3. Zwiększanie dostępności kadr odpowiadających na potrzeby rynku pracy*, w dokumencie stwierdza się: *Działanie ma na celu wzmocnić lokalny rynek pracy w obszarach, gdzie zdiagnozowano luki w zakresie kompetencji. Realizowane projekty i programy mają dostosować zasoby ludzkie do bieżących, jak i prognozowanych zmian na rynku metropolii warszawskiej. W szczególności projekt odpowiada na zapotrzebowanie sektora medialnego (firmy branży IT, produkcja filmowa i telewizyjna, inne media masowe). W warunkach polskiego rynku medialnego większości tych firm na swoje główne siedziby w Warszawie i tu prowadzi swoją działalność. Przedsięwzięcia podejmowane na rzecz współpracy z sektorem szkolnictwa średniego i zawodowego powinny kłaść nacisk przede wszystkim na współpracę z przedsiębiorstwami, dzięki którym uczniowie już na tym etapie kształcenia będą mieć dostęp do nowoczesnych technologii i rozwijać swoje kompetencje w środowisku stanowiącym ich potencjalne miejsce pracy w przyszłości⁴⁷.*

Wnioski:

- Ten dokument zwraca uwagę na te elementy warszawskiego rynku pracy – sektor medialny, kreatywny – które mogą stanowić uzasadnienie budowy warszawskiego programu edukacji medialnej.

Warszawski Program Edukacji Kulturalnej WPEK

http://www.kulturalna.warszawa.pl/wpek,1,5553.html?locale=pl_PL

Program ma na celu upowszechnienie edukacji kulturalnej oraz integrację zainteresowanych nią środowisk. Prezydent m.st. Warszawy powołała Pełnomocnika do spraw edukacji kulturalnej, następnie Burmistrzowie 18 dzielnic powołali swoich koordynatorów, a dyrektorzy szkół i instytucji - koordynatorów w swoich placówkach. System skupia koordynatorów Programu we wszystkich dzielnicach w szkołach, bibliotekach, domach kultury, organizacjach pozarządowych,

⁴⁷ Innowacyjna Warszawa 2020 Program wspierania przedsiębiorczości, s. 46,
http://bip.warszawa.pl/UMBIP/Handlers/GetBlob.aspx?id=888607&fName=1180_uch_zal.docx

przedsiębiorstwach, teatrach, muzeach i innych miejscach realizujących edukację kulturalną, stanowiąc równocześnie narzędzie do zarządzania informacją o edukacji kulturalnej.

W dokumencie opisującym założenia Programu (2009) edukacja medialna przedstawiana jest jako jeden z elementów edukacji kulturalnej. Można w nim również przeczytać, że *efektem dotychczasowych działań jest również zwiększająca się liczba projektów edukacyjnych prowadzonych wspólnie przez szkoły, domy kultury i organizacje pozarządowe. Premiowane są szkoły, które mają wybitne osiągnięcia w dziedzinie edukacji kulturalnej i artystycznej. Powstają projekty edukacji kulturalnej adresowane do różnych grup wiekowych, dostosowane do ich potrzeb i zainteresowań, realizowane przez organizacje pozarządowe*⁴⁸.

Wnioski:

- Warszawski Program Edukacji Kulturalnej jest przykładem spójnego ogólnomiejskiego działania dotyczącego edukacji, opartego o sieć dzielnicowych koordynatorów. D Doświadczenia Programu, jego sposób funkcjonowania może być ważnym punktem odniesienia przy planowaniu programu dotyczącego edukacji medialnej, może też pokazywać to co realnie jest możliwe.

// WYBRANE BADANIA I RAPORTY DOTYCZĄCE EDUKACJI //

Czas pracy i warunki pracy w relacjach nauczycieli (2013), Instytut Badań Edukacyjnych

<http://eduentuzjasci.pl/publikacje-ee-lista/raporty/158-raport-z-badania/badania-czasu-i-warunkow-pracy-nauczycieli/813-raport-z-badania-czasu-i-warunkow-pracy-nauczycieli.html>

Badaniem objęto nauczycieli, którzy między wrześniem 2011 r. a grudniem 2012 r. czynnie prowadzili zajęcia lekcyjne, uczyli przedmiotów ogólnokształcących, pracowali w szkołach dla dzieci i młodzieży (nie w szkołach dla dorosłych) na wszystkich etapach edukacji od szkoły podstawowej po ponadgimnazjalną.

Nauczyciele przede wszystkim wyszukują w Internecie ciekawe materiały z myślą o wykorzystaniu ich na lekcji (93%), a w mniejszym stopniu (2/3 wskazań) nawiązują na lekcji do treści dostępnych w Internecie. Ponadto nauczyciele często zachęcają swoich uczniów do korzystania z aplikacji, które ich zdaniem mogą wspierać proces nauczania, i chętnie wykorzystują pocztę elektroniczną komunikując się z innymi nauczycielami. Stosunkowo najrzadziej nauczyciele wykorzystują nowe technologie w pracy z

⁴⁸ Warszawski Program Edukacji Kulturalnej 2015-2020, s. 8, http://www.wpek.pl/pi/95815_1.pdf

uczniami – 40% nauczycieli zadaje prace domowe wymagające użycia komputera lub Internetu i jedynie 28% komunikuje się z uczniami za pomocą poczty elektronicznej.

Wykres: Wykorzystanie nowych technologii w pracy nauczyciela co najmniej raz na miesiąc lub częściej (n=4762)
Źródło: Czas pracy i warunki pracy w relacjach nauczycieli (2013), Instytut Badań Edukacyjnych

Respondenci, którzy zadeklarowali, że rzadko lub w ogóle nie wykorzystują nowych technologii w swojej pracy, zostali poproszeni o wskazanie przyczyn. Najczęściej nauczyciele przyznawali się do tego, że nie znają Internetu – niecałe 3% wszystkich respondentów wskazało tę odpowiedź. Podobnie tylko 10% uznało, że nie wykorzystuje nowych technologii w pracy z uczniem z powodu braku umiejętności komputerowo-internetowych u uczniów – tylko 10% wskazało taki powód. Dla wielu nauczycieli barierą w używaniu Internetu w pracy z uczniem jest fakt, że nie wszyscy uczniowie mają komputer i dostęp do Internetu – 49% spośród wszystkich nauczycieli wskazało tę odpowiedź. 37% nauczycieli przyznało, że uczniowie kopiują prace z sieci i dlatego nie korzystają z nowych technologii, pracując z nimi. 15% wszystkich respondentów uznało, że trudno jest sprawdzić prace uczniów wykonane na komputerze, a 14% zadeklarowało, że ich zdaniem inne metody nauczania są lepsze⁴⁹.

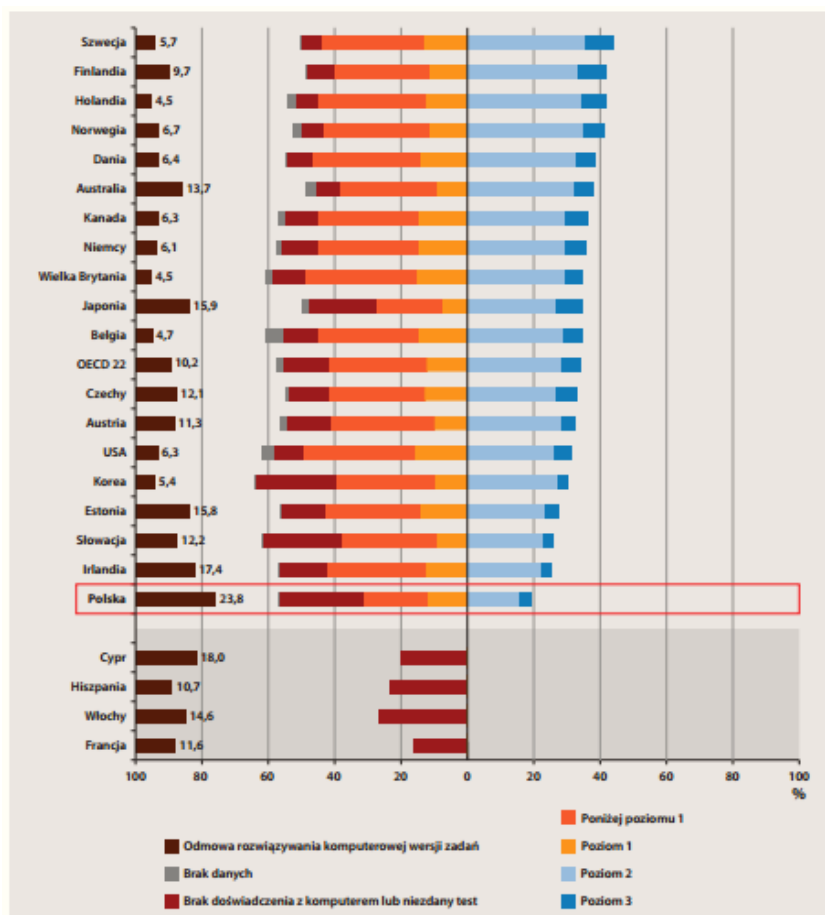
Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC), Instytut Badań Edukacyjnych

<http://www.ibe.edu.pl/pl/media-prasa/aktualnosci-prasowe/276-umiejtnosci-polakow-wyniki-miedzynarodowego-badania-kompetencji-doroslych-piaac>

Raport przedstawia m.in.: porównanie poziomów umiejętności TIK osób wieku 16-24 lata w różnych krajach europejskich. Polska młodzież i młodzi dorośli w porównaniu z rówieśnikami z innych krajów

⁴⁹ Czas i warunki pracy w relacjach nauczycieli, Instytut Badań Edukacyjnych, s. 52-53, <http://eduentuzjasci.pl/publikacje-ee-lista/raporty/158-raport-z-badania/badania-czasu-i-warunkow-pracy-nauczycieli/813-raport-z-badania-czasu-i-warunkow-pracy-nauczycieli.html>

rzadziej osiągają bardziej zaawansowane umiejętności wykorzystania TIK takie jak równoległe wnioskowanie, łączenie informacji oraz ocena wiarygodności i przydatności informacji.

Wykres: Odsetek osób w wieku 16-65 lat wg poziomów umiejętności wykorzystania TIK. Źródło: Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC), Instytut Badań Edukacyjnych

W raporcie czytamy również:

Wyniki badania PIAAC obalają „mit cyberdziecka” i pokazują, że także wśród młodych istnieje grupa osób nieposiadających podstawowych umiejętności obsługi komputera. Można ją szacować na co najmniej 7,6%, jednak dodatkowo 12,4% odmówiło udziału w wersji komputerowej. Ta grupa najrzadziej używa TIK w życiu codziennym i w pracy (...), co świadczyć może, że odmowy spowodowane były niskimi umiejętnościami w tej dziedzinie. Warto jest więc stworzyć odpowiednie warunki, aby młodzi Polacy, którzy w dziedzinach rozumienia tekstu i rozumowania matematycznego mają

umiejętności zbliżone do poziomu swoich rówieśników w krajach OECD, nie pozostali w tyle, jeżeli chodzi o kompetencje wykorzystywania nowoczesnych technologii, tak ważne w dzisiejszym świecie⁵⁰.

Sprawozdanie z rządowego programu Cyfrowa szkoła

http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprzezrm25_02_2014.pdf

W lutym 2014 opublikowano sprawozdanie z pilotażowego programu Cyfrowa Szkoła, który miał miejsce w latach 2012-2013. Jest ono o tyle interesujące dla potrzeb niniejszego raportu, że zawiera wyniki badań przeprowadzonych na uczestnikach (części) programu pilotażowego, w którym wzięły udział 402 szkoły wskazując na szanse i zagrożenia na jakie natrafić może program rozwijania umiejętności związanych z nowymi technologiami.

Dokument stwierdza, że program pilotażowy zrealizował wyznaczone cele. Główna rekomendacja sprawozdania stwierdza, że *dalszy proces cyfryzacji szkół powinien odbywać się według holistycznej koncepcji uwzględniającej integrację działań na rzecz doposażenia szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne, z uwzględnieniem indywidualnej sytuacji każdej szkoły, z działaniami na rzecz podniesienia kompetencji nauczycieli oraz wdrożeniem innowacyjnego modelu nauczania - uczenia się z wykorzystaniem elektronicznych zasobów edukacyjnych*⁵¹.

Na podstawie badania ewaluacyjnego sformułowano m.in.: następujące wnioski:

- *przed podjęciem szerokich działań na rzecz cyfryzacji szkół przydatne byłoby opracowanie i upowszechnienie materiału zawierającego kilka proponowanych sposobów wykorzystania TIK w edukacji wraz z określeniem wiążących się z nimi wymagań dotyczących zaopatrzenia w sprzęt i oprogramowanie,*
- *w wielu szkołach pełnienie funkcji szkolnego e-koordynatora wymagało od nauczycieli, którym powierzono te obowiązki, znaczącego dodatkowego zaangażowania,*
- *część nauczycieli ograniczyła się do stosowania TIK w podstawowym zakresie, jako dodatku do tradycyjnych metod nauczania,*
- *na bazie analizowanych doświadczeń z realizacji tego typu interwencji publicznych można przewidywać, że warunkiem podtrzymania i rozwoju wykorzystania nowoczesnych technologii*

⁵⁰ Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC), Instytut Badań Edukacyjnych, s. 132, <http://www.ibe.edu.pl/pl/media-prasa/aktualnosci-prasowe/276-umiejtnosci-polakow-wyniki-miedzynarodowego-badania-kompetencji-doroslych-piaac>

⁵¹ Sprawozdanie z rządowego programu Cyfrowa szkoła, s.10, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprzezrm25_02_2014.pdf

w szkołach objętych programem jest kontynuacja wsparcia nauczycieli w postaci szkoleń i działalności sieci współpracy⁵².

Dokument przedstawia też bariery jakie napotkano w realizacji programu pilotażowego, w kategorii zdefiniowanej przez autorów raportu jako „ludzkie” były to m.in:

- *trudność w zmotywowaniu części nauczycieli do stosowania nowoczesnych urządzeń w pracy z uczniem, zróżnicowany poziom umiejętności nauczycieli w pracy z nowoczesnym sprzętem komputerowym, umiejętności wykorzystania TIK w pracy dydaktycznej oraz zróżnicowane zaangażowanie nauczycieli w realizację projektu,*
- *w przypadku wariantu II [możliwość wypożyczenia przez uczniów sprzętu do domu] - brak woli rodziców do wypożyczania sprzętu komputerowego do domu spowodowany posiadaniem przez większość uczniów dostępu do komputerów i Internetu w domu oraz obawami związanymi z odpowiedzialnością materialną i z możliwością kradzieży sprzętu,*
- *przypisywanie niektórych nauczycieli do tradycyjnych metod nauczania⁵³.*

W ramach Cyfrowej szkoły MAiC i IBE zrealizowały dodatkowy, odrębny komponent badawczy, który przynosi dodatkowe ciekawe wnioski dotyczące możliwości rozwoju stosowania nowych technologii w edukacji szkolnej. Do udziału w komponencie badawczym zakwalifikowane zostały 34 szkoły, inne niż szkoły uczestniczące w głównej części pilotażu. Centralnym elementem projektu było badanie społeczne środowiska uczniów klas IV oraz ich otoczenia (rodziców, nauczycieli, dyrektorów szkół oraz przedstawicieli organów prowadzących) dotyczące postaw, opinii oraz praktyk wykorzystywania technologii cyfrowych do celów edukacyjnych⁵⁴.

Poniżej przedstawiamy niektóre z wniosków wynikających ze zrealizowanego komponentu badawczego:

- *Analiza wyników badania przeprowadzonego wśród dyrektorów wskazuje na niski poziom świadomości w zakresie wagi różnych czynników w procesie wdrażania TIK w edukacji, w szczególności znaczenia czynników miękkich. W opinii dyrektorów czynniki społeczne, do których należy zaliczyć poziom akceptacji dla pomysłu i zaangażowanie w jego wdrażanie ze strony różnych grup interesariuszy (nauczycieli, rodziców, uczniów), zostały uznane jako najmniej ważne. Jedynie 2 z 24 dyrektorów wskazało na potencjalny brak współpracy ze strony nauczycieli jako barierę we wdrażaniu TIK (...).*
- *Nauczyciele są generalnie bardzo pozytywnie nastawieni do stosowania TIK, ale oczekują większego wsparcia z różnych stron, głównie w postaci specjalistycznych szkoleń,*

⁵² Sprawozdanie z rządowego programu *Cyfrowa szkoła*, s. 36-37, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprzezrm25_02_2014.pdf

⁵³ Sprawozdanie z rządowego programu *Cyfrowa szkoła*, s. 43-44, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprzezrm25_02_2014.pdf

⁵⁴ Sprawozdanie z rządowego programu *Cyfrowa szkoła*, s. 46, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprzezrm25_02_2014.pdf

dostosowanych do ich potrzeb, oraz dostępu do odpowiednich zasobów edukacyjnych. Eksperti jednak wskazują, iż wykorzystanie uniwersalnych materiałów wymaga od nauczycieli kreatywności w celu dostosowania ich do własnych potrzeb, a uwzględnienie TIK jako narzędzia wspomagającego proces uczenia powinno być elementem programu nauczania, który opracowuje nauczyciel w oparciu o podstawę programową,

- Badani są świadomi zagrożeń, jakie wiążą się cyfryzacją procesu edukacyjnego. W wywiadach często wskazywaną obawą jest pogląd, iż położenie większego nacisku na rozwijanie kompetencji w zakresie TIK może negatywnie wpływać na kompetencje podstawowe (czytanie, pisanie i liczenie) lub społeczne. Nauczyciele podkreślają obawy związane z możliwością odzwyczajania się uczniów od czytania książek oraz pisania własnych tekstów.
- Ponad 83% uczniów klas czwartych biorących udział w komponencie badawczym Cyfrowa Szkoła przyznało, iż korzysta przynajmniej raz w tygodniu z komputera w szkole, a jedynie ok. 9% uczniów wskazało, że w szkole z komputerów korzysta się rzadziej niż raz na miesiąc (...)
- Wyniki sugerują, iż nauczyciele mogą nie posiadać wystarczających kompetencji cyfrowych, jak również jasno sprecyzowanej wizji użycia TIK w dydaktyce. Stan wiedzy na temat przekazanej technologii i jej potencjału jest w większości szkół zbyt mały, aby efektywnie wykorzystać przekazany szkołom sprzęt. Nauczyciele oceniają, że na doskonalenie umiejętności w zakresie wykorzystania sprzętu komputerowego poświęcają dużo czasu, głównie poprzez wyszukiwanie i przygotowywanie materiału do zajęć lekcyjnych
- Z perspektywy zajęć lekcyjnych badania wykazały, że wykorzystanie sprzętu informatycznego podczas prowadzenia zajęć szkolnych odbywało się na umiarkowaną skalę: więcej nauczycieli deklarowało wykorzystanie TIK „od czasu do czasu” niż „bardzo często”.

Zajęcia edukacyjne	Sprzęt wykorzystywany był bardzo często przez nauczyciela	Nauczyciel wykorzystuje sprzęt od czasu do czasu	Lekcje z wykorzystaniem sprzętu zdarzały się sporadycznie	Sprzęt raczej nie był wykorzystywany do prowadzenia zajęć
biologia i przyroda	13,0%	25,4%	4,5%	0,0%
język polski	8,7%	14,9%	22,4%	21,2%
języki obce	15,2%	14,9%	14,9%	21,2%
informatyka i zajęcia komputerowe	30,4%	1,5%	0,0%	0,0%
przedmioty artystyczne	6,5%	14,9%	7,5%	18,2%
matematyka	4,3%	17,9%	25,4%	6,1%
pozostałe (technika, religia, nauczanie zintegrowane, różne)	21,7%	10,4%	25,4%	33,3%

Tabela: Poziom wykorzystania sprzętu przez nauczycieli w odniesieniu do poszczególnych przedmiotów. Źródło: Sprawozdanie z rządowego programu Cyfrowa szkoła

- Aż 85% nauczycieli wykorzystuje sprzęt komputerowy głównie do pokazywania prezentacji multimedialnych zwiększających atrakcyjność prowadzonych lekcji. Interaktywna praca na lekcjach poprzez wspólne rozwiązywanie zadań przez uczniów z użyciem komputerów w trakcie lekcji stosowana jest przez ponad 65% nauczycieli. Istotnie niski jest odsetek nauczycieli deklarujących wykorzystywanie TIK do komunikacji z uczniami po lekcjach (30%). Takie

deklaracje wskazują, iż nauczyciele nie mają wiedzy na temat roli, jaką odgrywa kwestia rozbudowanych interakcji między uczniami oraz między uczniami i nauczycielami w procesie uczenia się. Wykorzystywanie TIK głównie do prezentacji jest związane z podtrzymywaniem tradycyjnego stylu nauczania opartego na wykładaniu wiedzy, który w mniejszym stopniu motywuje i uaktywnia uczniów.

Pokazywanie prezentacji multimedialnych i w ten sposób prowadzenie ciekawszych lekcji (prezentacja Power Point, pokazywanie filmów, schematów)	84,8%
Stosowanie interaktywnej pracy na lekcjach (np. wspólne rozwiązywanie zadań przez uczniów z użyciem komputerów w trakcie lekcji)	54,7%
Wykorzystywanie sprzętu także poza szkołą, np. do kontaktu z uczniami po lekcjach, konsultacji z uczniem	28,7%

Tabela: Cele wykorzystywania sprzętu komputerowego przez nauczycieli podczas lekcji. Źródło: Sprawozdanie z rządowego programu *Cyfrowa szkoła*

- Analizując dynamikę zmian wartości wskaźnika dot. wymienionych trzech sposobów wykorzystania TIK w trzech kolejnych turach badania można jednak zauważyć, iż największy wzrost został zanotowany właśnie w przypadku budowania relacji z uczniami i rodzicami, co jest niezwykle korzystne. Z drugiej strony należy wskazać, iż bardzo niewielka liczba uczniów (9%) wykazała gotowość (chęć) komunikacji z nauczycielem po szkole np. w kwestii pomocy w zadaniu domowym. Potwierdza to opinie ekspertów, iż jedną z najsłabszych stron wykorzystania TIK w edukacji jest brak powiązań aktywności uczniów w szkole i poza szkołą (sugerowanym przez ekspertów rozwiązaniem mogłoby być wykorzystanie regionalnych platform edukacyjnych),
- Z badań wynika, iż w domu uczniowie wykorzystują TIK w sposób bardziej kreatywny, zaś praca w szkole najczęściej pozbawiona jest cech twórczych (koncentruje się na poszukiwaniu informacji, prezentacji, oglądaniu filmów i schematów). W domu aż 52% uczniów tworzy własne rysunki, 29% edytuje zdjęcia, 20% tworzy własne prezentacje multimedialne, a 19% - pliki dźwiękowe. Wyzwaniem powinno być więc wykorzystanie tego potencjału kreatywnego uczniów na rzecz zaangażowania ich w procesach edukacji szkolnej. Co więcej, badania wskazują na fakt, iż uczniowie dostrzegają potencjał w przypadku niemal wszystkich przedmiotów, do tego by były nauczane z wykorzystaniem TIK, podczas gdy praktyka nauczania tego nie uwzględnia (przykładowo ponad 43% uczniów jest zdania, iż komputery mogłyby się przydać na lekcjach j. polskiego, ale tylko 24% wskazało, iż są one już wykorzystywane na tych lekcjach),
- Zdecydowana większość nauczycieli zauważa, iż uczniowie pozytywnie (bardzo dobrze lub raczej dobrze) oceniają wykorzystanie technologii TIK w edukacji - do lekcji, na których wykorzystywane są technologie cyfrowe podchodzą z dużym zaciekawieniem. Wśród pozytywnych aspektów łączących się z wykorzystaniem TIK w praktyce szkolnej nauczyciele oraz dyrektorzy wymieniają przede wszystkim zwiększenie zaangażowania uczniów w nauczane treści. Nauczyciele dostrzegają szereg korzyści z wykorzystania TIK przez uczniów. Symptomatyczne jest jednak to, że częściej wymieniają kompetencje ogólne (nabycie umiejętności korzystania z oprogramowania i komputera, samodzielność w poszukiwaniu

informacji, umiejętność wyszukiwania i syntetyzowania informacji z wielu źródeł) niż związane bezpośrednio z zakresem nauczanego przedmiotu czy rozwijaniem kompetencji kreatywnych.

Na podstawie wniosków, uwag i spostrzeżeń zgłaszanych przez szkoły i ich organy prowadzące, a także wniosków wynikających z realizacji komponentu badawczego oraz ewaluacji programu pilotażowego, opracowane zostały rekomendacje do dalszej cyfryzacji polskiej edukacji. Poniżej przedstawiamy najważniejsze z nich:

- *skoncentrować działania edukacyjne na pierwszoplanowej roli ucznia w procesie edukacyjnym, pozostawiając technologii służebną rolę w stosunku do procesu edukacyjnego,*
- *połączyć wykorzystywanie nowoczesnych technologii ze stosowaniem efektywnych strategii uczenia się takich jak np.: samoocena uczniów, szybka zwrotna informacja od nauczyciela do ucznia, wdrażanie uczniów do efektywnego uczenia się i myślenia,*
- *uczenie się i ocenianie „poziome” – uczniowie uczą innych uczniów oraz pomagają im ocenić i poprawić własne prace,*
- *kontynuować wsparcie dla nauczycieli w postaci szkoleń, zapewniania zaplecza informatycznego dla sieci współpracy i stymulowania ich działalności,*
- *zintensyfikować prowadzone działania szkoleniowe dla nauczycieli w zakresie kwestii technicznych związanych z wykorzystaniem nowoczesnych pomocy dydaktycznych oraz kwestii metodycznych związanych z wykorzystaniem TIK na zajęciach z poszczególnych przedmiotów,*
- *opracować i upowszechnić zbiór dobrych praktyk w wykorzystaniu TIK na zajęciach,*
- *Kluczowe jest propagowanie dobrych praktyk poprzez wizyty studyjne w szkołach „liderach”, stworzenie sieci szkół partnerskich/mentorskich w zakresie stosowania TIK,*
- *stworzyć odpowiednie warunki techniczne do wdrażania nowych metod kształcenia (np.: kształcenie wyprzedzające – zmieniające rolę nauczyciela i ucznia w procesie edukacyjnym oraz sposób przygotowywania się do zajęć);*
- *myślenie komputacyjne – związane z wykorzystywaniem komputerów do rozwiązywania problemów;*
- *nauczanie programowania wszystkich uczniów,*
- *BYOD – wykorzystywanie przez uczniów w szkole urządzeń komputerowych przyniesionych z domu; edukacja mobilna;*
- *grywalizacja – wykorzystywanie mechanizmów znanych z gier w edukacji) oraz przygotowanie nauczycieli i uczniów do ich stosowania,*
- *położyć szczególny nacisk na edukację w zakresie bezpieczeństwa w sieci (dane osobowe, prawa konsumenta, stalking, etc.) oraz bezpieczne korzystanie ze sprzętu komputerowego (odpowiednia postawa, odpoczynek, wartość aktywności fizycznej, wartość bezpośrednich relacji z rówieśnikami),*
- *ułatwić korzystanie przez uczniów i nauczycieli z zasobów publicznych oraz sprzętu komputerowego i oprogramowania dostępnego w instytucjach kultury i w bibliotekach publicznych.*
- *opracować materiał zawierający propozycje zastosowania TIK w edukacji wraz z określeniem wiążących się z nimi wymagań co do sprzętu i oprogramowania,*

- zapewnić wsparcie merytoryczne i prawne przez organy prowadzące podmiotom, które będą dokonywały zakupu nowoczesnych technologii dla szkół w procedurze zamówień publicznych,
- zapewnić wsparcie merytoryczne przez organy prowadzące w zakresie planowania rozwoju wewnętrznych sieci takich jak: sieć elektryczna, sieć Wi-Fi, oraz w zakresie wyposażenia w nowoczesne pomoce dydaktyczne,
- uwzględnić specyficzne potrzeby nauczycieli poszczególnych przedmiotów,
- zapewnić mobilny sprzęt komputerowy dla nauczyciela, traktowany jako wyposażenie warsztatu pracy nauczyciela,
- umożliwić uczniom korzystanie z mobilnego sprzętu komputerowego w szkole do celów edukacyjnych,
- umożliwić uczniom nieposiadającym w domu komputera korzystanie z komputera i Internetu w wyznaczonym miejscu w szkole oraz wypożyczanie w miarę potrzeb przenośnych komputerów do domu,
- w przypadku wypożyczania uczniom sprzętu do korzystania w domu włączyć do programu opcję ubezpieczenia sprzętu,
- umożliwić dyrektorom szkół wydatkowanie do 10% wartości przyznanej dotacji na zakup pomocy dydaktycznych i oprogramowania spoza wykazu pomocy dydaktycznych, który zostanie przygotowany na potrzeby dalszych działań w zakresie cyfryzacji szkół⁵⁵.

Dzieci sieci 2.0. Kompetencje komunikacyjne młodych, Instytut Kultury Miejskiej, Ośrodek Badań i Analiz Społecznych

http://dzieci-sieci.pl/uploads/static/assets/Dzieci_sieci_2.0.pdf

Raport podsumowuje badanie kompetencji komunikacyjnych związanych z korzystaniem z internetu przez uczniów na trzecim etapie edukacyjnym. Celem badania była diagnoza tych umiejętności oraz określenie stanu działań odnoszących się do omawianych kompetencji w zakresie edukacji prowadzonej w ramach formalnego systemu kształcenia. Badanie objęło w sumie ponad 750 uczniów z województwa pomorskiego.

Projekt badawczy obejmował również część poświęconą analizie programów nauczania umiejętności informacyjnych i związanych z wykorzystaniem nowych technologii realizowanych w kilku wybranych szkołach. Autorzy raportu piszą m.in.: *Programy nie poruszają w dostatecznym stopniu zagadnień związanych z zagrożeniami w sieci. W tym temacie ograniczają się do wiedzy o komputerowych wirusach i umiejętności zabezpieczenia własnego komputera przed włamaniami czy niepożądanym oprogramowaniem. Kompetencje miękkie, które pozwolą ochronić się przed „internetowymi drwinami” czy mobbingiem ze strony innych uczestników komunikacji internetowej są w zasadzie nieobecne. Autorzy programów nie zaplanowali również przygotowania uczniów do roztropnego, refleksyjnego*

⁵⁵ Sprawozdanie z rządowego programu Cyfrowa szkoła, s. 56-58, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkoła-przyjęteprzezrm25_02_2014.pdf

budowania własnego wizerunku w sieci. W czasach, gdy istotna jest zdolność kolektywnego działania, programy nie przewidują rozwijania postaw dzielenia się własną wiedzą w środowisku internetu, wspólnego rozwiązywania problemów i współtworzenia nowych treści przy wykorzystaniu programów do pracy zdalnej. W niektórych programach pojawiają się elementy kultury internetowej. Ich autorzy zachęcają do wykorzystania forum czy grupy dyskusyjnej na zajęciach. Wydaje się, że uczniowie w wystarczającym stopniu poznają zasady netykiety – na tyle, aby stosować zawarte w niej reguły w praktyce. Tej umiejętności nie towarzyszy jednak refleksja nad skutkami własnych działań w internecie. Programy nie zakładają przygotowywania uczniów do brania odpowiedzialności za swoją sieciową aktywność⁵⁶.

Nauka programowania w szkołach. Czas na upgrade, Centrum cyfrowe, Mistrzowie kodowania, Szerokie Porozumienie na Rzecz Umiejętności Cyfrowych w Polsce

http://mistrzowiekodowania.pl/wp-content/uploads/2013/09/Nauka-programowania-w-szkolach_raport.pdf

Raport nawiązuje do doświadczeń programu edukacyjnego Mistrzowie kodowania. Dokument podkreśla znaczenie nauki programowania nie tylko z perspektywy znalezienia dobrego zatrudnienia w branży informatycznej, ale również jako *umiejętności o znaczeniu horyzontalnym, potrzebnej w wielu innych zawodach. Choćby wiele zawodów kreatywnych – od artystów przez projektantów graficznych po projektantów przemysłowych – wymaga przynajmniej podstawowej znajomości programowania. Znaczenie tych umiejętności będzie zatem rosnąć wraz ze wzrostem wykorzystania technologii cyfrowych we wszystkich sektorach gospodarki*⁵⁷. Dokument podkreśla również znaczenie programowania jako wyzwania kompetencyjnego, zawierającego w sobie również takie umiejętności jak rozumienie informacji i logika rozwiązywania problemów, jako wyzwanie związane z wyrównywaniem szans edukacyjnych, czy wyzwanie dla rozwoju kapitału społecznego.

Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA 2012. Wyniki badania 2012 w Polsce, Ministerstwo Edukacji Narodowej, IFIS PAN

http://www.ifispan.waw.pl/pliki/wyniki_pisa.pdf

Raport podsumowuje wyniki polskiej części międzynarodowego badania umiejętności 15-latków PISA 2012. Nie sposób nawiązać w tym miejscu do wszystkich wątków tego interesującego i obszernego badania. Przytaczamy jedynie fragment dotyczący wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych:

⁵⁶ Dzieci sieci 2.0. Kompetencje komunikacyjne młodych, Instytut Kultury Miejskiej, Ośrodek Badań i Analiz Społecznych, s. 98, http://dzieci-sieci.pl/uploads/static/assets/Dzieci_sieci_2.0.pdf

⁵⁷ Nauka programowania w szkołach. Czas na upgrade, Centrum cyfrowe, Mistrzowie kodowania, Szerokie Porozumienie na Rzecz Umiejętności Cyfrowych w Polsce, s. 5, http://mistrzowiekodowania.pl/wp-content/uploads/2013/09/Nauka-programowania-w-szkolach_raport.pdf

W badaniu PISA sprawdzano biegłość w wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w trzech formach: w formie zadań dotyczących dwóch głównych dziedzin pomiaru wykonywanych na komputerze, w komponencie dotyczącym wykorzystania TIK w domu i szkole oraz w komponencie dotyczącym rozwiązywania problemów.

Badania te ujawniły szereg problemów związanych z używaniem TIK, które są wyzwaniem dla polskiego systemu edukacji.

(...) W badaniu PISA 2012 polscy uczniowie po raz pierwszy otrzymali do rozwiązania zadania sprawdzające umiejętności matematyczne w wersji elektronicznej (tzw. opcja komputerowa). Natomiast po raz drugi odpowiadali na pytania w wersji elektronicznej z zakresu czytania i interpretacji (poprzednio w 2009 r.). Były to inne zadania niż te użyte w wersji papierowej i mierzyły nieco inne umiejętności. Niektóre zadania można byłoby rozwiązać na papierze, inne można było wykonać wyłącznie na komputerze.

We wszystkich obszarach polscy uczniowie wypadli poniżej średniej OECD, co było dużym zaskoczeniem, zważywszy na bardzo dobre wyniki w pomiarze głównym wykonywanym na papierze. (...)

Jednym z problemów, który uwidocznił się w badaniu PISA w opcji komputerowej – matematyka, jest brak umiejętności wpisywania tekstu do komputera.

W tegorocznej edycji badania średni wynik polskich uczniów w zakresie czytania wyniósł 477 punktów, co oznacza, że był niższy od średniej OECD o 20 punktów. Jedną z przyczyn tej sytuacji może być fakt, że polscy uczniowie rzadko mają do czynienia z komputerem i tekstami elektronicznymi w sytuacji edukacyjnej. Ponieważ podstawa programowa nauczania języka polskiego w gimnazjum zawiera zapisy dotyczące odbioru tekstów elektronicznych, wydaje się, że ten obszar jest wciąż zaniedbany w edukacji polonistycznej.

Wpływ na wynik badania mogła mieć także sama organizacja badania – w teście komputerowym brali udział uczniowie, którzy tego samego dnia wcześniej wypełniali test papierowy. Powodem do zadowolenia może być fakt, że w porównaniu z poprzednią edycją uczniowie polscy wypadli lepiej.

Wyniki polskich uczniów w czytaniu i interpretacji polepszyły się w porównaniu z edycją z roku 2009 w przybliżeniu o 10 punktów, co oznacza, że zmniejszył się dystans między wynikami polskich uczniów a średnią OECD. Jakkolwiek zmiana pozytywna jest zauważalna, to jednak wyniki polskich uczniów są niższe niż wyniki ich rówieśników z badanych krajów.

(...) Rozwiązywanie problemów było dodatkowym, opcjonalnym pomiarem przeprowadzonym w 2012 roku w formie badania komputerowego. W tej części badania uczestniczyły 44 kraje i regiony, w tym 28 krajów OECD. Zadania osadzono w sytuacjach, z którymi uczniowie spotykają lub mogą spotkać się w codziennym życiu. Do rozwiązywania zadań wystarczająca była podstawowa umiejętność posługiwania się myszką i klawiaturą.

(...) Średni wynik polskich uczniów to 481 punktów. Jest to wynik niższy od średniej OECD. (...)

Polska należy do krajów, w których z rozwiązywaniem problemów poradzili sobie gorzej i mocni, i słabi uczniowie. Polscy uczniowie nieco lepiej radzili sobie z zadaniami wymagającymi przekształcenia abstrakcyjnego problemu na konkretne rozwiązanie, czyli na przyjęciu i realizacji konkretnej strategii

działania. Umiejętność ta charakteryzuje uczniów, którzy są dobrzy w stosowaniu posiadanej wiedzy i umiejętności.

Więcej problemów sprawiały polskim uczniom zadania wymagające wytworzenia nowej wiedzy, umiejętności kwestionowania założeń, zadawania pytań, tworzenia i eksperymentowania z różnymi sposobami rozwiązywania czy myśleniem abstrakcyjnym. Ten rodzaj umiejętności charakteryzuje uczniów, którzy szybko się uczą, potrafią łatwiej odnaleźć się w nieznanej sobie sytuacji. W tego rodzaju zadaniach najlepiej radzili sobie uczniowie z krajów i regionów azjatyckich.

Polscy uczniowie relatywnie słabo radzili sobie z zadaniami interakcyjnymi – podobnie zresztą jak ich rówieśnicy z krajów skandynawskich czy innych krajów Europy Środkowej, ale też niektórych krajów i regionów azjatyckich. Pod tym względem najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie z Irlandii, Stanów Zjednoczonych i Korei.

Takie wyniki polskich uczniów świadczą o schematyczności nauczania. Szkoła ćwiczy myślenie odtwórcze, podczas gdy w problemach życia codziennego czy wymaganiach bardziej złożonych zadań zawodowych droga od problemu do rozwiązania jest dużo dłuższa i w większym stopniu wymaga selekcji informacji, radzenia sobie z niepewnością i wielością możliwych rozwiązań. Ważna staje się wówczas umiejętność wytwarzania różnych rozwiązań czy poszukiwania nietypowych dróg rozwiązania problemu.

(...) W 24 krajach uczestniczących w badaniu PISA, ankiety wypełniane przez uczniów uzupełniono o dodatkowy moduł zawierający pytania pozwalające porównać dostęp 15-latków do TIK oraz sposobów wykorzystania TIK w szkole i w domu. Stwierdzono, że:

- *Między 2000 a 2012 rokiem znacząco poprawił się dostęp 15-latków do TIK. O ile w 2000 roku był on gorszy niż w większości krajów OECD, to w 2012 roku nie odbiegał już od poziomu dostępu do nowych technologii 15-latków w innych krajach europejskich. Oznacza to także, że polscy 15-latkowie później zaczęli używać komputerów niż ich rówieśnicy w bogatszych krajach. Gorsza jest natomiast deklarowana przez polskich uczniów dostępność nowych technologii w szkole.*
- *Polscy 15-latkowie relatywnie często korzystają z TIK w domu, zarówno dla przyjemności, jak i do celów związanych z nauką. Chłopcy spędzają przy komputerze więcej czasu niż dziewczęta – zwłaszcza jeśli chodzi o gry komputerowe. W zwykłe dni tygodnia połowa polskich uczniów korzysta z Internetu więcej niż 2 godziny dziennie.*
- *Polscy uczniowie zdecydowanie rzadziej od uczniów z innych krajów korzystają z nowych technologii w szkole. Jednak pod tym względem nie odbiegamy od wielu krajów osiągających dobre wyniki w badaniu PISA.*
- *Najlepsze wyniki osiągają ci uczniowie, którzy wykorzystują TIK od 2 do 4 godzin dziennie⁵⁸.*

⁵⁸ Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA 2012. Wyniki badania 2012 w Polsce, Ministerstwo Edukacji Narodowej, IFIS PAN, s.5-6, http://www.ifispan.waw.pl/pliki/wyniki_pisa.pdf

Wnioski:

- Badania sugerują, że niedostateczne wykorzystanie nowych technologii w edukacji szkolnej wynika nie tyle z niedostępności sprzętu komputerowego (choć ten problem nadal istnieje), co z braku motywacji, umiejętności, wiedzy nauczycieli i sposobu organizacji pracy szkoły w której wykorzystanie nowych technologii w procesie nauczania nie jest priorytetem;
- Badania sugerują, że zarówno nauczyciele jak i uczniowie częściej korzystają z nowych technologii na swój własny, osobisty użytek, rzadziej razem. W szkole, w miejscu spotkania tych dwóch grup wydarza się coś, co powoduje, że takiego wspólnego korzystania z TIK, pracy z twórczym i krytycznym wykorzystaniem nowych technologii i zasobów internetu jest mniej. Brakuje również powiązań między domową a szkolną aktywnością uczniów dotyczącą nowych technologii i mediów.
- Badania przedstawiają również analizy obalające mitu „cyfrowego dziecka”, pokazujące, że uczniowie nie najlepiej radzą sobie z zaawansowanymi umiejętnościami wymagającymi krytycznego myślenia, łączenia umiejętności korzystania z nowych technologii z krytycyzmem, różnicowaniem jakości źródeł informacji, oceną przydatności informacji. Wskazują przy tym również na schematyczność nauczania szkoły.
- W związku z tym raportach z badań znaleźć można rekomendacje dotyczące konieczności szerokiego, interdyscyplinarnego, całościowego lub holistycznego myślenia o edukacji medialnej i uczeniu się w oparciu o nowe technologie.
- Jednocześnie w badaniach znaleźć można również postulaty uwzględniania – przy wprowadzaniu edukacji rozwijającej kompetencje medialne, cyfrowe , informacyjne - indywidualnej sytuacji każdej szkoły.

3.

ANALIZA WARSZAWSKIEGO RYNKU PRACY SEKTORA KREATYWNEGO JAKO KONTEKST EDUKACJI MEDIALNEJ

Opracowanie rozwiązań z zakresu edukacji medialnej adresowanych szczególnie do uczniów warszawskich szkół znajduje uzasadnienie w specyfice stołecznego rynku pracy i przyjętych w związku z tym założeniach strategicznych funkcjonujących w miejskich dokumentach. Wsparcie dla sektora kreatywnego jest wpisane w strategię rozwoju Mazowsza i Społeczną Strategię Warszawy. Miejskie dokumenty prezentujące wizję warszawskiej edukacji zwracają uwagę m.in. na to że miasto jest siedzibą central największych firm z branży kreatywnej.

Na potrzeby niniejszego badania, szukaliśmy danych dotyczących sektora kreatywnego w Warszawie jako kontekstu dla prowadzenia działań z zakresu edukacji medialnej. Wśród czterech wyzwań polskiej edukacji zdefiniowanych w opracowaniu Ministerstwa Edukacji Narodowej pt. „Główne kierunki krajowej polityki edukacyjnej do 2020”⁵⁹ wymienia się „lepsze dostosowanie kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy”. Jednocześnie, jeden z czterech celów krajowej edukacji sformułowano pod hasłem „Kompetencje – klucz do przyszłości”, zauważając, że:

- *współczesna szkoła musi kształtować kompetencje, które pomogą dzisiaj uczniom sprostać wyzwaniom rynku pracy i społeczeństwa w przyszłości*
- *Coraz ważniejsze są szerokie kompetencje, ułatwiające zmianę zawodu na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy, a także sprostanie wyzwaniom technologicznym i społecznym przyszłości*
- *Ponadto, uczniowie muszą nabyć w szkole kompetencje przydatne już teraz na rynku pracy, w tym zarówno wiedzę praktyczną związaną z określonymi zawodami jak i kompetencje przekrojowe, takie jak zdolność do pracy w zespole czy kreatywność, które są coraz ważniejsze we wszystkich zawodach.*

Takie zadania przewidziane dla edukacji szkolnej⁶⁰ wymagają wzmocnienia powiązań pomiędzy właściwościami rynku pracy (aktualnymi i prognozowanymi wymaganiami i możliwościami) a treściami i formami nauczania. Z tej perspektywy wyróżniająca się na tle kraju specyfika warszawskiego rynku pracy z najsilniej w Polsce rozwiniętym sektorem kreatywnym, jest mocnym argumentem w dyskusji o potrzebie realizacji zajęć z edukacji medialnej w stołecznych szkołach.

⁵⁹ <https://efs.men.gov.pl/images/spotkaniarzregionami/pdf/Glowne%20kierunki%20krajowej%20polityki%20edukacyjnej%20MEN.pdf>

⁶⁰W przytaczanym dokumencie jako osobny wątek traktuje się zagadnienia szkolnictwa wyższego.

Motorem dzisiejszych gospodarek jest innowacyjność i kreatywność. Wraz z pożegnaniem gospodarki opartej na przemyśle, standaryzacji i masowej produkcji wkroczyliśmy w erę, gdzie najważniejszą umiejętnością jest zdolność myślenia i posługiwania się nowymi technologiami. Przesunięcie akcentów uwidacznia się w rosnącym znaczeniu tzw. przemysłów kulturalnych. Globalne przemiany odzwierciedla także rynek pracy. Powstają nowe zawody i całe branże, a codzienność wielu tradycyjnych profesji modyfikuje konieczność podążania za nowinkami technicznymi. Standardem dla niemalże wszystkich przedsiębiorstw w Polsce jest używanie komputera. Według raportu GUS w 2014 r.⁶¹ komputery wykorzystywało 94% przedsiębiorstw, w tym prawie wszystkie podmioty duże (zatrudniające nie mniej niż 250 pracowników). Co ciekawe, obserwuje się istotne zróżnicowanie regionalne odsetka pracowników wykorzystujących komputery. Dystans dzielący województwo o najwyższej wartości tego wskaźnika (mazowieckie – 56%) od województwa o najniższym odsetku pracowników wykorzystujących komputery (lubuskie – 31%) wyniósł 25 p. proc.

Warszawa – metropolia, do której co roku migrują tysiące ludzi, miasto w którym zlokalizowane są siedziby ogólnopolskich stacji telewizyjnych, radiowych, redakcji gazet oraz portali internetowych – wydaje się punktem centralnym na polskiej mapie sektora kreatywnego. Weryfikacja niniejszej tezy wymaga jednak definicji i operacjonalizacji pojęcia branży kreatywnej, czemu poświęcona będzie znaczna część tego rozdziału raportu.

// DEFINICJE SEKTORA KREATYWNEGO //

Obraz sektora kreatywnego jest skomplikowany. Integruje bowiem wysoce subiektywną dziedzinę jaką jest sztuka oraz wszelkie zawody, które w stopniu zaawansowanym wykorzystują kreatywność pracowników.

Płynna i wciąż kształtująca się dziedzina sektora kreatywnego doczekała się szeregu definicji, które można podzielić na trzy rodzaje: 1) definicje utworzone z perspektywy wytworzonego dobra 2) definicje uwzględniające sposób produkcji 3) definicje oparte na koncepcji praw autorskich⁶².

Przykładem wąskiej definicji przemysłu kultury, zogniskowanej wokół wytworzonego produktu, może być terminologia GUS obejmująca: dziedzictwo kulturowe, teatry, kina, biblioteki, filharmonie, działalność wystawienniczą (m.in. muzea i galerie sztuki), działalność wydawniczą, telewizję oraz radiofonię. Natomiast przywołana w raporcie NCK definicja European Cluster Observatory opiera się na rozróżnieniu na przemysły kulturowe, do których dane dobro i usługę można zakwalifikować na podstawie jego cech oraz przemysły kreatywne wyróżnione ze względu na specyfikę procesu produkcyjnego, w tym wykorzystywanych w nim wkładów. Do przemysłów kreatywnych można zatem

⁶¹ GUS, *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce w 2014 r.*, Warszawa, 2014 r.

⁶² NCK, *Znaczenie gospodarcze sektora kultury*, Instytut Badań Strukturalnych, 2010, s. 10,11

zaliczyć: biblioteki, teatr, muzea, dziedzictwo kulturowe, literaturę, muzykę, fotografię, działalność wydawniczą, prasę, telewizję, reklamę, design, gry i nowe media, biżuterię, ceramikę oraz rzeźbę.

Za przykład trzeciego typu definicji może posłużyć nomenklatura Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (ang. WIPO – World Intellectual Property Organisation), która skupia się na przemysłach, gdzie głównym wyznacznikiem jest prawo własności intelektualnej.

dziedzictwo kulturowe

teatry, kina, biblioteki

filharmonie

działalność wystawiennicza

działalność wydawnicza

telewizja, radiofonia

reklama

design, gry wideo

media

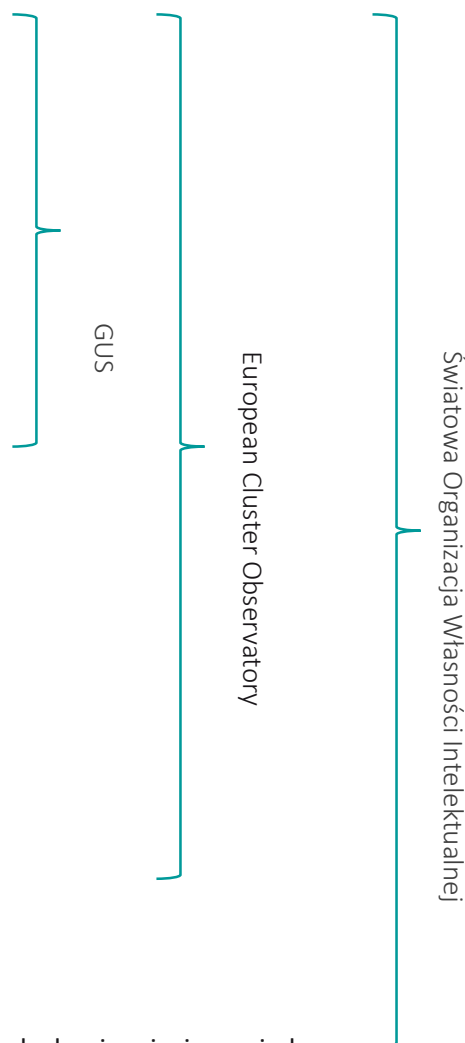
biżuteria

ceramika

rzeźba

przemysły tekstylne

produkcja mebli, dywanów i zabawek

Przegląd definicji sektora kreatywnego skłania jednak do sięgnięcia po jedną z najstarszych operacjonalizacji terminu, która uwzględnia 13 branż, w tym oprogramowanie. W 1997 roku rząd brytyjski zdecydował się na podniesienie rangi sektora kreatywnego i powołał Departament Kultury i Mediów (DCMS), który w ramach Grupy Specjalnej ds. Przemysłów Kreatywnych określił

granice sektora⁶³. **Sektory kreatywne według DCMS to działalności wykorzystujące indywidualną kreatywność, umiejętności i talent pracowników.** Biorąc pod uwagę doniosłe znaczenie branży IT, definicja zaproponowana przez DCMS, wydaje się najbardziej adekwatna na potrzeby niniejszego rozdziału.

Podsumowując, za gałęzie sektora kreatywnego przyjmujemy: reklamę, architekturę, rynek sztuki i antyków, rzemiosło, design, modę, film, gry komputerowe, muzykę, sztuki performatywne, rynek wydawniczy, oprogramowanie oraz radio i telewizję.

// ZAWODY SEKTORA KREATYWNEGO //

Sektor kreatywny obejmuje wiele profesji. Poniższa tabela przedstawia propozycję klasyfikacji zawodów zgodnie z Międzynarodowym Systemem Klasyfikacji zawodów ISCO-88, jednoznacznie związanych z działalnością kulturową⁶⁴.

Zestawienie proponowanego obszaru przemysłów kreatywnych i sektora kultury z zawodami i specjalnościami

⁶³ K. Oakley, *Brytania wcale nie taka cool* [w:] *Ekonomia kultury. Przewodnik Krytyki Politycznej*, Warszawa 2010, s. 127

⁶⁴ por. NCK, *Znaczenie gospodarcze sektora kultury*, Instytut Badań Strukturalnych, 2010.

Działalność wydawnicza, reprodukcje

- 245102 Edytor materiałów źródłowych, zapisanych nośników informacji
- 245103 Fotoedytor
- 245107 Redaktor wydawniczy
- 311909 Technik poligraf
- 734403 Operator skanerów formowych
- 734490 Pozostali fotografowie poligraficzni
- 734501 Introligator galanteryjny
- 734502 Introligator poligraficzny
- 734590 Pozostali introligatorzy
- 734401 Fotograf poligraficzny

Tworzenie, dystrybucja, wyświetlanie filmów, wideo i programów TV

- 245108 Scenarzysta
- 313108 Mikser obrazu
- 313109 Montażysta dźwięku
- 313110 Montażysta obrazu
- 313111 Operator dźwięku
- 313112 Operator kamery
- 313113 Realizator dźwięku
- 313114 Realizator filmu wideo
- 313121 Operator sprzętu zdjęciowego (wózkarz)
- 313122 Oświetlacz filmowy
- 313190 Pozostali fotografowie i operatorzy urządzeń do rejestracji obrazu i dźwięku
- 313201 Kinooperator
- 347402 Kaskader filmowy
- 347801 Pirotechnik filmowy
- 347701 Asystent kierownika produkcji
- 347702 Kierownik planu
- 347703 Sekretarz planu filmowego
- 347790 Pozostali asystenci od spraw organizacji i produkcji filmowej
- 245206 Kostiumograf
- 245208 Scenograf

- 245508 Reżyser telewizyjny
- 245509 Producent filmowy
- 245590 Pozostali producenci, organizatorzy produkcji filmowej i pokrewni
- 245501 Aktor
- 245502 Asystent reżysera filmowego
- 245503 Kierownik produkcji filmowej i telewizyjnej
- 313206 Operator urządzeń transmisyjnych telewizyjnych
- 347205 Prezenter telewizyjny
- 245106 Redaktor programowy
- 347206 Spiker radiowy
- 725110 Monter elektroniki – urządzenia radiowo-telewizyjne

Tworzenie, dystrybucja, wyświetlanie

- 245504 Operator obrazu filmów, nagrań wideo i programów TV
- 245505 Realizator programu TV
- 245506 Reżyser filmowy
- 313116 Realizator światła
- 313118 Technik urządzeń audiowizualnych
- 313101 Asystent operatora obrazu
- 313102 Asystent techniczny realizatora dźwięku
- 313103 Asystent techniczny realizatora programu
- 347403 Kaskader filmowy – koordynator

Nagrania dźwiękowe i muzyczne

- 313107 Mikser dźwięku
- 313115 Realizator rekonstrukcji dźwięku
- 313120 Imitator efektów dźwiękowych
- 313123 Technik dźwięku
- 347302 Muzyk
- 347303 Organista

- 347304 Piosenkarz
- 245301 Artysta muzyk instrumentalista
- 245302 Artysta muzyk wokalista
- 245303 Dyrigent
- 245304 Kompozytor
- 245305 Muzyk reżyser dźwięku
- 245390 Pozostali kompozytorzy, artyści muzyczni
- 313120 Imitator efektów dźwiękowych
- 734402 Fotograf w drukarni filmowej

Nadawanie programów

- 313202 Operator urządzeń telewizji kablowej
- 313205 Operator urządzeń transmisyjnych radiowych

Twórczość literacka, artystyczna

- 347390 Pozostali muzycy, piosenkarze i tancerze, działalności instytucji sztuki
- 331104 Instruktor tańca
- 347102 Plastyk
- 245290 Pozostali artyści plastycy
- 245401 Choreograf
- 245402 Tancerz baletowy
- 245507 Reżyser teatralny (dramatu)
- 245601 Twórca ludowy
- 724303 Elektromonter urządzeń oświetlenia teatralnego
- 733103 Rzeźbiarz w drewnie

Usługi architektoniczne

- 214101 Architekt
- 214102 Architekt krajobrazu

Specjalistyczne projektowanie/Inne

- 214103 Architekt wnętrz

Usługi designerskie

- 245207 Projektant wzornictwa przemysłowego
- 311917 Technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych
- 347103 Projektant mody
- 347104 Stylista
- 347105 Dekorator wnętrz

Profesjonalne usługi fotograficzne

- 313106 Fototechnik
- 313119 Fotosista
- 313104 Fotograf

Wydawanie oprogramowania

- 311801 Grafik komputerowy

Reklama

- 241917 Specjalista od spraw reklamy
- 245109 Autor tekstów reklamowych
- 724302 Elektromonter reklam świetlnych
- 342901 Agent reklamowy

Biblioteki, muzea i obiekty zabytkowe

- 243102 Muzealnik
- 243201 Bibliotekoznawca
- 244103 Kulturoznawca
- 348202 Bibliotekarz
- 522101 Antykwariusz
- 245205 Konserwator dzieł sztuki
- 347601 Animator kultury
- 342902 Agent usług artystycznych

Twórczość literacka, artystyczna, działalności instytucji sztuki

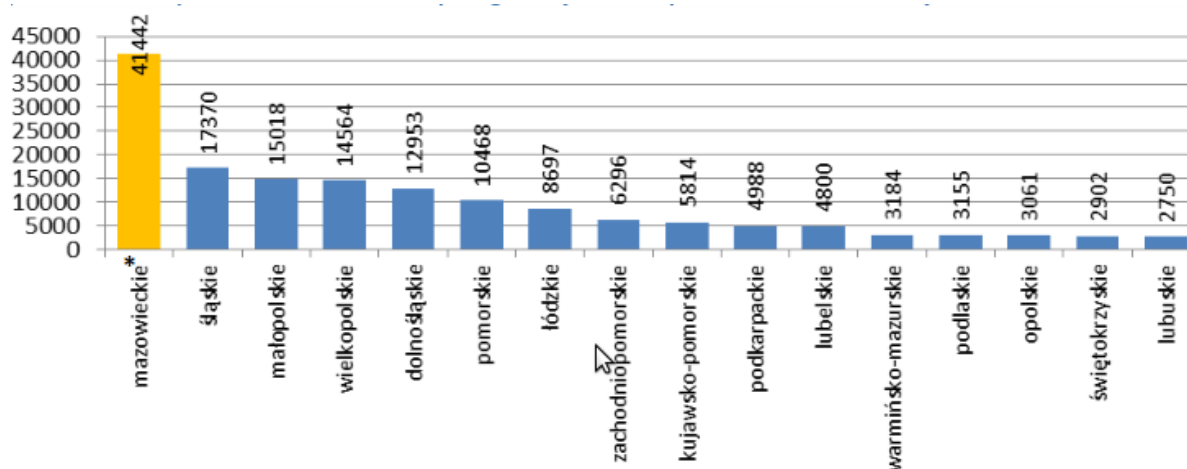
- 245104 Krytyk artystyczny
- 245105 Pisarz
- 245203 Artysta malarz
- 245204 Artysta rzeźbiarz
- 245190 Pozostali literaci,

dziennikarze

- 245201 Artysta fotografik
- 245202 Artysta grafik
- 347301 Aktor scen muzycznych
- 347305 Tancerz

// POLSKI SEKTOR KREATYWNY; DANE DLA WOJEWÓDZTW //

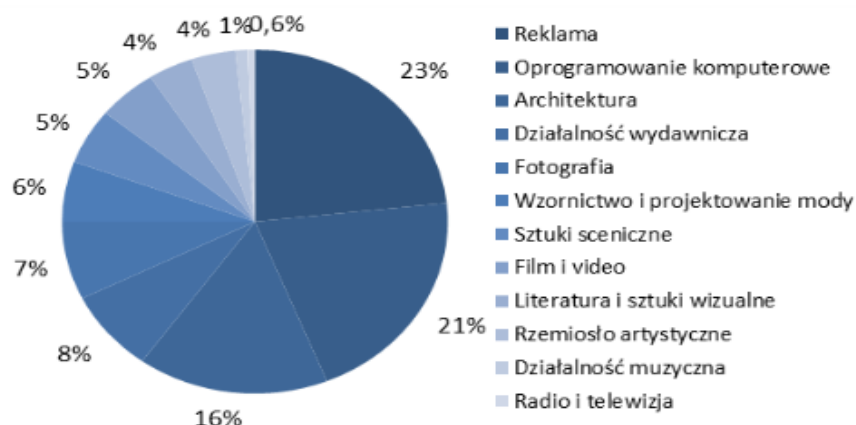
W Polsce blisko 140 tys. podmiotów gospodarczych prowadzi działalność w sektorze kreatywnym, natomiast w województwie mazowieckim zlokalizowanych jest 41 442 podmiotów kreatywnych, co stanowi ponad 29% wszystkich podmiotów kreatywnych w kraju⁶⁵.

Wykres: Liczba podmiotów sektora kreatywnego zarejestrowanych w bazie REGON w województwach.

Zdecydowana większość polskich podmiotów kreatywnych należy do jednej z trzech branż: **reklama, oprogramowanie komputerowe oraz architektura**

⁶⁵ Dane dla województwa mazowieckiego pochodzą ze zbiorów Urzędu Statystycznego w Warszawie (VIII-2012), Baza REGON, Główny Urząd Statystyczny, VI-2012.

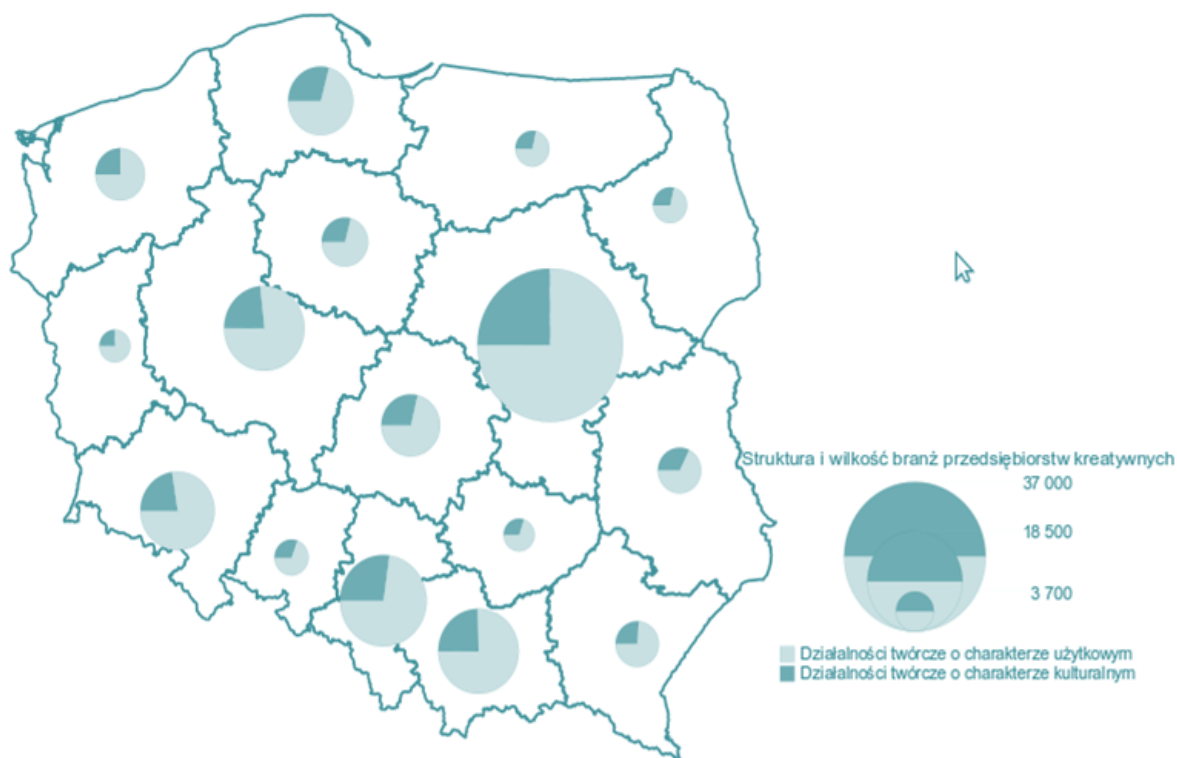

Wykres: Podmioty kreatywne w Polsce według branż⁶⁶

Zdecydowaną większość podmiotów kreatywnych stanowią przedsiębiorstwa mikro, zatrudniające do 9 osób. Średnio w województwach stanowiły one o koło 97% podmiotów kreatywnych. Przedsiębiorstwa największe, zatrudniające powyżej 250 osób stanowiły zaledwie kilka promili. Ze względu na charakter działalności twórczych, podmioty największe zlokalizowane są wyłącznie w największych miastach, najczęściej właśnie w Warszawie⁶⁷.

⁶⁶ Baza REGON, Główny Urząd Statystyczny, VI-2012

⁶⁷ Baza REGON, Główny Urząd Statystyczny, VI-2012

Mapa: struktura przedsiębiorstw kreatywnych w Polsce.

Struktura przedsiębiorstw warszawskich pokazuje przewagę działalności o charakterze „użytkowym” nad „kulturalnymi”, przy czym podobna proporcja występuje we wszystkich innych dużych miastach (nieco lepiej sytuacja podmiotów „kulturalnych” w stosunku do „użytkowych” wygląda w Gdańsku i Katowicach). W analizowanych dokumentach pojawia się ponadto termin otoczenia kreatywnego:

Sektor kreatywny działa w otoczeniu różnych przedsiębiorstw instytucji, które dostarczają wykwalifikowanych pracowników, pośredniczą w sprzedaży produktów i usług lub są pośrednimi odbiorcami dóbr. Są to wyspecjalizowane instytucje powołane do obsługi sektora kreatywnego jak na przykład kina, domy mediowe czy wyższe szkoły artystyczne oraz takie, dla których jest to działalność poboczna np. domy kultury, antykwariaty⁶⁸.

Województwo	Handel sztuką i antykami	Media	Instytucje kultury	Działalność związana z eksploatacją praw autorskich	Szkolnictwo wyższe	SUMA	Udział w skali kraju
dolnośląskie	1694	1204	812	140	48	3898	8,0%
Kujawsko-pomorskie	1491	507	597	152	152	2776	5,7%
lubelskie	1406	439	567	191	26	2629	5,4%

⁶⁸ Baza REGON, Główny Urząd Statystyczny, VI-2012

lubuskie	892	280	249	81	10	1512	3,1%
łódzkie	1109	719	622	151	49	2650	5,4%
małopolskie	1649	1334	1076	374	55	4488	9,2%
mazowieckie	2078	4279	1752	755	145	9009	18,4%
opolskie	509	223	218	49	8	1007	2,1%
podkarpackie	1214	424	473	146	16	2273	4,6%
podlaskie	776	233	334	104	20	1467	3,0%
pomorskie	1231	813	604	279	37	2964	6,0%
śląskie	1714	1442	896	205	54	4311	8,8%
świętokrzyskie	548	290	294	28	17	1177	2,4%
warmińsko-mazurskie	842	282	370	63	12	1569	3,2%
wielkopolskie	2099	1396	885	271	50	4701	9,6%
zachodniopomorskie	1422	568	440	122	27	2579	5,3%
SUMA	20674	14433	10189	3111	603	49010	100%

Tabela: Liczba podmiotów w otoczeniu sektora kreatywnego w województwach.

Podmioty otoczenia sektora kreatywnego najliczniej występują w województwie mazowieckim osiągając ponad 18% udział w skali kraju (9 009 podmiotów). Rozkład przestrzenny w kraju wskazuje na bardzo duży związek występowania podmiotów otoczenia z ogólnym poziomem przedsiębiorczości oraz rangą ośrodków wojewódzkich. W celu weryfikacji koncentracji otoczenia względem samego sektora policzono iloraz lokalizacji wyrażony stosunkiem udziału podmiotów sektora kreatywnego do udziału podmiotów otoczenia. Tylko trzy województwa (**mazowieckie**, pomorskie i śląskie) zanotowały znaczącą przewagę w liczebności podmiotów sektora kreatywnego nad ich otoczeniem. Rozkład przestrzenny wskazuje, że nadwyżka otoczenia nad sektorem występuje w regionach o stosunkowo niższym poziomie rozwoju. Natomiast regiony lepiej rozwinięte charakteryzują się wyrównanym stosunkiem udziału przedsiębiorstw otoczenia do sektora lub notują zdecydowaną przewagę sektora nad otoczeniem.

W województwie mazowieckim notujemy największy udział podmiotów otoczenia sektora kreatywnego w ogóle tych podmiotów w całym kraju.

Udział podmiotów otoczenia
sektora kreatywnego

Mapa: Udział podmiotów otoczenia sektora kreatywnego w województwie w ogóle podmiotów otoczenia sektora w kraju⁶⁹

	31.12. 2009	30.06. 2010	31.12. 2010	30.06. 2011	31.12. 2011	30.06. 2012	31.12. 2012	30.06. 2013	31.12. 2013
POWIAT M. GDAŃSK	2587	2677	2694	2702	2689	2716	2728	2741	2805
POWIAT M. KATOWICE	1753	1833	1898	1905	1918	1937	1934	1964	1973
POWIAT M. KRAKÓW	6046	6385	6562	6626	6616	6615	6612	6623	6638
POWIAT M. ŁÓDŹ	3524	3647	3798	3762	3740	3810	3867	3925	3923
POWIAT M. POZNAŃ	4791	4873	5017	5035	5101	5123	5101	5275	5383
POWIAT M. WARSAWA	23036	23611	24121	23867	23980	24056	24431	24740	25285
POWIAT M. WROCŁAW	4509	4675	4814	4965	5001	5029	5116	5107	5144

Tabela: Liczebność podmiotów sektora przemysłów kreatywnych w latach 2009 – 2013 w powiatach⁷⁰

Miasto stołeczne Warszawa jest obszarem o największej łącznej liczbie zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w porównaniu do analizowanych powiatów. Jest ich prawie czterokrotnie więcej w porównaniu do miasta Krakowa oraz kilkakrotnie więcej w porównaniu do pozostałych powiatów. Można zatem powiedzieć, że **Warszawa jest dominującym ośrodkiem przemysłów kreatywnych w porównaniu do pozostałych ośrodków metropolitarnych w Polsce.**

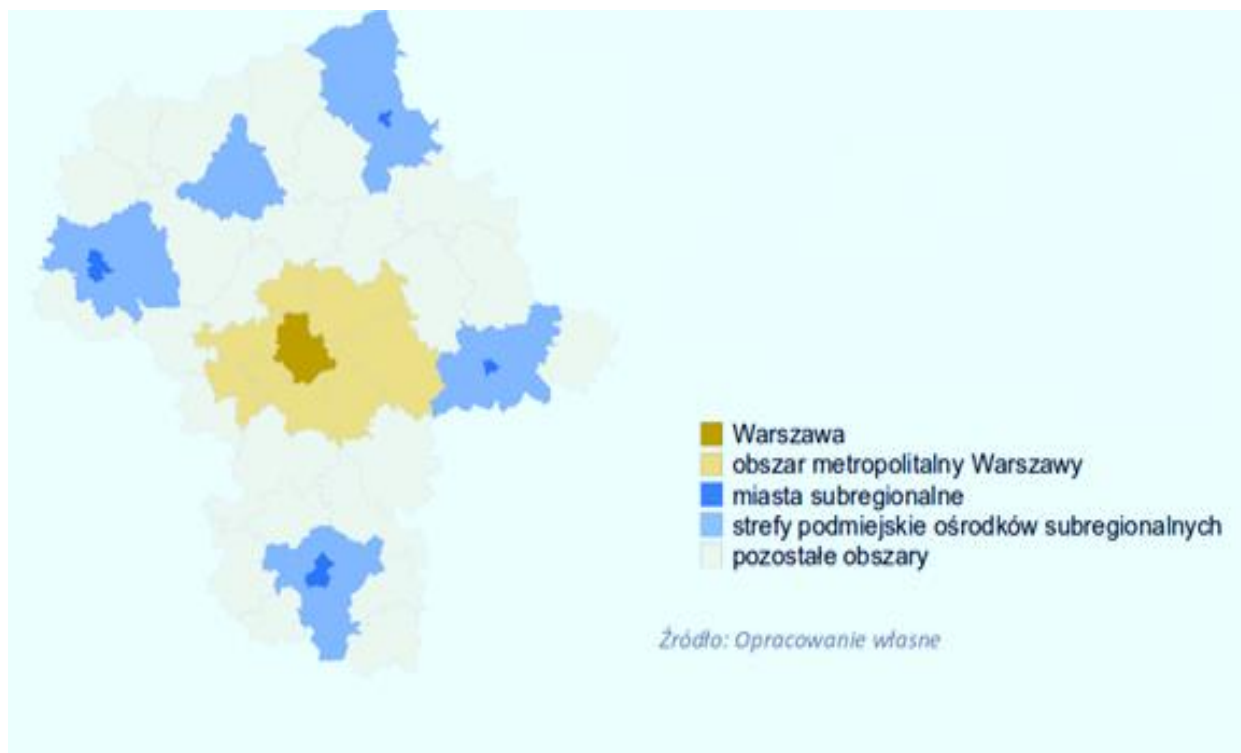
Dominacja miasta stołecznego Warszawy jest także zauważalna w poszczególnych podsektorach przemysłów kreatywnych. W każdym z nich liczba podmiotów zarejestrowanych na obszarze Warszawy zdecydowanie przewyższa liczbę tych organizacji zarejestrowanych w innych powiatach (szczegółowe informacje o liczebności podmiotów w poszczególnych podsektorach – w załączniku#1).

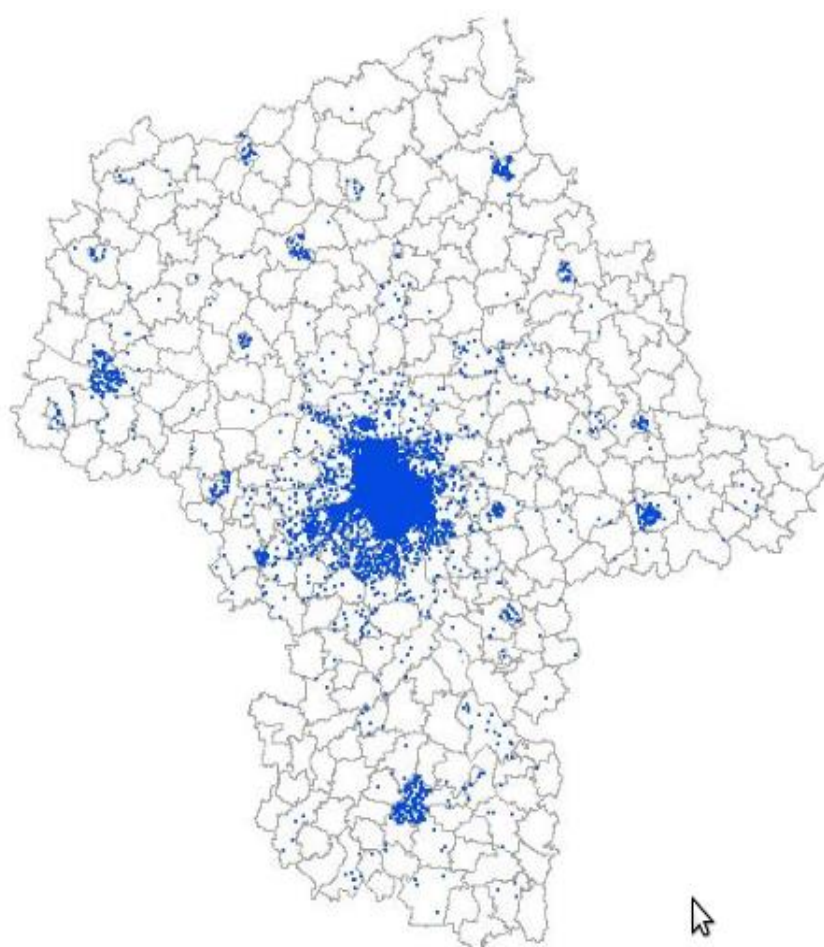
⁶⁹ Baza REGON, Główny Urząd Statystyczny, VI-2012

⁷⁰ R. Kasprzak, Przemysły kreatywne na obszarze miasta stołecznego Warszawy, Warszawa, 2014

// WARSZAWSKI SEKTOR KREATYWNY NA TLE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO //

Województwo mazowieckie, posiadające największą liczbę podmiotów gospodarczych (ogólnie), wyróżnia się najliczniejszą reprezentacją podmiotów sektora kreatywnego na terenie województwa. Zlokalizowanych jest tu blisko 41,5 tys. podmiotów prowadzących działalność w branżach sektora kreatywnego. Podział Mazowsza na cztery obszary funkcjonalne, pozwala zauważyć, że **ponad 70% podmiotów zlokalizowanych jest w samej Warszawie.**

Liczebność podmiotów
prowadzących działalność kreatywną

1 kropka = 5

Mapa: Liczba podmiotów prowadzących działalność kreatywną na Mazowszu.⁷¹

Rozmieszczenie pomiotów sektora kreatywnego na Mazowszu

Mazowiecki sektor kreatywny jest sektorem zurbanizowanym – występowanie podmiotów kreatywnych jest silnie związane z lokalizacją w miastach. Przykładem tego zjawiska są niewielkie lokalne skupiska podmiotów kreatywnych m.in. w Żyrardowie, Mińsku Mazowieckim i Płońsku. Na obszarach wiejskich występuje mniej niż 10% podmiotów kreatywnych w województwie.

⁷¹ Baza REGON, Urząd Statystyczny w Warszawie, VIII-2012

Lokalizacja podmiotów kreatywnych	Liczba podmiotów	Odsetek
OMW (bez Warszawy)	7248	17,5%
Ośrodki subregionalne ze strefami podmiejskimi	2551	6,2%
Pozostałe obszary	2503	6,0%
SUMA	41442	100%

Tabela: lokalizacja podmiotów kreatywnych na Mazowszu⁷²

Podział podmiotów sektora kreatywnego według klas wielkości jest analogiczny w stosunku do struktury na poziomie kraju. Ponad 97% podmiotów stanowią podmioty mikro.

Wielkość zatrudnienia	Liczba podmiotów	Odsetek
Od 0 do 9 osób	40253	97,1%
Od 10 do 49 osób	991	2,4%
Od 50 do 249 osób	156	0,4%
Powyżej 249 osób	42	0,1%
SUMA	41442	100%

Tabela: Wielkość zatrudnienia w podmiotach kreatywnych na Mazowszu⁷³

Wielkość przedsiębiorstwa jest przy tym silnie powiązana z lokalizacją. Im podmiot zatrudnia więcej osób, tym większe prawdopodobieństwo, że zlokalizowany jest w stolicy.

Branże sektora kreatywnego w województwie mazowieckim

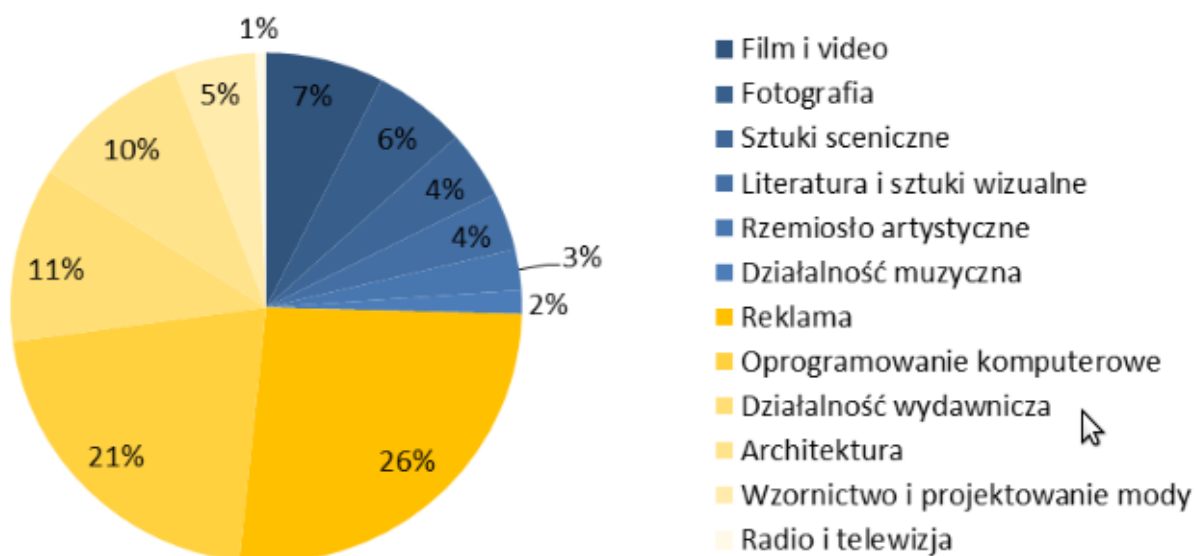
W województwie mazowieckim największy udział podmiotów gospodarczych w sektorze kreatywnym dotyczy branż:

- reklamy
- oprogramowanie komputerowego
- działalności wydawniczej

68% przedsiębiorstw kreatywnych to firmy z branży reklamowej, oprogramowania komputerowego, działalności wydawniczej i architektury. 26% stanowią podmioty prowadzące działalność twórczą o charakterze kulturalnym.

⁷² Baza REGON, Urząd Statystyczny w Warszawie, VIII-2012

⁷³ Baza REGON, Urząd Statystyczny w Warszawie, VIII-2012

Wykres: Podmioty kreatywne na Mazowszu według branż⁷⁴

⁷⁴ Baza REGON, Urząd Statystyczny w Warszawie, VIII-2012

REKLAMA

W województwie mazowieckim zlokalizowanych jest 10.882 podmiotów z branży reklamowej. Blisko 74% z nich mieści się w Warszawie (...) Jest to najliczniej reprezentowana branża sektora kreatywnego na Mazowszu.

OPROGRAMOWANIE KOMPUTEROWE

W województwie mazowieckim zlokalizowanych jest 8776 podmiotów z branży oprogramowania komputerowego. Blisko 74% z nich zlokalizowanych jest w Warszawie

BRANŻA WYDAWNICZA

W województwie mazowieckim zlokalizowanych jest 4591 podmiotów z branży wydawniczej. Blisko 80% z nich zlokalizowanych jest w Warszawie

Zbliżony obraz sektora kreatywnego w Warszawie przywołuje Mirosław Grochowski⁷⁵:

Z analiz wynika, że sektor kreatywny w Warszawie zdominowany jest przez firmy działające w branży reklamowej (21% firm). Kolejne dwie branże to architektura i wydawnictwa tradycyjne. Autor analiz korzystał ze skomplikowanej, ale dzięki temu precyzyjnej metodologii (restrykcyjna weryfikacja przynależności do sektora i faktycznego prowadzenia działalności o charakterze kreatywnym). Nieobecność w zestawieniu tej „wielkiej trójki” oprogramowania komputerowego można tłumaczyć nieco dawniejszą datą publikacji i szybkimi przemianami akurat w tych obszarach rynku.

⁷⁵ M. Grochowski, *Sektor kreatywny w Warszawie. Potencjał i warunki rozwoju*, Warszawa, 2010

Wiele o możliwościach i wymogach, które może w przyszłości stawiać dzisiejszym uczniom rynek warszawskiego sektora kreatywnego, mówi struktura zatrudnienia w nim. Porównanie branż i wielkości przedsiębiorstw wskazuje, że w niektórych branżach podmioty duże i bardzo duże występują relatywnie częściej niż w pozostałych. Oznacza to, że duża liczba podmiotów działających w danej branży niekoniecznie przekłada się na większe możliwości zatrudnienia. W przypadku wielu branż mamy do czynienia ze znaczącą przewagą najmniejszych podmiotów, dotyczy branż takich jak: literatura i sztuki wizualne, wzornictwo i projektowanie mody oraz fotografia (99% mikro podmiotów). W większości są to jednoosobowe działalności gospodarcze, które prawdopodobnie nie będą szukać pracowników w przyszłości (co oczywiście nie wyklucza możliwości samozatrudnienia w tej branży). Odwrotne zjawisko dotyczy np. radia i telewizji oraz działalności wydawniczej. Związane jest to z charakterem tych działalności, wysoką komplikacją produkcji oraz koniecznością zaangażowania różnych specjalistów w procesie wytwórczym.

Dodatkowe dane dla Warszawy

Rozmowa z ekspertką z EUROREGu, pozwoliła zdobyć dane szacunkowe dotyczące sektora kreatywnego stolicy.

W przybliżeniu można stwierdzić, że w 2010 roku dla Warszawy udział tzw. sekcji J + M + R, czyli kategorii przedsiębiorstw, które „składają się” na tzw. „sektor kreatywny”, tj. :

- Informacji i komunikacji
- Działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej
- Działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją

wynosił ok. 15%, a dla wszystkich miast na prawach powiatu w Polsce 8,5%. Warto zaznaczyć, że powyższe dane obejmują również pole naukowe, nie uwzględnione w przyjętej na potrzeby rozdziału definicji sektora kreatywnego.

Szansa zapoznania się ze szczegółowymi danymi pojawi się w bliskiej perspektywie – Biuro Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego ma w planach zlecenie szczegółowego badania dotyczącego sektora kreatywnego w Warszawie.

// Branża IT – Warszawa na tle kraju //

Warszawa znajduje się na czele listy miast polskich zatrudniających informatyków. Mapa zatrudnienia w największych firmach informatycznych w Polsce została sporządzona na podstawie danych przekazanych przez firmy biorące udział w badaniu Computerworld TOP200⁷⁶. Spośród 271 firm ujętych w głównym rankingu informacji o zatrudnieniu udzieliło 206⁷⁷. W pierwszej trojce znalazły się: Warszawa, Wrocław i Kraków, czyli miasta, w których najwięcej firm z TOP200 ma swoje siedziby.

Mapa: zatrudnienie w największych firmach informatycznych w Polsce.

Wnioski

- Wsparcie dla sektora kreatywnego jest wpisane zarówno w strategię rozwoju Mazowsza, jak i Społeczną Strategię Warszawy.
- Niestety nie ma dokładnych statystyk na temat tego, ile osób zatrudnionych jest w sektorze kreatywnym, ponieważ GUS nie prowadzi ewidencji na poziomie miast.
- Przytoczone powyżej dane powstały w oparciu o rozmaite analizy, w których wykorzystywano różne definicje sektora kreatywnego. Istnieje silna potrzeba realizacji spójnych metodologicznie badań porównawczych dla różnych obszarów kraju oraz metropolii, w tym szczególnie miasta stołecznego Warszawy.

76 D. Bogucka, Gdzie pracuje najwięcej informatyków, Computerworld 2013, Nr 26/1014, s. 10.

77 W przypadku przedsiębiorstw, które oprócz głównej siedziby mają również oddziały, dokonano uproszczenia polegającego na tym, że liczbę zatrudnionych podzielono przez liczbę oddziałów, przypisując tym samym każdemu z nich taką samą liczbę pracowników. W rzeczywistości liczba pracowników zatrudnionych w poszczególnych oddziałach nie musi być jednak równa.

4.

BAZA INSTYTUCJI DZIAŁAJĄCYCH W OBSZARZE EDUKACJI
MEDIALNEJ W WARSZAWIE I ICH OFERTA

W tym rozdziale opisujemy jakie formy edukacji medialnej realnie istnieją w Warszawie. Interesuje nas zarówno obecność edukacji medialnej w treściach nauczania w szkole, a więc zagadnienie edukacji medialnej w podstawie programowej, jak i oferta edukacji medialnej z jakiej warszawskie szkoły mogą korzystać we współpracy z organizacjami pozarządowymi czy instytucjami kultury. Tam gdzie to możliwe, staramy się również wskazać w jakim stopniu warszawskie szkoły korzystają z ogólnodostępnych form edukacji medialnej. Zwracamy również uwagę na działalność instytucji i organizacji szkolących nauczycieli z zagadnień szeroko rozumianej edukacji medialnej.

// EDUKACJA MEDIALNA

W PODSTAWIE PROGRAMOWEJ //

Kwestię edukacji medialnej oraz edukacji informacyjnej w podstawie programowej polskiej szkoły podejmował raport *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce* opublikowany w 2012 przez Fundację Nowoczesna Polska. W niniejszym raporcie korzystamy z omówienia tych zagadnień przedstawionych we wspomnianym raporcie.

Grzegorz D. Stunża w artykule *Edukacja medialna w podstawie programowej* stwierdza, że:

- (...) W związku z tym, że jedyna formalna przestrzeń prowadzenia edukacji medialnej w polskim szkolnictwie, czyli międzyprzedmiotowa ścieżka edukacji czytelniczej i medialnej, została zlikwidowana i ostatnie roczniki doświadczają potencjalnej możliwości prowadzenia zajęć w jej ramach, nie ma sensu zagłębianie się w dezaktualizujące się przepisy. Zwłaszcza, że ścieżka ta została przerzucona w rozproszonej formie do nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego⁷⁸.
- (...) Studia nad podstawą programową i wskazanie na tej bazie obecności lub braku działań związanych z edukacją medialną w polskiej szkole nie może prowadzić do jednoznacznego stwierdzenia czy i w jakim stopniu rzeczywiście edukacja medialna funkcjonuje w szkole.

⁷⁸ Grzegorz D. Stunża, *Edukacja medialna w podstawie programowej*, [w:] *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce*, Fundacja Nowoczesna Polska, s.1, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>

Podstawa programowa wytycza ścieżki pracy nauczycieli, ale dopiero szerokie badania nad rzeczywistym prowadzeniem działań edukacyjnych w szkole, w momencie realizowania nowej podstawy programowej we wszystkich klasach czterech szczebli edukacyjnych, mogłyby dać pełną informację odnośnie praktyki związanej z realizacją nowej podstawy programowej⁷⁹.

- (...) chociaż edukacja medialna nie funkcjonuje jako szkolny przedmiot kształcenia ogólnego, jego ewentualne pojawienie się lub realizacja ścieżki międzyprzedmiotowej, nie byłoby sprzeczne z realizacją wskazanych celów kształcenia⁸⁰. I dalej: (...) Większość celów kształcenia wszystkich etapów edukacyjnych nie wskazuje wprost na potrzebę prowadzenia edukacji medialnej i wyposażenia uczniów w kompetencję medialną, sygnalizując jednocześnie konieczność wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie kształcenia. Umiejętności, jakie mają zdobyć uczniowie nie wykluczają możliwości prowadzenia edukacji medialnej, jednak zarysowane cele nie artykułują wyraźnie konieczności wykorzystania nowoczesnych technologii komunikowania i innych narzędzi medialnych przy realizacji wszystkich założonych celów⁸¹.

W swojej analizie autor zwraca uwagę na zalecane warunki i sposoby realizacji edukacji medialnej zawarte w podstawie programowej, doszukuje się jej elementów w treści i celach nauczania, co pozwala mu postawić zaskakujący wniosek – ***w podstawę programową kształcenia ogólnego wkomponowany jest złożony projekt rozwijania kompetencji medialnej***. Kilka przedmiotów realizuje w szerokim zakresie edukację medialną, kształcąc umiejętności krytycznej analizy komunikatów nadawanych w różnych mediach; od komunikatów werbalnych, przez tekst pisany, prasę, audycje radiowe, telewizyjne i kanały nowomediálne. Uczniowie uczą się także praktycznej obsługi technologii informacyjnych, wykorzystywania ich do pracy na różnych zajęciach i lekcjach, a także do samodzielnego rozwoju, rozwijania własnych zainteresowań. Na kilku przedmiotach, gdzie rozwijane jest krytyczne spojrzenie na media, uczą się również budowania złożonych komunikatów, ekspresji medialnej, a także, na wyższych etapach edukacyjnych, wykorzystywania mediów do aktywnego uczestnictwa w kulturze, w tym do bycia aktywnym, zaangażowanym obywatelem, potrafiącym nie tylko analizować krytycznie otaczającą rzeczywistość, przekazy medialne, ale również wykorzystywać media do udziału w debacie publicznej i prezentacji swoich poglądów oraz nawiązywania kontaktów z osobami myślącymi podobnie. ***Jest tylko jedna, zasadnicza trudność, wykluczająca możliwość realizacji zrekonstruowanego z podstawy programowej projektu - brak celów kształcenia w zakresie***

⁷⁹ Grzegorz D. Stunża, Edukacja medialna w podstawie programowej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s.3, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>

⁸⁰ Grzegorz D. Stunża, Edukacja medialna w podstawie programowej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s.5, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>

⁸¹ Grzegorz D. Stunża, Edukacja medialna w podstawie programowej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 8, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>

edukacji medialnej wyznaczonych jako cel kształcenia dla wszystkich etapów edukacji i cele szczegółowe dla konkretnych etapów edukacyjnych⁸².

W rozważaniach na temat wynikającego z podstawy programowej kształtu lub braku kształtu edukacji medialnej Stunża sugeruje również - co podnoszą także inni autorzy - że edukacja medialna to coś znacznie więcej niż umiejętności „technologiczne”: *Fragmentaryczność, podawanie strzępów informacji zamiast budowania wiedzy i brak możliwości krytycznej interpretacji nie mogą prowadzić do kształcenia kompetencji medialnej, a jedynie wyposażania w podstawowe umiejętności obsługi mediów. (...) Edukacja medialna wpleciona w całość szkolnej praktyki, z dokładnym zarysowaniem, gdzie uczniowie uczą się obsługi i zrozumienia nowych technologii, gdzie eksperymentują z ich społecznym użyciem, a gdzie poddają analizie, krytyce, również w ramach rozbierania komunikatów i podejmowania prób wspólnego tworzenia medialnych treści przy jednoczesnym uczeniu się różnorodnych treści przedmiotowych, mogłaby stanowić fundament gruntownej reformy szkoły⁸³.*

Podsumowując swoją analizę autor pisze: *Zastanawiająca jest dwoistość edukacji medialnej w polskiej szkole: z jednej strony nieobecna w celach kształcenia, z drugiej widoczna niemal na każdym kroku, zamiennie lub równocześnie jako działanie polegające na kształtowaniu krytycznego odbioru mediów i z zakresu kształcenia technologii informacyjnej. Dlaczego kształcenie kompetencji medialnej nie jest określone wprost? Niekoniecznie jako odrębny przedmiot – **dokładne przestudiowanie podstawy programowej pozwala sądzić, że – przynajmniej od strony technicznej – wprowadzenie złożonego programu edukacji medialnej do podstawy programowej kształcenia ogólnego, realizowanego przy okazji osiągania celów edukacyjnych innych przedmiotów, jest możliwe.** Czemu nie jest to wyraźnie określone, jako np. ścieżka międzyprzedmiotowa, ale nie ograniczona do wyboru nauczyciela i przeznaczenia na nią odrębnych, szcztątkowych godzin. Taka, do której budowania są zobowiązani wszyscy? Może nawet warto opisać wprost, które cele i treści są przypisane do edukacji medialnej (nie wykluczałoby to jednoczesnego realizowania celów przedmiotowych i z zakresu medialnej edukacji). Tak, by możliwa była jakakolwiek ewaluacja. I chociaż, jak wskazywałem, po przeanalizowaniu podstawy programowej można odnaleźć pewien szkielet edukacji medialnej, to **bez świadomości nauczycieli i administracji systemu edukacyjnego, że de facto coś takiego w pewnym zakresie funkcjonuje (i mogłoby być aktywniej rozwijane i pielęgnowane przez twórczych nauczycieli), nie ma możliwości, by funkcjonował rzeczywisty, kompleksowy projekt, nawet jeśli niektóre przedmioty mają wpisane przygotowanie do wykorzystywania mediów na zajęciach⁸⁴.** Stawiając pytania o*

⁸² Grzegorz D. Stunża, Edukacja medialna w podstawie programowej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 27, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>

⁸³ Grzegorz D. Stunża, Edukacja medialna w podstawie programowej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 33, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>

⁸⁴ Grzegorz D. Stunża, Edukacja medialna w podstawie programowej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 29-30, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-14.pdf>

intencje autorów podstawy programowej dotyczące kształtu edukacji medialnej w polskiej szkole autor nie unika konkretnych ocen: *To raczej tylko smutne dopełnienie chaotyczności, niekompatybilności i pustostów (czy nauczyciele, którym zlecono w najszerszym zakresie prowadzenie edukacji medialnej lub wykorzystywanie mediów w procesie kształcenia są do tego przygotowani?), które zastąpiło wplecenie konkretnego projektu edukacji medialnej i realizacji jego celów w strukturę zajęciową i przedmiotową wszystkich etapów kształcenia.*

Również Justyna Jasiewicz w artykule *Edukacja informacyjna w podstawie programowej*⁸⁵ zawartym w raporcie *Cyfrowa przyszłość śledzi* elementy edukacji informacyjnej na poszczególnych poziomach nauczania. Stwierdza trudność z jednoznaczną oceną nowej podstawy:

*Analiza treści nauczania zawartych w Podstawie programowej kształcenia ogólnego pozwala stwierdzić, że w polskim systemie kształcenia, od początku szkoły podstawowej aż do końca szkoły ponadgimnazjalnej, występują elementy edukacji informacyjnej. Wszystkie one w znacznym stopniu korespondują z koncepcją kształtowania kompetencji informacyjnych, jako kluczowych umiejętności warunkujących proces uczenia się przez całe życie oraz uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym. **Wątpliwości budzi natomiast nadmierne rozproszenie treści kształcenia w tym zakresie. Takie podejście prowadzić może do dezorientacji uczniów i braku postrzegania kształcenia w zakresie information literacy jako ważnego i spójnego wewnątrznie zespołu treści***⁸⁶.

I dalej: (...) Na szczególne podkreślenie oraz pozytywną ocenę zasługuje fakt, że twórcy reformy programowej wprowadzili wiele zapisów wyraźnie korespondujących z information literacy. W wytycznych położono szczególny nacisk na umiejętność wykorzystywania informacji dostępnych w rozmaitych źródłach informacji (zwłaszcza na IV etapie edukacyjnym) oraz przygotowania do procesu uczenia się przez całe życie. Stosunkowo dużo uwagi poświęcono też zagadnieniom związanym z korzystaniem z Internetu – komunikowania się za jego pośrednictwem, wykorzystywaniem oraz współtworzeniem zasobów sieciowych. Pozytywnie należy również ocenić wyraźne naświetlenie zagadnień związanych z zachowaniem szeroko rozumianego bezpieczeństwa – zarówno w sferze kontaktów za pośrednictwem Internetu, jak i bezpieczeństwa zapisanych wyników pracy, w tym profilaktyki antywirusowej. Aspekt bezpieczeństwa został podniesiony zarówno w wymiarach przestrzegania prawa autorskiego, zasad netykiety a także unikania niepożądanych, anonimowych kontaktów. Cenne jest również kształtowanie kompetencji informacyjnych uczniów w dwóch wymiarach: jako odbiorców treści dostępnych w mediach i Internecie oraz jako ich twórców (choć aspekt ten, jak się wydaje nie został należycie wyeksponowany).

⁸⁵ Justyna Jasiewicz, *Edukacja informacyjna w podstawie programowej*, [w:] *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce*, Fundacja Nowoczesna Polska, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-15.pdf>

⁸⁶ Justyna Jasiewicz, *Edukacja informacyjna w podstawie programowej*, [w:] *Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce*, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 16, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-15.pdf>

To, czego wyraźnie brakuje w Podstawach programowych to zagadnienia związane z weryfikacją i ewaluacją informacji. Co prawda wśród szczegółowych wymagań dotyczących treści kształcenia realizowanych w ramach różnych przedmiotów pojawiają się hasła związane z potrzebą przekazania młodzieży tychże umiejętności, jednak propozycje te są zbyt ogólne. Ponadto zadania związane z krytyczną oceną informacji lub komunikatów medialnych zawarte w wytycznych rozmaitych przedmiotów mają raczej charakter jednostkowych „napomknąć” i nie stanowią spójnego zespołu treści nauczania.

[...] Zbyt dużo uwagi – zwłaszcza na początkowych etapach edukacji – poświęcono natomiast rozwojowi kompetencji informatycznych uczniów. Wątpliwości budzi zapisanie w Podstawie programowej konieczności przekazania uczniowi I etapu edukacyjnego wiedzy na temat obsługi myszki i klawiatury, zwłaszcza w kontekście szybkiego upowszechniania się urządzeń, które ich nie wymagają (komputery przenośne, tablety, urządzenia wyposażone w ekrany dotykowe). Podobne zastrzeżenia budzi koncepcja przekazywania wiadomości dotyczących budowy komputera – ulegają one tak szybkiemu przedawnieniu, że w ogóle nie powinny być zawarte w programach kształcenia⁸⁷.

Wnioski:

- Zarówno sama konstrukcja podstawy programowej jak i praktyka korzystania z niej sprawiają, że obecność edukacji medialnej w szkołach może wyglądać bardzo różnie. Sprawy nie ułatwiają spory definicyjne, różne opinie na temat tego czy edukacja medialna powinna być osobnym przedmiotem czy raczej obejmować umiejętności rozwijane na lekcjach tradycyjnych przedmiotów.
- Nie ma formalnych – związanych z kształtem podstawy programowej – przeszkód do wprowadzenia bardziej systemowych rozwiązań dotyczących edukacji medialnej do warszawskich szkół. Takie rozwiązania, wypuklające cele, treści i metody związane z edukacją medialną mogłyby być częściową odpowiedzią na uwagi zgłaszane przez ekspertów: niedostatecznego znaczenia edukacji medialnej w podstawie programowej, chaosu, braku powiązań między poszczególnymi elementami.

⁸⁷ Justyna Jasiewicz, Edukacja informacyjna w podstawie programowej, [w:] Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, s. 17-18, <http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-aneks-15.pdf>

// SYSTEM EDUKACJI W WARSZAWIE //

W roku szkolnym 2014/2015 w Warszawie działa⁸⁸:

- 178 szkół podstawowych + 39 specjalnych szkół podstawowych
- 113 gimnazjów + 39 gimnazjów specjalnych
- 92 licea + 8 liceów specjalnych
- 46 techników + 2 technika specjalne
- 24 zasadnicze szkoły zawodowe + 7 specjalnych zasadniczych szkół zawodowych

Wśród warszawskich szkół ponadgimnazjalnych są szkoły ze specjalnościami: elektroniczną, fototechniczną, jedno technikum księgarskie, technikum łączności, zespół szkół poligraficznych⁸⁹.

Tak zwane „profile” klas – czy to w liceach, czy w technikach – są czymś, o czym decyduje dyrektor szkoły, co najczęściej dzieje się na potrzeby promocyjne szkoły, czyli na potrzeby rekrutacji⁹⁰. Nie istnieje żaden wymóg formalny dotyczący danego profilu, za decyzją o utworzeniu klasy profilowanej nie musi iść żadna z góry określona, zgodna z profilem liczba dodatkowych godzin lekcyjnych.

Wnioski:

- Nieduże znaczenie „specjalności” danej szkoły, „profilu” danej klasy. W gruncie rzeczy więcej może zależeć – co wydaje się sprawą charakterystyczną dla edukacji szkolnej w ogóle – od konkretnego nauczyciela (zob. również rozdział 5. raportu – Doświadczenia nauczycieli i edukatorów). Dla tworzenia programu edukacji medialnej fakt ten może być argumentem przeciwko odgórnej, takiej samej dla wszystkich, propozycji działań związanych z edukacją medialną.

W Warszawie działa również:

- 10 ognisk pracy pozaszkolnej
- 7 młodzieżowych domów kultury
- Pałac Młodzieży

W ofercie warszawskich **młodzieżowych domów kultury** raczej nie można znaleźć zajęć stricte z edukacji medialnej. Są za to pojedyncze zajęcia z grafiki komputerowej, fotografii cyfrowej, zajęcia dziennikarskie, zajęcia z filmem, komputerem, fotograficzne. Oprócz zajęć dla indywidualnych odbiorców, domy kultury oferują również zajęcia warsztatowe dla grup szkolnych.

Podobnie **ogniska pracy pozaszkolnej** - których profil działalności częściej niż domów kultury zawiera w sobie elementy pracy socjalnej, środowiskowej – również one oferują raczej zajęcia typu „nauka i

⁸⁸ <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/oswiata-w-liczbach/6286-warszawska-oswiata-w-liczbach-rok-szk-201415>

⁸⁹ <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/oswiata-w-liczbach/6286-warszawska-oswiata-w-liczbach-rok-szk-201415>

⁹⁰ Informacje z wywiadu indywidualnego z ekspertem. Por. rozdział Doświadczenia nauczycieli i edukatorów.

zabawa przy komputerze”, „grafika komputerowa CorelDraw”, „informatyka moje hobby (sprzęt komputerowy od podstaw, działanie i instalacja programów, inne urządzenia komputerowe)”⁹¹.

W ofercie **Pałacu Młodzieży**, zajęcia podzielone są raczej według tradycyjnego klucza np.: Fotografia, Grafika i www, Programowanie, ale również Kino Familijne (seanse kina rodzinnego i warsztaty dla rodzin) oraz - dla młodszych dzieci - zajęcia kreatywne (rozwijanie myślenia twórczego i kreatywnego rozwiązywania problemów, stymulowanie i rozwijanie wrażliwości wzrokowej, słuchowej, dotykowej poprzez manualne, umysłowe i ruchowe działania edukacyjne).

W ofercie działających na terenie Warszawy, ale nie podlegających pod Biuro Edukacji, **dzielnicowych domów kultury**⁹² znaleźć można zajęcia z animacji, warsztaty dźwiękowe, warsztaty filmu animowanego.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na kilka wniosków z raportu *Zoom na domy kultury*⁹³ przygotowanego na zamówienie Towarzystwa Inicjatyw Twórczych ę. Raport powstał na podstawie badania przeprowadzonego w 13 samorządowych domach kultury z województwa mazowieckiego, z czego pięć stanowiły domy kultury z samej Warszawy. Autorzy raportu zwracają uwagę na **dominację klasycznych form zajęciowych w mazowieckich domach kultury oraz na powoli zarysowujący się kierunek zmian, czyli próbę przełamывania podziałów między dyscyplinami i tworzenia form zajęciowych, które bardziej koncentrują się na różnorodnej ekspresji twórczej i integracji społecznej**⁹⁴.

Program zajęć stałych w warszawskich domach kultury jest, w opinii autorów raportu, w porównaniu do większości zbadanych placówek, bogaty i różnorodny. W niektórych domach kultury wyspecjalizowanie zajęć jest naprawdę duże, do tego stopnia, że wśród samych pracowników pojawia się przekonanie, że *takie podziały w małym stopniu przyczyniają się do włączania różnych uczestników, rozwijania zainteresowań i integrowania mieszkańców*⁹⁵.

Obok interdyscyplinarności specyfiką przede wszystkim stołecznych domów kultury, są elitarne zajęcia dla dzieci w wieku przedszkolnym. Programy zajęć stałych w stołecznych domach kultury wyraźnie odpowiadają więc także na potrzeby niektórych grup mieszkańców uczestnictwa ich dzieci w prestiżowych zajęciach, nie oferowanych przez system publicznego szkolnictwa⁹⁶, podsumowują autorzy raportu.

⁹¹ Na podstawie stron internetowych młodzieżowych domów kultury: Młodzieżowy Dom Kultury Muranów, MDK im. Władysława Broniewskiego, MDK Mokotów, Młodzieżowy Dom Kultury im. Marii Gwizdak, MDK Ochota, Młodzieżowy Dom Kultury Bielany.

⁹² Na podstawie stron internetowych Dom Kultury Śródmieście, Ośrodek Kultury Ochoty, Art.Bem Bemowskie Centrum Kultury, Dom Kultury Świt, Służewski Dom Kultury, Bielański Ośrodek Kultury, Ośrodek Kultury im. S. Żeromskiego (Wola), Centrum Promocji Kultury Praga Południe, Dom Kultury Praga. Trzy rodzaje opisanych zajęć odbywają się w dwóch z wymienionych domów kultury.

⁹³ Zoom na domy kultury, Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę, http://www.zoomnadomykultury.pl/data/files/raport_zoom.pdf

⁹⁴ Zoom na domy kultury, Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę, s. 23, http://www.zoomnadomykultury.pl/data/files/raport_zoom.pdf

⁹⁵ Zoom na domy kultury, Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę, s. 22, http://www.zoomnadomykultury.pl/data/files/raport_zoom.pdf

⁹⁶ Zoom na domy kultury, Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę, s.23, http://www.zoomnadomykultury.pl/data/files/raport_zoom.pdf

Kolejny wniosek przedstawiony w raporcie dotyczącym domów kultury, istotny w kontekście myślenia o ewentualnym programie edukacji medialnej w Warszawie, wynikający z analizy funkcjonowania instytucji publicznych, dotyczy finansowania działalności domów kultury. **Głównym źródłem przychodów we wszystkich zbadanych domach kultury, czytamy w raporcie, jest dotacja przyznawana przez samorząd. Stanowi ona od 55% do 97% całości przychodów instytucji. Regułą jest wysoki udział dotacji w przychodach – w połowie zbadanych przez nas domów kultury jej udział w budżecie wynosi powyżej 88%. Środki własne stanowią w większości domów kultury dopełnienie przychodów z dotacji. Zapewniają od 3% do 45% całości przychodów. Mediana udziału środków własnych w budżecie wynosi w zbadanych ośrodkach 12%. Z dokumentów finansowych wynika, że dofinansowanie ze środków zewnętrznych nie jest istotnym źródłem przychodów w żadnym ze zbadanych domów kultury. W siedmiu ośrodkach pewna część przychodów pochodziła z tego źródła, jednak w żadnym z nich nie przekracza kilku procent udziału w całej sumie przychodów⁹⁷.** Raport ciekawie opisuje również sposoby myślenia o działalności i finansowaniu domów kultury rozpięte pomiędzy utożsamianiem tych placówek z przedsiębiorstwem kulturalnym, instytucją publiczną z komponentem komercyjnym a socjalnym domem kultury.

Wnioski:

Opisywane w powyższym raporcie, niewielkie zaangażowanie domów kultury w pozyskiwanie własnych środków na działalność w zasadzie ucina rozważania o możliwości „podpatrzenia” przez szkoły tych dodatkowych, poza dotacyjnych ścieżek finansowania. Jest to wniosek tym bardziej smutny, że z wywiadów indywidualnych prowadzonych w ramach niniejszego badania wynika, że swoboda domów kultury w aplikowaniu o środki finansowe jest postrzegana przez nauczycieli i dyrektorów jako większa niż placówek edukacyjnych. Bez względu na możliwość inspirowania się w zakresie pozyskiwania środków na pewno za dobrą praktykę, otwierającą szkoły na nowe możliwości, możemy uznać zawiązywanie partnerstw z domami kultury. W ramach tej współpracy uczniowie lub nauczyciele uzyskują dostęp do nowych treści i form działań (np. zajęć z zakresu edukacji medialnej). Z kolei korzyścią otrzymywaną i docenianą przez domy kultury jest docieranie z ofertą do nowych grup odbiorców, zwyczajowo nieobecnych w murach domów kultury.

Publiczne instytucje zajmujące ważne miejsce w stołecznym systemie oświaty to również **biblioteki**. Sytuacja i znaczenie przypisywane bibliotekom publicznym zmienia się w ostatnich latach w związku z realizowanymi w Polsce programami, takimi jak Program Rozwoju Bibliotek czy Biblioteka+. Ważnym elementem tych przedsięwzięć jest wprowadzenie do bibliotek sprzętu komputerowego i rozwój działań związanych z nowymi technologiami. *Liczba komputerów w bibliotekach znacząco zwiększyła się w okresie 2009-2012. W całej Polsce liczba komputerów ogółem (a więc również tych używanych przez obsługę biblioteki, niedostępnych dla czytelników) wzrosła o 30%⁹⁸.*

⁹⁷ Zoom na domy kultury, Towarzystwo Inicjatyw Twórczych e, s.52, http://www.zoomnadomykultury.pl/data/files/raport_zoom.pdf,

⁹⁸ Hubert Borowski, Co się zmieniło w bibliotekach? Program Rozwoju Bibliotek w danych Głównego Urzędu Statystycznego, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, s. 54, https://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/Raport_GUS_2014/2014_09_22_Co_sie_zmienilo_w_bibliotekach_raport.pdf

Programowi Rozwoju Bibliotek towarzyszyło wiele, nadal dostępnych publikacji (w tym poradników dla edukatorów). Ze względu na ograniczone miejsce, krótko przedstawiamy jedynie dwie:

- *Multimedia i nowoczesna komunikacja*⁹⁹. Podręcznik zawiera praktyczne podpowiedzi dla bibliotekarzy dotyczące możliwości i sposobów organizacji e-learningu i innych sposobów wykorzystania nowych technologii w bibliotekach.
- *Zostań cybernawigatorem w bibliotece. Rekomendacje dla bibliotek organizujących zajęcia edukacyjne z zakresu nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych*¹⁰⁰ zawiera między innymi rekomendacje dotyczące współpracy bibliotek publicznych z wolontariuszami mogącymi wspomóc pracowników biblioteki w organizacji zajęć edukacyjnych opartych na nowych technologiach. *Wolontariusze angażują się chętnie zarówno w organizację, jak i prowadzenie bądź współprowadzenie zajęć. Dla wolontariusza udział w projektach edukacyjnych to cenne doświadczenie, możliwość zaspokojenia własnych potrzeb, zyskania nowych umiejętności i atutów przydatnych na rynku pracy*¹⁰¹.

Niestety **strony internetowe bibliotek dzielnicowych informują jedynie o tym, że oferują dostęp do stanowisk komputerowych. Brakuje informacji o ewentualnych zajęciach, które można by zaliczyć do zajęć z edukacji medialnej.**

Jedyną **wyróżniającą się na tym tle placówką jest bielańska Mediateka**, w której prowadzone są zajęcia edukacyjne, w oparciu o proste gry/programy: zajęcia z wykorzystaniem klocków K'nex, silników i oprogramowania TechnoLogicaK'nex, Klub Grafika – zajęcia bazujące głównie na programie komputerowym ArtRage, uczące podstaw grafiki komputerowej oraz zagadnień z plastyki oraz Klub Muzyka – zajęcia bazujące na programie Dance 7.

Salę domów kultury i biblioteki (zwłaszcza biblioteki szkolne – jak wynika z przekazanych badaczom informacji) oraz ich wyposażenie jest cennym zasobem, który można lepiej, bardziej efektywnie wykorzystywać. **W trakcie badania wielokrotnie pojawiała się w rozmowach z praktykami edukacji medialnej, animatorami kulturalnymi, nauczycielami myśl o lepszym wykorzystaniu dostępnych w Warszawie zasobów lokalowo-rzeczowych.** Jako typowa była rysowana sytuacja, w której atrakcyjne, dobrze wyposażone pomieszczenia instytucji publicznych o profilu edukacyjnym czy kulturalnym stoja puste, używane są akcyjnie, a nie stale, w obawie o zniszczenia, ale i z braku pomysłu na wykorzystanie.

Pomysł utworzenia „miejskich otwartych zasobów dla edukacji medialnej” był omawiany m.in. podczas konferencji Medialna Edukacja, organizowanej przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę we współpracy z *Pełnomocnik* Prezydenta m.st. Warszawy ds. Edukacji Kulturalnej. W skrócie koncepcja ta polega na utworzeniu bazy warszawskich placówek, gotowych udostępniać swoje zasoby zwłaszcza młodym ludziom, chętnym do twórczego, wartościowego spędzania czasu, dzięki dostępowi do dobrych sprzętów (np. projektora, nagłośnienia, aparatów). **Warunkiem koniecznym (choć**

⁹⁹ https://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/DOKUMENTY/PODRECZNIKI/Specjalistyczne/Multimedia_i_nowoczesna_komunikacja.pdf

¹⁰⁰ http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/CYBERNAWIGATORZY/rekomendacje_cybernawigatorzy.pdf

¹⁰¹ http://www.biblioteki.org/repository/PLIKI/CYBERNAWIGATORZY/rekomendacje_cybernawigatorzy.pdf, s. 5

niewystarczającym) dobrego funkcjonowania tego „medialnego zasobnika” byłyby postać koordynatora, osoby gotowej do udzielania instrukcji korzystania i fizycznie udostępniającej dane miejsce do pracy. Konieczne byłoby także utworzenie sporej bazy miejsc i sprzętów, dobra promocja, jasne warunki korzystania, wsparcie finansowe dla udostępniających.

Wnioski:

- Planując ewentualny program edukacji medialnej, którego aktorem mogłyby być również biblioteki miejskie należy wziąć pod uwagę doświadczenia płynące z dotychczasowych doświadczeń, dobrych praktyk i zakresu możliwości działania bibliotek.
- Wydaje się, że zarówno w domach kultury jak i w bibliotekach nadal silne jest tradycyjne rozumienie i planowanie zajęć adresowanych do dzieci i młodzieży, co przejawia się zarówno w treści zajęć jak i rozumieniu roli opiekuna/nauczyciela młodych ludzi.
- W ofercie domów kultury znaleźć można pojedyncze zajęcia wykorzystujące nowe technologie, są to jednak raczej „zajęcia komputerowe” niż zajęcia z edukacji medialnej.
- Stwierdzamy faktyczny brak zajęć z edukacji medialnej w bibliotekach, większy udział nowych technologii odnotować można jedynie w bielańskiej Mediatece. Na stronach internetowych bibliotek znaleźć można jedynie informacje o zapewnianym przez większość placówek „dostępie do komputerów z dostępem do internetu”. Brakuje opracowań, które odpowiadałyby na pytanie o praktyczne wykorzystanie tych komputerów, o rolę bibliotekarek w tym co dzieje się przy tych komputerach, do czego są wykorzystywane.

W dalszej części rozdziału postaramy się przedstawić jak najpełniejsze zestawienie ilustrujące stołeczną ofertę edukacji medialnej dla szkół i osób indywidualnych. Przedstawione opisy programów i projektów edukacyjnych bazują na informacjach zawartych na stronach internetowych organizatorów. Kursywą zaznaczono bezpośrednie cytaty ze stron internetowych programów i instytucji. Tam, gdzie takie informacje udało się zdobyć (uzyskane odpowiedzi na zapytania mailowe) podajemy informacje o warszawskich szkołach (nauczycielach, uczniach), którzy skorzystali z tej oferty.

Oferta podzielona została na:

- ofertę warszawskich samorządowych instytucji oświaty,
- ofertę publicznych instytucji kultury i organizacji pozarządowych,
- ofertę komercyjną
- ofertę inną, w tym materiały edukacyjne

// OFERTA WARSZAWSKICH SAMORZĄDOWYCH INSTYTUCJI OŚWIATY //

Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów

<http://www.oeizk.waw.pl>

Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie jest publiczną placówką doskonalenia nauczycieli prowadzoną przez Samorząd Województwa Mazowieckiego. Zadaniem Ośrodka jest doskonalenie i wspomaganie nauczycieli wszystkich typów szkół w zakresie kształcenia informatycznego i edukacyjnych zastosowań technologii informacyjnej. Ośrodek prowadzi szkolenia dla nauczycieli, lekcje dla uczniów.

Udział szkół z Warszawy: W roku szkolnym 2014/2015 w zorganizowanych przez Ośrodek szkoleniach dotyczących TIK wzięło udział około 4700 nauczycieli. W tzw. lekcjach otwartych wzięło udział 1400 uczniów¹⁰².

¹⁰² Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej. Niestety, nie udało się uzyskać informacji o charakterze szkolenia w którym wzięła udział tak liczna grupa nauczycieli.

Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej

www.scek.pl

Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej jest placówką oświatową działającą w systemie edukacji pozaszkolnej, w obszarze edukacji pozaformalnej. *To miejsce, w którym młodzież może pogłębiać wiedzę humanistyczną, rozwijać zainteresowania, pasje i kształcić umiejętności w przedmiotach artystycznych.* Ma w swojej ofercie warsztaty filmowe i fotograficzne dla młodzieży oraz lekcje dla grup szkolnych prowadzone w instytucjach kultury: kinie, galerii, teatrze¹⁰³.

Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń

www.wcies.edu.pl

Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (WCIES) jest samorządową placówką doskonalenia nauczycieli, *instytucją wiedzy i edukacji*. Centrum prowadzi bezpłatne szkolenia dla nauczycieli z Warszawy. Oferta szkoleń z zakresu technologii komputerowych na wiosnę 2015 przewidywała trzy rodzaje szkoleń: Programowanie dla gimnazjalisty (5h), Ciekawe aplikacje on-line (kurs on-line, 30h), Nauczanie przedmiotów informatycznych w kontekście nowej ustawy programowej (konferencja formacyjna 2h)¹⁰⁴.

Centrum Nauki Kopernik

www.kopernik.org.pl

Centrum Nauki Kopernik jest wspólną inicjatywą m. st. Warszawa, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Poza wystawami stałymi w ofercie Centrum znajdują się zajęcia dodatkowe dla osób indywidualnych i grup szkolnych (m.in.: warsztaty rodzinne, zajęcia w laboratoriach) oraz warsztaty dla nauczycieli. Centrum koordynuje również istniejące w całej Polsce – Kluby Młodego Odkrywcy.

// PROGRAMY PUBLICZNYCH INSTYTUCJI KULTURY I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH //

¹⁰³ Nie udało się ustalić liczby uczestników takich zajęć – brak odpowiedzi na zapytanie mailowe.

¹⁰⁴ Brak odpowiedzi na zapytanie mailowe.

Akademia Cyfrowa wyprawka. Fundacja Panoptykon

<http://cyfrowa-wyprawka.org/akademia>

Program szkoleń dla edukatorów oparty o materiały i narzędzia zgromadzone na stronie internetowej. Szkolenia odbyły się w I połowie 2015 w Warszawie. Dodatkowo kurs przewidywał samodzielną pracę uczestników i uczestniczek między zjazdami (realizację ćwiczeń i planowanie organizacji działań edukacyjnych w swoim środowisku) oraz 2 wykłady online.

Udział szkół z Warszawy: w pierwszej połowie 2015 w zajęciach Akademii Cyfrowej Wyprawki (półroczny zaawansowany cykl warsztatów dla 14 osób) bierze udział 4 nauczycieli i nauczycielek z Warszawy¹⁰⁵.

Akademia Orange. Fundacja Orange

www.akademiaorange.pl

<http://www.fundacja.orange.pl/publikacje.html>

Celem programu grantowego Akademia Orange jest promowanie nowoczesnej edukacji dzieci i młodzieży poprzez wspieranie innowacyjnych projektów edukacyjnych, które w nowatorski i atrakcyjny sposób zachęcają do zdobywania wiedzy oraz uczestnictwa w kulturze.

Strona internetowa programu zawiera opisy wszystkich zrealizowanych projektów (podzielone na ułatwiające wyszukiwanie kategorie takiej jak np.: medialab, programowanie, film) oraz scenariusze zajęć. W dziale publikacji znaleźć można m.in.: poradnik dotyczący tworzenia projektów opartych na grywalizacji.

Udział szkół z Warszawy: W latach 2010-2015 projekty w ramach Akademii Orange zrealizowało 13 warszawskich instytucji: przede wszystkim duże instytucje kultury np. muzea, ale również 1 liceum i 2 biblioteki dzielnicowe¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

¹⁰⁶ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

B

Bezpieczna e-szkola. Fundacja Pięte Medium.

<http://5medium.org/projekty/bezpieczna-szkola/>

Głównym zadaniem projektu „Bezpieczna e-szkola” jest aktywizacja młodych ludzi do podejmowania inicjatyw kulturalnych na rzecz ich lokalnej społeczności, poprzez podniesienie ich kompetencji w zakresie świadomego, bezpiecznego, krytycznego i twórczego korzystania z medium, jakim jest Internet.

„Bezpieczna e-szkola” jest również programem wsparcia rodziców, wychowawców i nauczycieli w tak trudnym procesie, jakim jest wychowanie i kształcenie pokolenia dzieci i młodzieży, które urodziły się w czasach wszechobecnych technologii komunikacyjno-informatycznych.

Strona internetowa projektu zawiera m.in.: opisy dobrych praktyk edukacyjnych opracowane na podstawie zrealizowanych projektów, scenariusze zajęć oraz publikację podsumowującą trzy lata działań w programie.

Udział szkół z Warszawy: W IV edycji (2014) projektu wzięły udział cztery szkoły z Warszawy (ogółem w projekcie wzięło udział dziewięć szkół)¹⁰⁷.

C

Centrum Edukacji Medialnej Polskiego Radia

<http://www.polskieradio.pl/143,Szkolenia>

Centrum ma w swojej ofercie edukacyjnej skierowanej do szkół:

- wycieczkę Sekrety radia, której celem jest zapoznanie zwiedzających z pracą Polskiego Radia, pokazanie „od kuchni” pracy redaktorów, realizatorów, pracowników obsługi technicznej.

¹⁰⁷ Informacje ze strony internetowej projektu.

- warsztat dla dzieci w radiowym studiu podczas którego mają okazję stworzyć własne słuchowisko radiowe.

D

Dziennikarze warszawscy (2013)

<http://www.dziennikarzewarszawscy.pl/>

Projekt adresowany jest do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych zainteresowanych dziennikarstwem, historią, ale także filmem, fotografią, czy nowymi technologiami. Dostępnym dla wszystkich mieszkańców Warszawy i użytkowników Internetu efektem projektu jest interaktywny i multimedialny przewodnik po miejscach związanych z wybitnymi dziennikarzami, którzy działali w mieście.

Udział szkół z Warszawy: w projekcie wzięło udział 5 grup licealistów z 4 warszawskich liceów, w sumie około 50 osób¹⁰⁸.

F

Filmoteka szkolna

www.filmotekaszkolna.pl

Polski Instytut Sztuki Filmowej i organizacje partnerskie

Program Filmoteka Szkolna rozpoczął się na początku 2009 roku wraz z nieodpłatnym przekazaniem wszystkim polskim szkołom ponadpodstawowym pakietów filmowych. Znalazło się w nich 55 wybranych polskich filmów fabularnych, dokumentalnych i animowanych oraz omówienia i scenariusze analizy filmowej.

¹⁰⁸ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

Filmotek Szkolna ma otwartą formułę, która umożliwia prowadzenie zajęć w zróżnicowany sposób, zarówno w systemie lekcyjnym, jak i pozalekcyjnym. Mogą z niej korzystać nauczyciele wielu przedmiotów - języka polskiego, wiedzy o kulturze, historii czy wiedzy o społeczeństwie. Przygotowany materiał dydaktyczny ma nauczyć młodzież świadomego i krytycznego obcowania ze sztuką filmową, a także rozpoznawania środków wyrazu i instrumentów formalnych, którymi posługuje się film. Pozwala zrozumieć rolę twórczości filmowej w życiu społecznym i artystycznym - jej udział w dyskursie o kondycji państwa, historii, człowieku, twórczości.

Filmoteka szkolna. Akcja! Centrum Edukacji Obywatelskiej/PISF

<http://www.ceo.org.pl/pl/filmotekaszkolna>

Program ma na celu upowszechnienie materiałów dydaktycznych Filmoteki Szkolnej, wsparcie nauczycieli w wykorzystaniu materiału filmowego na zajęciach szkolnych, promocję dobrych praktyk z zakresu edukacji filmowej, a także stworzenie uczniom i nauczycielom możliwości nawiązywania kontaktów ogólnopolskich i wymiany doświadczeń.

W ramach programu organizowane są kursy internetowe dla uczniów i nauczycieli, szkolenia stacjonarne dla nauczycieli, praca metodą projektu m.in. organizacja szkolnego dkfu, cykl lekcji z filmem, wsparcie merytoryczne i metodologiczne nauczycieli, inne, np. konkursowe, wydarzenia towarzyszące.

Udział szkół z Warszawy:

- 2012/2013: 6 szkół (na 203 biorące udział w edycji)
- 2013/2014: 7 szkół (na 191 biorących udział w edycji)
- 2014/2015: 4 szkoły (na 104 biorące udział w edycji)¹⁰⁹.

Filmoteka Szkolna. Akademia. Warszawska Szkoła Filmowa/PISF

www.filmotekaszkolna.pl/akademia

Projekt „Filmoteka Szkolna. Akademia” to cykl wykładów i konwersatoriów online, który ma na celu przekazanie nauczycielom wiedzy o języku filmu, nauczanie posługiwania się środkami komunikacji pozawerbalnej: znakami, symbolami, barwami, gestami, dźwiękami, jako "drugim językiem" współczesnej epoki. Uczestnicy warsztatów poznają ponad stuletnią historię kinematografii, jej gatunki i estetykę. Dodatkowo organizowane są stacjonarne zajęcia w Warszawskiej Szkole Filmowej poświęcone nauce tworzenia prezentacji multimedialnych, obsługi kamery cyfrowej, podstawom dramaturgii filmowej i podstawom montażu. Ekspertami prowadzącymi warsztaty są znawcy i praktycy kina.

¹⁰⁹ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

Filmoteka Szkolna. Kinoterapia. Fundacja Generator/PISF

www.kinoterapia.pl

Projekt „Filmoteka Szkolna. Kinoterapia” ma na celu wskazanie jak prowadzić zajęcia wychowawcze z wykorzystaniem filmu. Na stronie internetowej dostępne są materiały dydaktyczne - scenariusze lekcji i artykuły pomocnicze przygotowane przez ekspertów: psychologa, pedagoga, polonistę.

K

Koduj z klasą, Centrum Edukacji Obywatelskiej

<http://www.ceo.org.pl/pl/koduj>

Program Koduj z klasą ma na celu szerzenie idei programowania wśród uczniów i nauczycieli oraz przełamanie stereotypowego myślenia o programowaniu jako działaniu trudnym i wymagającym wielu lat żmudnej edukacji - pokazanie, że dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym (TIK) nauka może być jeszcze bardziej fascynująca, a praca na lekcji ciekawsza.

Realizowane w programie działania to szkolenia dla nauczycieli, którzy zobowiązują się do przeprowadzenia cyklu zajęć z programowania oraz działania towarzyszące m.in.: materiały pomocnicze, scenariusze lekcji, wymiana doświadczeń, wsparcie metodyczne i merytoryczne.

Udział szkół z Warszawy: W roku szkolnym 2014/2015 odbyła się pierwsza edycja programu Koduj z klasą. Na 170 szkół które wzięły udział w programie 10 to szkoły z Warszawy¹¹⁰.

¹¹⁰ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

M

Makutano Junction. Multimedialne metody nauczania w edukacji globalnej. Fundacja Partners Polska

<http://www.fpp.org.pl/makutano-junction/>

Celem projektu było podniesienie wiedzy pedagogów/pedagożek, kadry akademickiej, doradców/doradczyń metodycznych, edukatorów/edukatorek oraz uczniów i uczennic w krajach partnerskich na temat współzależności pomiędzy krajami Globalnego Południa i Globalnej Północy. Zadaniem projektu było budowanie zrozumienia pomiędzy szkołami w Kenii i Europie, aktywizowanie i angażowanie uczniów i uczennic do wspólnych działań. Założone cele były realizowane poprzez wprowadzenie do programu szkół ponadgimnazjalnych kenijskiego serialu edukacyjnego „Makutano Junction” - serial posłużył jako narzędzie edukacyjne uczące wrażliwości na różnorodność, kształtujące postawy otwartości i empatii a także doskonalące umiejętności krytycznego myślenia. Ponadto praca z serialem będzie stanowiła element zarówno edukacji medialnej, jak i edukacji globalnej. Film, pokazujący losy mieszkańców kenijskiego miasteczka Makutano, w przystępny sposób tłumaczy takie tematy jak demokracja obywatelska, ochrona środowiska, wpływ stabilności ekonomicznej na zdrowie, w kontekście państwa globalnego Południa.

Udział szkół z Warszawy:

- w warsztatach dla edukatorów uczestniczyły dwie nauczycielki i jedna psycholog oraz uczniowie z dwóch warszawskich liceów¹¹¹.

Mała Akademia Innowacji. Fundacja Atalaya

<http://atalaya.pl/projekty-w-toku/mai/>

W ramach Małej Akademii Innowacji odbywają się 3 cykle bezpłatnych warsztatów rozwojowo-edukacyjnych (Mali astronomowie – podróż w kosmos, Detektywi w sieci, Laboratorium małych naukowców) dla dzieci w wieku od 6 do 12 lat (klasy I-III oraz IV-VI) z Warszawy. Wszystkie zajęcia łączą w sobie rozwój kompetencji społecznych, naukowych oraz cyfrowych.

Detektywi w sieci to cykl zajęć dla dzieci, wprowadzających do świata nowych technologii, programowania, multimediiów i internetu. Dzieci na zajęciach wcielają się w role detektywów i podejmą

¹¹¹ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

wyzwanie rozwikłania zagadki pewnej tajemniczej kradzieży. Poprzez wykorzystanie internetu i nowe media, a także gry, zabawy i prace w zespołach projektowych, dzieci rozwijać będą zarówno umiejętności cyfrowe, jak i kompetencje społeczne i dowiedzą się w jaki sposób można wykorzystywać nowe technologie w edukacji tak, aby nauka była ciekawa, wciągająca i inspirująca. Przez cały czas, obok rozwoju umiejętności cyfrowych i programistycznych, rozwijać będą również umiejętność współpracy w zespołach, komunikacji i rozwiązywania problemów.

Medialab Warszawa (2011), Centrum Cyfrowe

<http://labkit.pl/medialab-warszawa/>

Czym medialaby w ogóle są, starają się wyjaśnić autorzy publikacji *Medialab. Instrukcja obsługi*. I choć przestrzegają, że jest to idea mocno niedookreślona to stwierdzają również że *niemniej jednak, kilka elementów jest wspólnych i stałych dla wszystkich definicji. To po pierwsze podejście laboratoryjne do stosowanych mediów i technologii – wymagające zakasania rękawów, odkręcenia obudowy i zrozumienia, co się dzieje „pod maską”. Po drugie, kultura otwartości, przejawiająca się w stosowanym – otwartym – softwarze i hardwarze oraz w etosie wymiany informacji i wiedzy. To po trzecie modele współpracy, wykluczające sztywną hierarchię, a stawiające na otwarty proces, w którym mieszają się wymiary: edukacyjny, twórczy i produkcyjny*¹¹².

Medialab Warszawa obejmował warsztaty programowania muzyki i wykorzystania narzędzi multimedialnych, warsztaty programowania w środowisku Processing, grafiki komputerowej i prostych systemów interaktywnych; warsztaty poświęcone mapowaniu i dokumentowaniu przestrzeni lokalnej poprzez opracowywanie jej map i zdjęć lotniczych oraz warsztat z oddolnej digitalizacji dziedzictwa.

Na stronie projektu znaleźć można materiały dotyczące tych technik i zagadnień oraz informacje o medialabach organizowanych w innych miastach¹¹³.

Mistrzowie Kodowania. Samsung we współpracy z partnerami m.in.: Centrum Edukacji Obywatelskiej

<http://mistrzowiekodowania.pl/>

Lista korzyści, jakie daje nauka programowania jest długa. Pozwala to lepiej zrozumieć i wykorzystać nowoczesne rozwiązania techniczne. Sprawia przez to, że uczeń nie jest biernym odbiorcą szeroko rozumianej technologii informacyjno-komunikacyjnej, ale potrafi ze zrozumieniem realizować z jej użyciem własne projekty i wykorzystywać dla własnych potrzeb. W nowoczesnym społeczeństwie brak

¹¹² Medialab. Instrukcja obsługi, red. M. Filiciak, A. Tarkowski, A. Jałosińska, Fundacja Ortus, s. 13, <http://labkit.pl/wp-content/uploads/2011/12/Medialab.-Instrukcja-obs%C5%82ugi.pdf>

¹¹³ Informacje o medialabach znaleźć można również na stronach <http://medialabkatowice.eu/>; <http://www.ikm.gda.pl/2014/01/medialab-gdansk-pracownia-edukacji-kultury-prezentujemy-efekty-projektu/>; <http://medialabkrakow.pl/>; <http://teatrnn.pl/kalendarium/node/2021>

podstawowego zrozumienia zasad działania komputerów jest odpowiednikiem analfabetyzmu i utrudnia odnalezienie się w dzisiejszych realiach. Programowanie sprzyja rozwojowi intelektualnemu i kreatywności dzieci, a także w dalszej perspektywie może ułatwić im znalezienie dobrej pracy, w różnych, niekoniecznie związanych z informatyką dziedzinach. Należy też dodać, że tworzenie oprogramowania jest jednym z filarów innowacyjnej gospodarki, przez co niesie korzyści nie tylko dla jednostek, ale całego społeczeństwa.

Działania przewidziane w programie: szkolenia dla nauczycieli, którzy następnie przeprowadzają określoną liczbę lekcji programowania w swoich szkołach.

Udział szkół z Warszawy:

- W obu edycjach programu Mistrzowie Kodowania (2013/2014, 2014/2015) wzięło udział dotychczas 625 szkół podstawowych i gimnazjalnych (przy czym szkoły z I edycji mogły brać udział w II edycji). W roku szkolnym 2013/2014 w programie wzięło udział 67 szkół z Warszawy¹¹⁴.

Młoda Warszawa. Fundacja Nowe Media

<http://www.fundacjanowemedia.org/projekty/4-młoda-warszawa>

Konkurs małych grantów na realizację projektów edukacyjnych, społecznych, bądź kulturalnych dla grup młodzieżowych z Warszawy. Projekty zawierały elementy edukacji medialnej, wykorzystania nowych mediów. W czasie trwania akcji zostało zrealizowanych sześć projektów młodzieżowych, m.in.:

- Białółka Dla Młodych - połączenie edukacji pozaformalnej z kulturą i nowymi mediami. Białółka miała być idealnym miejscem na przeprowadzenie akcji z powodu swojej negatywnej opinii wśród mieszkańców oraz mało aktywnej społeczności lokalnej.
- Manipulanci to m.in. otwarte warsztaty zorientowane na zarysowanie i wyjaśnienie zjawiska manipulacji w mediach i w życiu codziennym.
- Naucz mnie - stworzenie wirtualnej przestrzeni, w której między uczniami warszawskich szkół zachodziłaby wymiana wiedzy. Kluczym elementem strony internetowej byłaby baza danych skupiająca listę dostępnych pomocy z danego przedmiotu lub dziedziny, oferowanych przez uczniów. W zamian za możliwość otrzymania pomocy, uczeń przekazywałby swoją wiedzę innym użytkownikom.
- TEDxYouth@Warsaw - dwugodzinna konferencja kierowana do warszawskich licealistów. W jej trakcie uczniowie szkół średnich przedstawiają swoje projekty, idee i osiągnięcia w formule znanej z TED¹¹⁵.

¹¹⁴ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

¹¹⁵ Opisy na podstawie materiałów organizatorów przedstawionych na stronie. Brak odpowiedzi na maila

Młodzieżowa Akademia Reportażu i Dokumentu. Stowarzyszenie Serduszko dla dzieci

Stowarzyszenie „Serduszko dla dzieci” prowadzi szereg projektów adresowanych do młodzieży i dzieci, których wspólnym celem jest wyrównywanie szans dla młodych ludzi pochodzących z marginalizowanych rodzin, zagrożonych wykluczeniem.

Stowarzyszenie prowadzi kluby i świetlice na warszawskiej Pradze, jest organizatorem szkoleń (np. Młodzieżowego Inkubatora Przedsiębiorczości), w partnerstwie realizuje projekt radiowy Radio Praga (jednak na podstawie zamieszczanych na stronie materiałów trudno stwierdzić w jakim stopniu to działanie wpisuje się w nurt edukacji medialnej dla dzieci i młodzieży).

Szczególne miejsce w szerokiej ofercie Stowarzyszenia zajmują projekty edukacji filmowej m.in.:

Młodzieżowa Akademia Reportażu i Dokumentu, czyli cykl bezpłatnych zajęć dla dzieci i młodzieży, na których zakres tematyczny składają się **warsztaty** z emisji głosu, etyka w pracy dziennikarskiej, sztuka prowadzenia wywiadu, mowa ciała, wystąpienia publiczne (w tym radzenie sobie ze stresem).

Szczegółowy program podawany na stronie przedstawia się następująco:

A. Reportaż i film dokumentalny

- a. Montaż filmowy
- b. Komentowanie imprez sportowych
- c. Narracja reporterska
- d. Kurs operatora obrazu
- e. Scenariusz filmu dokumentalnego i fabularnego
- f. Oglądanie i recenzowanie filmów
- g. Reportaż sportowy

B. Reportaż radiowy

- a. Nagrywanie i montaż dźwięku
- b. Realizacja audycji radiowej
- c. Reportaż radiowy
 - Co to jest reportaż?, specyfika i aura radia, reportaż a dokument;
 - Sztuka zdobywania materiału;
 - Sztuka prowadzenia wywiadu radiowego;
 - Opowiadanie za pomocą dźwięku;
 - Pomysł na reportaż – treść i forma;
 - Oprawa muzyczna i dźwiękowa;
 - Sztuczki i patenty radiowe;

- Narrator – obserwator;
- Emisja głosu, trening lektora
- Montaż dźwięku, formaty dźwiękowe;
- „plener” – czyli zdobywanie materiału i co trzeba zrobić wcześniej.

C. Fotografia reporterska

- Historia fotografii
- Sprzęt i osprzęt fotograficzny
- Podstawy fotografii
 - a. kompozycja kadru
 - b. światło
 - c. kolor
 - d. efekty
 - e. cyfrowa ciemnia fotograficzna

D. Reportaż prasowy

- a. język jako forma komunikacji
- b. czym jest reportaż prasowy - cechy i formy
- c. przykłady reportażu prasowego
- d. konstruowanie tekstu reportażu

N

Narodowy Instytut Audiowizualny.

www.nina.gov.pl

Narodowy Instytut Audiowizualny realizuje projekty z zakresu edukacji medialnej oraz badań dotyczących edukacji audiowizualnej. *Wychodzimy z założenia – piszą organizatorzy - że jest ona konieczna, aby młody odbiorca nabył kompetencji w rozumieniu, analizie, ocenie oraz korzystaniu z przekazów słownych, wizualnych i dźwiękowych. Edukacja medialna jest szczególnie ważna w świecie, gdzie postępujący rozwój technologii prowadzi do stałego przeformułowywania modelu przekazu informacji.*

W 2014 roku NINA przygotowała cykl ogólnopolski szkoleń dla nauczycieli wszystkich przedmiotów oraz poziomów nauczania, edukatorów oraz animatorów kultury PRACOWNIA 2.0. *Opiera się on na prezentacji najnowszych trendów edukacyjnych i obejmuje pracę warsztatową z bezpłatnymi internetowymi aplikacjami i multimediami. Co roku staramy się modyfikować program szkoleń, tak aby odpowiadał on zmieniającym się potrzebom uczestników. Zawsze jednak opiera się on na praktycznej pracy z nowymi mediami, uzupełnianej o wykłady i prezentacje*¹¹⁶.

Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej. PISF

<http://www.nhef.pl/>

W 2011 roku Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej zostały włączone do rodziny projektów Filмотeki Szkolnej i zmieniły nazwę na Filмотeka Szkolna. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej.

Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej to edukacja filmowa w kinie dla wszystkich poziomów szkół, w ponad 40 miastach w Polsce. W ramach projektu pokazywane są filmy polskie i zagraniczne, klasyka i kino współczesne. Szkoły mogą brać udział w cyklach filmowych zawierających seanse, prelekcje, dyskusje i warsztaty plastyczne. Nauczyciele otrzymują materiały dydaktyczne.

Na początku września foldery z programem i harmonogramem spotkań trafiają do szkół. Można je otrzymać również w kinie realizującym projekt. W folderach znajdują się sproblematyzowane opisy filmów pogrupowanych w cykle, które są dopasowane do różnych grup wiekowych.

¹¹⁶ Program szkolenia Pracownia 2.0., <http://www.nina.gov.pl/docs/edukacjaplikido-pobrania/program-szkolenia-pracownia-2-0.pdf?sfvrsn=8>

Nauczyciele zapisują swoich uczniów na wybrany cykl i od października do czerwca raz w miesiącu przychodzą wraz z nimi do kina na film. Przed każdym filmem odbywa się multimedialna prelekcja poświęcona opisanemu w folderze zagadnieniu lub spotkanie z gościem. Nauczyciele dostają interdyscyplinarne materiały dydaktyczne (informacje o filmie i reżyserze, scenariusze lekcji, karty pracy etc.) do wykorzystania w szkole. Po seansie najmłodszy uczniowie mogą wziąć udział w warsztatach lub konkursach plastycznych, natomiast starsi – w dyskusjach dla chętnych.

W ramach NHEF szkoły mogą również realizować autorskie programy edukacji filmowej. Należy w tym celu przedstawić listę wybranych filmów koordynatorowi w swoim kinie, który służy pomocą w opracowaniu programu oraz dostosowuje terminy i godziny projekcji do indywidualnych potrzeb danej szkoły.

O sukcesie programu zdecydowała nie tylko wartościowa oferta edukacyjna i stojąca za nią dobra, wiarygodna marka, ale także dbałość o to, by uczestnictwo w programie stanowiło atrakcję i przynosiło korzyści nie tylko uczniom, ale i nauczycielom prowadzącym. Nowe Horyzonty edukacji filmowej stworzono w taki sposób, że uczestniczący w projekcie nauczyciel zostaje członkiem atrakcyjnej, prestiżowej grupy. Jest to grupa zamknięta i prestiżowa.

Nauczyciele zainteresowani pisaniem scenariuszy lekcji filmowych (różnych przedmiotów nauczania i wszystkich poziomów szkół) mogą nawiązać współpracę ze Stowarzyszeniem.

Wszyscy nauczyciele, którzy są opiekunami uczniów biorących udział w projekcie, mogą zapisać się do Klubu Filmowego dla Nauczycieli. Członkowie Klubu są upoważnieni do zniżek lub darmowych wejść na repertuarowe pokazy w kinie. Ponadto w ciągu roku odbywają się pokazy specjalne, które są nie tylko ciekawą propozycją spędzenia wolnego czasu, lecz także okazją do rozmów o filmie, nawiązania interesujących kontaktów i wymiany doświadczeń zawodowych.

Oferta benefitów dla nauczycieli:

- zniżkowe bilety do kin studyjnych, bezpłatny film na specjalnie zorganizowanym dla nauczycieli pokazie – gali, przypominającej pokazy premierowe
- kolekcja filmowa dla nauczycieli
- najaktywniejsi nauczyciele zostali zaproszeni na festiwal filmowy we Wrocławiu, poza możliwością udziału w ogólnych wydarzeniach zorganizowano dla nich szkolenia z filmowcami. Cały wyjazd (hotele, seanse) był opłacony przez organizatora.

Docenienie nauczyciela, danie poczucia, że on także jest beneficjentem projektu, nie tylko jego wykonawcą, to przemyślana i dobra praktyka, która na pewno w dużej części odpowiada za sukces programu.

Przez kilka lat funkcjonowania Nowe Horyzonty edukacji filmowej zdobyły praktyczne doświadczenia i przekuły je w rozwiązania dopasowane do organizacyjnych możliwości szkoły np. adresowane do młodzieży seanse filmowe organizowane są w różne dni tygodnia, co pozwala uniknąć sytuacji, w której ciągle ci sami nauczyciele są pozbawiani czasu lekcyjnego.

Udział szkół z Warszawy: (przez ostatnie dwa lata szkolne)

- w warsztatach trwających dłużej niż 2 godziny (180 godzinny kurs praktyki filmowej 20 os, cykliczne warsztaty wychowawcze po filmach) wzięło udział (każdego roku) około 90 nauczycieli z Warszawy i okolic.
- w warsztatach trwających do 2 godzin (każdego roku) brało udział 350 nauczycieli z Warszawy i okolic.

W trwających cały rok szkolny, cyklicznych zajęciach w kinach Muranów, Dom Kultury Świt, Stacja Falenica brało udział:

- w 2013 7000 uczniów, około 300 nauczycieli.
- w 2014 6500 uczniów, ponad 250 nauczycieli¹¹⁷.

O

Olimpiada medialna. Fundacja Nowe Media.

www.olimpiada-medialna.edu.pl/

Ogólnopolski konkurs wiedzy i umiejętności związanych z nowoczesnymi mediami. Poza informacjami bieżącymi, dotyczącymi konkursu, strona zawiera również materiały edukacyjne dla uczniów i nauczycieli.

P

PragaLab. Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę

<http://pragalab.e.org.pl>

¹¹⁷ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

Cykl wakacyjnych warsztatów, spotkań z fotografią, filmem, dźwiękiem i archiwizacjami dla młodych ludzi w wieku 13-18 lat. Celem projektu, oprócz zapoznania odbiorców z tymi technikami było stworzenie opowieści o dzielnicach za pomocą nowych mediów. Interaktywną mapę Pragi, efekt projektu, można obejrzeć na stronie PragaLab.

W projekcie wzięło udział 39 uczestników z Warszawy i okolic.

Praski Festiwal Filmów Młodzieżowych. Stowarzyszenie Serduszko dla dzieci.

<http://www.ffmpeg.org.pl/>

Na stronie czytamy:

PFFM, czyli Praski Festiwal Filmów Młodzieżowych powstał w 2008 roku. Ideą przyświecającą temu pomysłowi była chęć prezentowania filmów realizowanych przez młodych ludzi w warunkach do tego najbardziej naturalnych - czyli w KINIE.

Uczestnicy corocznego plebiscytu mogą nadsyłać swoje produkcje w trzech kategoriach:

- dokument i reportaż,
- wideoklip i animacja,
- dokument fabularyzowany i fabuła.

Finaliści mają okazję zobaczyć swoją produkcję na wielkim ekranie, a obrazy są oceniane przez profesjonalne jury. Do tej pory w składzie sędziowskim zasiadały takie osobistości jak m.in. Bogusław Linda, Marcin Dorociński, Kasia Nosowska, Jerzy Żelnik, Andrzej Kołodyński, Paweł Sala, Andrzej Kopiczyński, Małgorzata Lewińska, Krzysztof Majchrzak, Eryk Lubos, Józef Gębski, Barbara Paciorkowska i wielu innych znanych twórców filmowych, krytyków i artystów.

Wydarzeniu towarzyszy sporo atrakcyjnych działań:

- koncerty,
- warsztaty: reżyserskie, scenariuszowe, charakterystyki, operatorskie i dziennikarskie,
- projekcje najlepszych filmów z poprzednich lat,
- wykłady prowadzone przez niekwestionowanych specjalistów.

Spośród nadesłanych prac, Rada Programowa wyłania po 12 najlepszych filmów we wszystkich kategoriach, które prezentowane są na uroczystej gali w Kinie Praha.

S

Skarby miasta. Fundacja THINK

<http://www.skarbymiasta.pl/>

Fundacja THINK

Projekt edukacyjny skierowany do warszawskich szkół¹¹⁸. Strona projektu zawiera stworzone przez uczniów filmy o tematyce warszawskiej, można na niej znaleźć również informacje o warsztatach, które odbyły się w warszawskich szkołach.

W

WawaLab (2014/2015) Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę, we współpracy z Fundacją Evens

<http://warszawalab.e.org.pl>

Wawa Lab to projekt skierowany do młodych mieszkańców Warszawy i okolic, osób pasjonujących się filmem i fotografią, chcących poszerzać swoją wiedzę o wykorzystywaniu nowych technologii, ciekawych tego, jak za pomocą nowych mediów można opisywać i zmieniać swoje otoczenie. Założeniem projektu było stworzenie grupy multimedialnych miejskich dziennikarzy obywatelskich, badających, komentujących i zmieniających otaczającą rzeczywistość. Efekty pracy - cyfrowe archiwum opowieści o stolicy – można obejrzeć na interaktywnej mapie miasta dostępnej na stronie projektu.

Udział warszawskich szkół: w projekcie wzięło udział 30 młodych mieszkańców Warszawy¹¹⁹.

Wielki Turniej Edukacji Medialnej. Fundacja Nowoczesna Polska

<https://edukacjamedialna.edu.pl/info/turniej/>

¹¹⁸ Niestety strona nie zawiera pełnego opisu projektu, a organizatorzy nie odpowiedzieli na maila.

¹¹⁹ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

Wielki Turniej Edukacji Medialnej (WTEM) to konkurs dla uczniów i uczennic szkół ponadgimnazjalnych organizowany przez fundację Nowoczesna Polska od 2013 roku. Ma on na celu podnoszenie ich kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych, sprawdzenie umiejętności krytycznej analizy informacji oraz tworzenia i odbioru komunikatów medialnych, a także zainteresowanie nauczycieli, bibliotekarzy i animatorów kultury edukacją medialną oraz kształtowanie umiejętności samodzielnego rozwijania się w tym zakresie, zarówno wśród uczestników, jak ich opiekunów. Turniej składa się z trzech etapów – projektu medialnego, testu rozwiązywanego on-line oraz zawodów finałowych, odbywających się w Warszawie – a jego laureaci honorowani są atrakcyjnymi nagrodami.

Do wzięcia udziału w drugiej edycji Wielkiego Turnieju Edukacji Medialnej (2014/2015) zgłosiło się ponad 600 osób z całej Polski, w tym ponad 100 uczniów i uczennic z Warszawy¹²⁰.

Włącz się. Młodzi i media. Centrum Edukacji Obywatelskiej

<http://www.ceo.org.pl/pl/media>

Program edukacji medialnej rozumianej – jak piszą organizatorzy – za Deklaracją Brukselską jako „zdolność do korzystania z mediów, rozumienia i krytycznej oceny różnych aspektów mediów i ich treści oraz porozumiewania się w różnych kontekstach”. Tak rozumiana edukacja medialna i informacyjna nie ogranicza się do kwestii dostępu do mediów, ale przede wszystkim dotyczy rozwijania kompetencji obywatelskich, społecznych komunikowania się, przedsiębiorczości i inicjatywności oraz uczenia się, określanych w dokumentach UE jako kompetencje kluczowe, niezbędne do samorealizacji, rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem i znalezienia dobrego zatrudnienia.

Program bazujący na pracy metodą projektu, w której nauczyciele zawiadują pracą uczniów, służąc im radą i udzielając informacji zwrotnych, jednocześnie uczestnicząc w kursach internetowych doskonalących ich własne umiejętności. Program szkoleń e-learningowych wyposażony jest w element wparcia „miękkiego” – zachęca i podpowiada nauczycielom, jak zmienić styl pracy w kierunku bycia towarzyszem ucznia w jego własnym rozwoju, pokazuje nowe formy pracy. Element forum wymiany opinii daje możliwość dzielenia się doświadczeniami i wzajemnego wzmacniania nauczycieli¹²¹.

Realizowane w programie działania to kursy internetowe dla uczniów i nauczycieli; projekty edukacyjne realizowane przez uczniów w szkole, inne działania towarzyszące.

Udział szkół z Warszawy: W roku szkolnym 2012/13 w programie brało udział 7 szkół z Warszawy, w 2013/2014 – 4 szkoły, w 2014/2015 – 2 szkoły. W każdej z edycji programu bierze udział około 80 szkół¹²².

¹²⁰ Informacje przekazane przez Fundację Nowoczesna Polska.

¹²¹ Informacje przekazane przez organizatora.

¹²² Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

Z

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki

<http://otwartazacheta.pl/>

W ofercie edukacyjnej Zachęty znaleźć można działania dotyczące edukacji kulturalnej: szkolenia dla nauczycieli (we współpracy z Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych). Szkolenia dotyczą aktualnie prezentowanych w Galerii wystaw, a także metod pracy z uczniami dotyczących edukacji o sztuce. Na stronie internetowej Galerii znaleźć można też duży zbiór scenariuszy lekcji i innych materiałów edukacyjnych.

Udział szkół z Warszawy: w roku szkolnym 2011/2012 w szkoleniach zorganizowanych przez Galerię Zachęta (częściowo przy współudziale WCIES) wzięło udział ok 90 nauczycieli z warszawskich szkół; w roku szkolnym 2012/2013 - ok 254; w roku szkolnym 2013/2014 - ok 85 (w tym ok 25 osób wzięło udział w zajęciach cyklicznych); w roku 2014/2015 – ok 70 (w tym ok 50 osób wzięło udział w zajęciach cyklicznych). Zachęta organizuje również szkolenia dla nauczycieli z całej Polski, nie można wykluczyć, że i w nich biorą udział nauczyciele z Warszawy czy okolic¹²³.

// OFERTA KOMERCYJNA //

Poniższe przykłady zostały wybrane ze względu na ciekawe, wartościowe podejście, dobrą jakość materiałów i tematy ujęte w formy atrakcyjne dla dzieci i młodzieży.

Akademia Młodego Haker

<http://mlodyhaker.pl/>

Oferuje zajęcia i warsztaty na których dzieci i młodzież z wykorzystaniem gry Minecraft, zajęcia z robotyki i programowania, druku 3D, tworzenia prezentacji w aplikacji Prezi, prowadzenia bloga i przeprowadzania eksperymentów w laboratorium biologicznym.

Na stronie internetowej Akademii czytamy:

Akademia Młodego Haker powstała jako wyraz niezgody na tysiące godzin spędzanych przez nastolatki w towarzystwie Playstation i Angry Birds. Mówimy STOP! biernemu użytkowaniu komputerów. Nastał czas Hakerów!

¹²³ Dane o uczestnikach z Warszawy z korespondencji mailowej.

Kim jest Haker – słuchacz Akademii? Jest aktywnym użytkownikiem technologii, który stawia pytania: „jak to działa?”, „dlaczego tak to jest wymyślone?”, „jak dostosować to do moich potrzeb?”. Podejmuje wyzwanie samodzielnego tworzenia gier, programów komputerowych, robotów. Rozkłada otaczającą go rzeczywistość na czynniki pierwsze i ją hakuje!

W Akademii Młodego Hakera wierzymy, że biegłość w posługiwaniu się nowymi technologiami jest kluczową kompetencją w życiu zawodowym i społecznym przyszłych pokoleń. Naszym celem jest uruchamianie pokładów kreatywności drzemących w Twoim Dziecku, ale także uczenie myślenia projektowego, umiejętności pracy w grupie i konsekwencji w działaniu.

Girls Code Fun

<http://www.girlscodefun.pl/>

Girls Code Fun to fundacja mająca na celu motywowanie i zachęcanie dzieci w wieku szkolnym (szczególnie dziewczynki) do zdobywania wiedzy w zakresie nowych technologii. Zespół menterek uczy programowania komputerowego i przekazuje umiejętności umożliwiające sukces oraz lepsze zrozumienie współczesnego świata zdominowanego przez nowe technologie.

Działania Girls Code Fun przyczynią się do wzrostu liczby dzieci zainteresowanych edukacją w obszarach technologii, inżynierii, matematyki i nauk ścisłych (STEM).

W ofercie fundacji znajdujemy:

- kursy programowania komputerowego dla dzieci (niezależnie od płci) w wieku 5-15 lat
- Letnie *mini boot camps*, czyli intensywne mini-kursy kreatywnego programowania komputerowego dla dziewczynek w wieku 8-12 lat na poziomie początkującym (kursy tygodniowe i dwutygodniowe, rodzice proszeni są o przyniesienie na zajęcia własnych laptopów dla uczestniczek)
- Ladies code fun, podstawy programowania dla dorosłych kobiet w języku Ruby! Dodatkowo wprowadzenie do narzędzi online do tworzenia grafik i zarządzania projektami.
- Programowanie bez prądu dla przedszkolaków – aktywne gry i zabawy zapoznające z podstawowymi konceptami programowania komputerowego.

// INNE, W TYM MATERIAŁY I ZASOBY EDUKACYJNE //

Cyfrowa wyprawka, Fundacja Panoptykon

<http://cyfrowa-wyprawka.org/>

Portal dla nauczycieli i edukatorów zawierający scenariusze lekcji oraz teksty dotyczące nowych mediów i technologii. Autorzy strony podkreślają, że przy tworzeniu materiałów szczególny nacisk został położony na zagadnienia związane z ochroną prywatności w cyfrowym świecie: etykę, bezpieczeństwo i prawo. Materiały są podzielone ze względu na tematy, poziom edukacyjny, przedmioty nauczane w szkole.

Edukacja filmowa. FilMOTEKA Narodowa i Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne „Venae Artis”

<http://www.edukacjafilmowa.pl/>

Głównym celem strony jest dostarczenie wiedzy filmoznawczej i informacji na temat najnowszych tendencji edukacyjnych, a także integracja działań przedstawicieli różnych środowisk zaangażowanych w edukację filmową. Strona ma posłużyć także wymianie doświadczeń i potrzeb edukacyjnych. Na stronie znaleźć można materiały do wykorzystania we wszelkich działaniach związanych z edukacją filmową, m.in.: scenariusze lekcji filmowych, tropy interpretacyjne, związki z podstawą programową, analizy warsztatowe i wychowawcze, polecane premiery, słownik terminów filmowych, instruktaż korzystania z kamer wideo i programów montażowych, bazę informacyjną dotyczącą edukacji filmowej, wykaz form doskonalenia zawodowego, festiwali i imprez filmowych.

edukacjamedialna.edu.pl, Fundacja Nowoczesna Polska

www.edukacjamedialna.edu.pl

Serwis z materiałami do prowadzenia zajęć z edukacji medialnej. W serwisie znajdują się scenariusze z konkretnymi przykładami ćwiczeń i materiałami do wykorzystania w szkołach, innych instytucjach i organizacjach. Scenariusze zawierają wiedzę w pigułce na dany temat, przebieg zajęć krok po kroku, zadania sprawdzające dla ucznia, słowniczek pojęć oraz czytelną z odnośnikami do pozycji, które mogą poszerzyć wiedzę osoby prowadzącej w danej dziedzinie.

Autorzy podkreślają, że scenariusze tworzą kompletny program do prowadzenia edukacji medialnej. Obecnie (2015) w serwisie znajduje się ponad 200 scenariuszy dla różnych grup wiekowych: od przedszkola po szkołę ponadgimnazjalną. Scenariusze są przygotowane w oparciu o katalog kompetencji medialnych, cyfrowych i informacyjnych. Jest również skorelowany z podstawą programową. Można więc go przeglądać wg obszarów tematycznych kompetencji, grup wiekowych lub wg podstawy programowej z danego przedmiotu.

Materiały są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach. Można je bezpłatnie przeglądać, ściągać na swój komputer, a także dostosowywać do własnych potrzeb i udostępniać innym.

Honorowy patronat nad serwisem objęły Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.

Edunews.pl. FUTUREDU (wydawca), Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (operator)

www.edunews.pl/edukacja-na-co-dzien/media-i-edukacja

Podstrona serwisu edukacyjnego zawiera artykuły i informacje dotyczące edukacji medialnej.

Hackerspace, Stowarzyszenie Warszawski Hackerspace

<https://hackerspace.pl/>

Hackerspace to przestrzeń stworzona i utrzymywana przez grupę kreatywnych osób, które łączy fascynacja ogólnopojętym tworzeniem w duchu kultury hackerskiej. Przestrzeń stymuluje rozwój projektów, organizując i używając potrzebnych narzędzi.

Organizatorzy deklarują również m.in. następujące cele swojej działalności: *chcemy tworzyć miejsce, w którym ludzie zainteresowani techniką, elektroniką, informatyką, mechaniką, sztuką i pokrewnymi dziedzinami tworzenia mogą się zbierać aby rozmawiać, wymieniać się pomysłami i rozwiązaniami, oraz pracować nad projektami. (...) Chcemy niezależności, dlatego uznajemy że optymalnym źródłem finansowania są obowiązkowe składki. Składki zostaną wykorzystane na finansowanie miejsca oraz, gdy to zostanie zapewnione, na zakup narzędzi. (...) Chcemy zebrać narzędzia i wiedzę jak się ich używa w miejscu umożliwiającym ich używanie.*

Instytut Kultury Cyfrowej

<http://kulturacyfrowa.org/>

<http://kulturacyfrowa.org/projekty/nowe-media-nowa-partycypacja/scenariusze-zajec/>

Fundacja podejmująca głównie działania w środowisku akademickim. Jednemu z projektów – który miał miejsce w Lublinie – towarzyszyło opracowanie scenariuszy zajęć dla szkół.

Katalog kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych. Fundacja Nowoczesna Polska

www.katalog.edukacjamedialna.edu.pl

„Katalog kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych” został opublikowany w 2014 roku; to pełny program edukacji medialnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Prezentuje spójną i całościową wizję rozwoju kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych, które umożliwiają prowadzenie działań długofalowych i zakrojonych na szeroką skalę, jak również mniejszych projektów lokalnych. Obecny katalog jest wynikiem prac zespołu ekspertów, został przygotowany na podstawie pierwszej wersji katalogu, która została poddana konsultacjom społecznym (w tym: ocenie ekspertów, nauczycieli, animatorów). Katalog jest uzupełnieniem istniejącej podstawy programowej, jednocześnie porządkuje treści które są często rozproszone w opracowaniach określających cele kształcenia i treści nauczania różnych przedmiotów.

Fundacja Nowoczesna Polska tak określa cele i działania, którym służyć może katalog?

- ocena potrzeb edukacyjnych w zakresie edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej – Katalog może pomóc zdefiniować obszary, którymi warto zająć się w pierwszej kolejności lub poświęcić im więcej uwagi;

- tworzenie własnych programów i materiałów edukacyjnych – wystarczy wybrać zagadnienia z Katalogu o odpowiednim stopniu trudności, dostosowując je do czasu i możliwości organizacyjnych danej instytucji/organizacji;
- planowanie własnych projektów w obszarze edukacji medialnej i informacyjnej – treści Katalogu mogą wytyczać ramy działań w bardzo różnych formach: medialabów, gier miejskich, hackatonów, booksprintów itd.;
- dalsze poszukiwania i rozwój wiedzy w zakresie edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej;
- tworzenie programów rozwoju kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych na poziomie lokalnym i ponadlokalnym;
- szkolenie obecnych i przyszłych nauczycieli w zakresie prowadzenia edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej

Koalicja Edukacji Medialnej i Cyfrowej

Na stronie¹²⁴ czytamy:

Koalicja Edukacji Medialnej i Cyfrowej jest porozumieniem organizacji pozarządowych, instytucji i osób działających w obszarze edukacji medialnej. Łączy nas wspólne dążenie do uznania kompetencji medialnych i cyfrowych za niezbędne w życiu osobistym, społecznym i zawodowym każdego człowieka.

Edukację medialną rozumiemy jako uczenie krytycznego i świadomego odbioru przekazów medialnych oraz kreatywnego, a zarazem odpowiedzialnego korzystania z możliwości, jakie stwarzają media ery cyfrowej.

Fundamentem tak rozumianej edukacji medialnej jest komunikacja między ludźmi, w której technologie są środkiem, a nie celem samym w sobie.

Działania Koalicji mają na celu upowszechnianie edukacji medialnej i cyfrowej poprzez:

1. *wypracowywanie i promowanie dobrych praktyk,*
2. *inicjowanie debat, dyskusji, konferencji i warsztatów,*
3. *dzielenie się wiedzą ekspertów,*
4. *inicjowanie i wspieranie badań w obszarze edukacji medialnej i cyfrowej,*
5. *dążenie do uznania kompetencji medialnych i cyfrowych za kluczowy element systemu oświaty oraz kształcenia nauczycieli i studentów kierunków pedagogicznych,*
6. *prowadzenie działań zmierzających do przekonania władz publicznych, że edukacja medialna i cyfrowa to warunek rozwoju cywilizacyjnego i gospodarczego Polski oraz poprawy jakości życia jej obywateli.*

¹²⁴ <https://kemic.org.pl/>

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji - serwis informacyjny o edukacji medialnej

<http://www.krrit.gov.pl/drogowskaz-medialny/serwis-informacyjny-o-edukacji-medialnej/>

Głównym celem stworzenia serwisu jest zbieranie w jednym miejscu informacji oraz materiałów na temat różnego rodzaju inicjatyw, projektów, spotkań i aktualności z zakresu edukacji medialnej, przede wszystkim z kraju, ale i ze świata. Serwis ma służyć przede wszystkim informowaniu i edukowaniu o tym co, gdzie i kiedy dzieje się w związku z edukacją medialną, w jaki sposób można ją prowadzić, jak i czym badać oraz m.in. skąd czerpać inspiracje. Jego głównym celem jest również usprawnianie przepływu treści dotyczących edukacji medialnej pomiędzy różnymi organizacjami, instytucjami i osobami prywatnymi. Zawiera również materiały i narzędzia edukacyjne.

Maszynownia. Zasilanie kultury. Małopolski Instytut Kultury

<http://maszynownia.mik.krakow.pl/>

http://mik.krakow.pl/maszynownia-wiki/index.php?title=Strona_g%C5%82%C3%B3wna

Archiwalna strona projektu skierowanego dla edukatorów i osób korzystających z nowych mediów w działalności kulturalnej i społecznej. Zawiera materiały i narzędzia wykorzystywane podczas projektu.

MediaAktywni. Piotr Drzewiecki

<http://presscafe.eu/images/MediaAktywni.pdf>

Publikacja autorstwa Piotra Drzewieckiego, wykładowcy UKSW w Warszawie, o tym dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej.

Muzykoteka szkolna. Narodowy Instytut Audiowizualny

www.muzykotekaszkolna.pl

Użytkownicy portalu otrzymują nowoczesne narzędzie wspomagające tradycyjną edukację muzyczną, aktywizujące i stymulujące zainteresowanie muzyką. Muzykoteka Szkolna to innowacyjne narzędzie edukacyjne, o wysokim poziomie merytorycznym, opracowywane przez zespół ekspertów, pedagogów i muzykologów. Zawiera teksty dotyczące poszczególnych epok w muzyce, biogramy twórców, definicje pojęć muzycznych, opisy instrumentów, gatunków muzycznych oraz wywiady w formie multimedialnej, a także stopniowo powiększaną bazę utworów do słuchania. Serwis dostarcza także informacji na temat aktualnych wydarzeń muzycznych w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem oferty dla dzieci i młodzieży. Zawartość serwisu pozwala na samodzielny, twórczy i krytyczny dobór treści nauczania, a dostępny zestaw materiałów pomaga uczniom usytuować pewne zjawiska z dziedziny muzyki w szerszym kontekście kulturowym i historycznym oraz odkrywać muzykę w nowy i niestandardowy sposób – przy pomocy zmysłów, zabawy i eksperymentu.

Nagroda Młodego Kapuścińskiego, Rada M. St. Warszawy

<https://www.facebook.com/pages/Nagroda-im-Ryszarda-Kapu%C5%9Bci%C5%84skiego-za-reporta%C5%BC-literacki/361958100504646>

14 stycznia 2010 r. Rada Miasta Stołecznego Warszawy ustanowiła Nagrodę im. Ryszarda Kapuścińskiego za reportaż literacki. Nagroda jest formą wyróżnienia i promocji najwartościowszych książek reporterskich, które podejmują ważne problemy współczesności, zmuszają do refleksji, pogłębiają wiedzę o świecie innych kultur. Jej celem jest uhonorowanie mieszkającego przez ponad 60 lat w Warszawie Ryszarda Kapuścińskiego, wybitnego reportera, dziennikarza, publicysty i poety, najczęściej – obok Stanisława Lema – tłumaczonego polskiego autora.

Nagroda - przyznawana od 2010 roku - będzie służyć także promocji Warszawy, za której nieformalnego ambasadora uznać można rozpoznawalnego niemal na całym świecie Kapuścińskiego. Ma również stymulować rozwój czytelnictwa wśród mieszkańców Warszawy - wzbudzać zainteresowanie nominowanymi książkami, przypominać dorobek literacki patrona nagrody. Nagrodami co roku będą: dla laureatów - 50 tys. zł brutto dla autora książki reporterskiej i 15 tys. zł brutto dla tłumacza najlepszego przekładu reportażu literackiego roku), a dla finalistów - dyplom i fotografia autorstwa Ryszarda Kapuścińskiego. Werdykt jury zostanie przedstawiony zawsze w maju podczas uroczystości wręczenia Nagrody (w pierwszej edycji Nagrody miało to miejsce 16 maja 2010 roku).

Nagrodzie towarzyszy akcja edukacyjna, mająca na celu propagowanie twórczości Ryszarda Kapuścińskiego wśród uczniów warszawskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Młodzież co roku będzie czytać inny utwór Kapuścińskiego, który stanie się inspiracją do przedstawienia własnej pracy.

Współorganizatorem Nagrody jest stołeczna redakcja "Gazety Wyborczej".
Patronem honorowym Nagrody jest Pani Alicja Kapuścińska.¹²⁵

NINATEKA. Narodowy Instytut Audiowizualny

www.ninateka.pl

NINATEKA EDU to część NINATEKI – multimedialnego zbioru materiałów audiowizualnych przygotowanego przez Narodowy Instytut Audiowizualny skierowana do nauczycieli i uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Jego posiadacze mogą bezpłatnie korzystać z

¹²⁵ http://www.kulturalna.warszawa.pl/kapuscinski,1,712.html?locale=pl_PL

materiałów audiowizualnych o charakterze edukacyjnym dostępnych w NINATECE. Dodatkowo zyskują również dostęp do scenariuszy lekcji, które ułatwią prowadzenie lekcji.

Istnieje również strona internetowa NInA poświęcona inicjatywom dotyczącym edukacji medialnej:
<http://www.nina.gov.pl/edukacja/edukacja-medialna>

POLONA. Biblioteka Narodowa

www.polona.pl

Cyfrowe zbiory Biblioteki Narodowej.

Program Edukacji Audiowizualnej i Medialnej realizowany przez Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji Uniwersytetu Warszawskiego

<http://www.come.uw.edu.pl/peam/>

Program oparty na działaniach eksperckich, w tym organizacji przedmiotowych konferencji naukowych. Jak czytamy w dokumencie programowym PEAM: *Misją Programu Edukacji Audiowizualnej i Medialnej jest stworzenie w Polsce do roku 2022 nowego modelu komunikacji społecznej i nowoczesnego modelu kształcenia, wykorzystujących najlepsze tradycje mediów i edukacji, najnowsze techniki informatyczne i audiowizualne oraz energię profesjonalistów, którzy wierzą w możliwość dokonania takich zmian.*

Na stronie Programu dostępna jest m.in.: przygotowana przez ekspertów PEAM Analiza SWOT dotycząca stanu formalnej edukacji audiowizualnej i medialnej w Polsce¹²⁶.

Szerokie Porozumienia na rzecz Rozwoju Umiejętności Cyfrowych

<http://umiejetnoscicyfrowe.pl>

Celem zawartego w 2013 roku Porozumienia instytucji, organizacji i firm *jest spowodowanie, że potrzeby powszechnej edukacji cyfrowej będą uznawane za priorytet rozwojowy kraju, co ma przełożyć się na konkretne działania i uzyskanie trwałej zmiany społeczeństwa polskiego jako powszechnie i aktywnie wykorzystującego nowoczesne technologie informacyjne.* Zmiana – jak informują organizatorzy – ma być osiągnięta poprzez:

- *inspirowanie, promowanie oraz wspieranie aktywności prowadzących do podnoszenia wiedzy oraz rozwoju umiejętności skutecznego wykorzystywania nowoczesnych technologii informacyjnych;*

¹²⁶ <http://come.uw.edu.pl/peam/files/PEAM-SWOT.pdf>

- *tworzenie wspólnoty myślenia i działań w zakresie powszechnej edukacji cyfrowej;*
- *budowanie akceptacji przemian cywilizacyjnych wynikających z rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych.*

Na stronie internetowej inicjatywy dostępne są opisy dobrych praktyk z zakresu edukacji medialnej.

Trenerzy Edukacji Medialnej, Fundacja Nowoczesna Polska

Szkolenie dla osób pracujących w instytucjach kultury w całej Polsce.

W czasie szkolenia uczestnicy zapoznali się z Katalogiem kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych oraz z serwisem Edukacja Medialna, a także zostali wtajemniczeni w meandry prawa autorskiego oraz sposoby pozyskiwania środków na swoje działania. Był czas na marzenia, jak również na rozmowę o konkretach: co, dla kogo i jak? Dyskutowaliśmy, wymienialiśmy się pomysłami, planowaliśmy zajęcia i zastanawialiśmy się wspólnie, co zrobić, żeby były one jak najlepsze. Dużo czasu poświęciliśmy warsztatowi trenerskiemu i planowaniu własnego rozwoju.

W ramach wdrażania efektów szkolenia jego uczestnicy będą samodzielnie prowadzić zajęcia z edukacji medialnej, które zostaną omówione w czasie grupowych superwizji. Na jesieni chętni będą mogli również przystąpić do egzaminu w celu uzyskania **Certyfikatu Trenera Edukacji Medialnej**.¹²⁷

znam.media.pl, Fundacja Nowe Media

<http://www.znam.media.pl/>

Strona internetowa zawierająca artykuły, informacje dotyczące dziennikarstwa, nowych mediów i technologii.

Wnioski:

- **Wśród obecnych w ofercie warszawskich instytucji form edukacji medialnej znajdują się:**
 - **lekcje szkolne**
 - **zajęcia pozalekcyjne w szkołach**
 - **kursy internetowe dla uczniów**
 - **kursy dla dzieci i młodzieży (np. Akademia młodego hakera, Girls code fun)**
 - **zajęcia praktyczne dla dzieci i młodzieży (np. Akademia Młodzieżowego Reportazu i Dokumentu)**
 - **konkursy i projekty edukacyjne adresowane do nieformalnych grup dzieci i młodzieży np. projekty ę, Nagroda im. Kapuscińskiego**

¹²⁷ Informacje przekazane przez Fundację Nowoczesna Polska.

- zajęcia poza szkołą, z wykorzystaniem istniejących w Warszawie instytucji publicznych oraz instytucji kultury zajmujących się szeroko rozumianą edukacją medialną: np.: kina (np. dyskusyjne kluby filmowe), biblioteki (lekcje biblioteczne), warsztaty poza szkołą
 - stacjonarne szkolenia nauczycieli
 - kursy internetowe dla nauczycieli
 - scenariusze zajęć lekcyjnych
 - praca z grupami uczniowskimi metodą projektu
 - medialaby
- Można zauważyć związek między zastosowaną formą edukacji a jej upowszechnieniem. Tradycyjne scenariusze lekcji, formy dopasowane do rzeczywistości organizacyjnej szkoły publicznej mają szansę dotrzeć do większej liczby uczniów i nauczycieli. Im bardziej dane działanie jest nieschematyczne, nietypowe, nie biorące pod uwagę rzeczywistości szkolnej tym częściej ma szansę trafić jedynie do wąskiej grupy odbiorców.
 - Szansę skorzystania z nietypowych i szczególnie atrakcyjnych dla dzieci form zajęć (np. podczas letnich obozów programowania) mają przede wszystkim dzieci z rodzin z wyższym kapitałem – finansowym (oferta komercyjna), społecznym (przykładowe projekty „e”, Fundacji Nowe Media, Fundacji Generator), choć istnieją także projekty, szczególnie nastawione na włączenie dzieci ze środowisk marginalizowanych (np. projekty Stowarzyszenia Serduszko dla Dzieci).

// DZIAŁAJĄCE W WARSZAWIE UCZELNIE WYŻSZE A EDUKACJA MEDIALNA //

Szerszą współpracę z warszawskimi uczelniami zapoczątkowało podpisane w 2008 r. porozumienie pomiędzy Miastem Stołecznym Warszawa, Uniwersytetem Warszawskim i Politechniką Warszawską o współpracy w obszarze popularyzacji nauk humanistycznych, społecznych i matematyczno-przyrodniczych. Zakres współpracy obejmuje popularyzację nauki wśród uczniów stołecznych szkół, a także umożliwienie podnoszenia kwalifikacji nauczycielom. Przykładowo dzięki umowie z Politechniką Warszawską około 200 uczniów, głównie szkół ponadgimnazjalnych, uczestniczy każdego roku w zajęciach warsztatowych i wykładach z matematyki i fizyki. Miasto nawiązało także systemową współpracę z uczelniami: Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego, Wojskową Akademią Techniczną, Szkołą Główną Handlową, Akademią Obrony Narodowej, Akademią Pedagogiki Specjalnej, Akademią Wychowania Fizycznego, Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego, a także Akademią Leona Koźmińskiego oraz Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej. Owocem współpracy z uczelniami są cieszące się dużym zainteresowaniem letnie szkoły: fizyki, chemii, matematyki oraz imprezy popularyzujące naukę, jak Festiwal Nauki i Piknik Naukowy. W otwartych konkursach na granty dla organizacji

pozarządowych coraz częściej biorą udział organizacje studenckie, realizujące projekty edukacyjne dla młodzieży szkolnej¹²⁸.

Program rozwoju edukacji w Warszawie na lata 2013-2020 przedstawia Warszawę również jako jeden z ważniejszych w kraju ośrodków akademickich. Dokument zwraca uwagę na najliczniejszą w kraju sieć instytucji szkolnictwa wyższego i nauki, ich relatywnie wysoki poziom, przy jednoczesnych wysokich aspiracjach edukacyjnych młodych mieszkańców Warszawy oraz najlepszych wskaźnikach edukacyjnych w skali kraju. Program zwraca również uwagę na istniejący w Warszawie *najlepiej rozwinięty w kraju sektor kreatywny. Tworzony przez liczne branże, w tym edukacyjną, obejmujący projektowanie, programowanie, tworzenie dzieł sztuki, kultury, architektury, sektor nowych technologii, medialny, badawczy itp. Ciągłe generowanie zapotrzebowania na wiedzę, oryginalną twórczość, przedsiębiorczość, innowacyjność*¹²⁹. Jednocześnie jako problem rozwoju edukacji w mieście przedstawione zostają w dokumencie m.in. niewystarczająca kompatybilność oferty edukacyjnej Warszawy, w tym szkolnictwa wyższego z oczekiwaniami rynku pracy, *zbyt mały udział nauki i edukacji w tworzeniu gospodarki opartej na wiedzy oraz wprowadzaniu innowacji*¹³⁰.

W tym miejscu warto również wspomnieć o wyraźnym kierunku zmian na polskich uczelniach. Zdecydowanie spada liczba studentów rozpoczynających studia na kierunkach pedagogicznych, społecznych, ekonomicznych i administracyjnych, rolniczych i kierunkach związanych z usługami dla ludności (turystyka i rekreacja, kosmetologia itp.). Jednocześnie wzrasta liczba przyjętych na kierunki ścisłe i techniczne – nawet w obliczu niżu demograficznego liczba studentów w podgrupach matematycznej i statystycznej, inżynieryjno-technicznej czy architektury i budownictwa zwiększyła się. Wzrostowi liczby studentów na kierunkach ścisłych i technicznych towarzyszy wzrost odsetka kobiet na tych kierunkach. Przykładowo, w podgrupie architektury i budownictwa odsetek kobiet w latach 2007-11 wzrósł z 29% do 38%, a w podgrupie produkcji i przetwórstwa z 37% do 44%¹³¹.

Dla potrzeb niniejszego raportu przedstawiamy opisy obszarów działalności wybranych warszawskich uczelni. Opisy na podstawie informacji zawartych na stronach uczelni:

Uniwersytet Warszawski, Instytut Dziennikarstwa

<http://www.id.uw.edu.pl/>

Instytut Dziennikarstwa jest dzisiaj największym w Polsce ośrodkiem uniwersyteckim kształcącym ponad 1700 studentów, którzy po ukończeniu studiów podejmują prace w prasie, redakcjach

¹²⁸ Program rozwoju edukacji w Warszawie na lata 2013-2020, s. 45, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

¹²⁹ Program rozwoju edukacji w Warszawie na lata 2013-2020, s. 56, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

¹³⁰ Program rozwoju edukacji w Warszawie na lata 2013-2020, s. 82, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

¹³¹ Szkolnictwo wyższe w Polsce, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, s. 16, https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_07/0695136d37bd577c8ab03acc5c59a1f6.pdf

radiowych, telewizyjnych, agencjach, wydawnictwach, w instytucjach zajmujących się reklamą, marketingiem, public relations itp.

Na wszystkich typach studiów obok przedmiotów ogólnych prowadzone są zajęcia z szeroko rozumianej wiedzy o mediach, z przedmiotów takich jak: komunikowanie masowe, zagraniczne systemy medialne historia prasy, etyka mediów, prawo prasowe, język wypowiedzi dziennikarskiej, PR i reklama. Na studiach licencjackich studenci mają do wyboru trzy specjalności: dziennikarską, PR i marketingu medialnego oraz fotografii prasowej, reklamowej i wydawniczej. Studenci wszystkich typów studiów uczestniczą także w zajęciach o charakterze warsztatowym w ramach pracowni: prasowej, radiowej, telewizyjnej, agencyjnej, dziennikarstwa on-line, reportażu multimedialnego i redagowania magazynów kolorowych. Instytutu Dziennikarstwa posiada do swojej dyspozycji trzy studia: fotograficzne, radiowe i telewizyjne.

Uniwersytet Warszawski, Laboratorium Badań Medioznawczych

http://www.id.uw.edu.pl/zasoby/pliki/Badania/LBM/LBM_5.06.2013.pdf

Laboratorium Badań Medioznawczych ma być innowacyjną, zaawansowaną technologicznie, interdyscyplinarną pracownią naukowo-badawczą realizującą badania na styku nauk społecznych, humanistycznych oraz technicznych. Głównym celem powołania Laboratorium jest stworzenie innowacyjnego zaplecza naukowo-technicznego umożliwiającego realizowanie zaawansowanych badań przekazów medialnych, nadawców oraz odbiorców komunikacji społecznej.

Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji Uniwersytetu Warszawskiego

<http://come.uw.edu.pl/>

Centrum jest ogólnouniwersytecką jednostką Uniwersytetu Warszawskiego, która wykorzystując nowe technologie komunikacyjne, multimedialne i informatyczne ma za zadanie *dążyć do niwelowania społecznych, geograficznych i czasowych barier w dostępie do oferty dydaktycznej Uniwersytetu Warszawskiego*.

Podstawowe zadania COME obejmują m.in.: dostarczenie usług edukacyjnych przeznaczonych dla osób dorosłych, niezależnie od ich wykształcenia i miejsca zamieszkania, prowadzenie prac badawczych nad edukacją zdalną z wykorzystaniem technologii ICT, udział w przygotowaniu kadry dydaktycznej Uniwersytetu do wymagań stawianych przez nowe formy edukacyjne, współpracę z Uniwersytetem Otwartym w części dotyczącej kursów przez Internet, współpracę z ośrodkami realizującymi podobne zadania w kraju i za granicą.

COME jest jednym z organizatorów Programu Edukacji Audiowizualnej i Medialnej.

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Centrum Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW

<http://www.media.uksw.edu.pl/index.php>

<http://studio.uksw.edu.pl/>

Instytut istnieje od 2002, prowadzi różne rodzaje studiów m.in. studia ze specjalnością edukacja medialna, obecnie kształci ponad 500 studentów. Prowadzi również odpłatne, ogólnodostępne szkolenia z zakresu tematyki medialnej. W ramach Instytutu działa Pracownia Podstawowych Technik Radiowo-Telewizyjnych, istnieje możliwość jej wynajęcia.

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

<http://www.swps.pl/>

Uczelnia prowadzi kierunki: dziennikarstwo i komunikacja społeczna, kultura w działaniu (studia I stopnia), kulturoznawstwo i komunikacja międzykulturowa (studia II stopnia).

Instytut Badań Przestrzeni Publicznej

<http://www.ibpp.pl/>

Rektorzy Akademii Sztuk Pięknych oraz Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej powołali międzyuczelnianą jednostkę badawczą – Instytut Badań Przestrzeni Publicznej. *IBPP powstał w celu podjęcia wielowymiarowej i interdyscyplinarnej analizy szeroko rozumianej przestrzeni publicznej. Szczególnie istotną rolę pełni tutaj przestrzeń miejska, ponieważ to właśnie miasto generuje dzisiaj ruch w kulturze. To ono decyduje o przekształceniach społecznych i kapitale kulturowym określonej grupy. Interesuje nas nie tylko dosłowny, fizyczny wymiar jego przestrzeni, ale także aspekt symboliczny. Dlatego jako przestrzeń publiczną traktujemy place miejskie, parki czy ikoniczne obiekty, ale także przestrzeń komunikacji społecznej, mediów, dyskursu miejskiego, władzy, sztuki.*

W Instytucie swoje miejsce odnajdą naukowcy reprezentujący różne dyscypliny, socjologowie, psychologowie, antropologowie, kulturoznawcy, architekci, urbaniści, prawnicy, geografowie, ekonomiści, specjaliści ds. komunikacji etc. *Przewidziano dla nich rolę zarówno badaczy, jak i wykładowców zaangażowanych w działalność dydaktyczną Instytutu. Do współpracy zapraszani są też urzędnicy miejscy i przedstawiciele lokalnego samorządu oraz artyści tworzący sztukę w przestrzeni publicznej.*

Wśród celów IBPP znajdują się:

- spotkania o charakterze naukowym (konferencje, sympozja, panele etc.);
- działalność wydawnicza (związana z konferencjami, ale także niezależne publikacje);
- działalność badawcza powiązana z praktyką miejską;
- konstruktywna krytyka (opiniowanie projektów i działań władz miasta);
- realizacja projektów naukowych i artystycznych w przestrzeni publicznej;
- prowadzenie działalności dydaktycznej.

Polsko Japońska Szkoła Technik Komputerowych

Wydział Sztuki Nowych Mediów

<http://www.pja.edu.pl/sztuka-nowych-mediow/licencjackie/informacje-ogolne>

Wydział Sztuki Nowych Mediów PJATK powstał w 2005 roku we współpracy z Akademią Sztuk Pięknych w Warszawie. W zamierzeniu organizatorów łączy zajęcia artystyczne z nauką wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych. *Przedmioty informatyczne zawierają elementy takich dziedzin, jak: podstawy algorytmiki, obsługa komputerów, inżynieria oprogramowania, multimedia, tworzenie grafiki i animacji komputerowej, modelowanie trójwymiarowe. Wiedzę teoretyczną i praktyczną uzupełniają praktyczne umiejętności nabyte w laboratoriach informatycznych. W zakresie sztuk plastycznych dużą wagę przywiązuje się do form wizualnych, dlatego też studenci studiują rysunek, kompozycję, malarstwo, animację klasyczną, fotografię i sztukę operatorską. Zapoznają się z realizacją krótkich form filmowych, a w szczególności efektów specjalnych wykonanych w technikach 3D i animacji komputerowej.*

(...) Szczególny nacisk jest położony na zaznajomienie studentów z aplikacjami do tworzenia i projektowania oraz z zasadami przygotowania tak powstałych obrazów do dystrybucji różnymi kanałami przekazu;

informatyki - studenci otrzymują gruntowną wiedzę teoretyczną i metodyczną oraz nabywają praktyczne umiejętności w następujących dziedzinach: obsługa komputerów, multimedia, projektowanie stron internetowych, organizacja i kierowanie projektami, administrowanie systemami informatycznymi zarządzania, tworzenie przyjaznych użytkownikowi funkcjonalnych interfejsów graficznych i multimedialnych.

Studia podyplomowe w Polsko-Japońskiej Szkole Technik Komputerowej

Realizowane są między innymi na kierunkach takich jak Technologie Internetu, Trener nowych technologii czy Zaawansowane multimedia. Uczelnia prowadzi również kursy internetowe, szkołę animacji 3D.

Collegium Civitas

<http://www.civitas.edu.pl/>

Uczelnia kształci między innymi na kierunkach: Dziennikarstwo i nowe media (studia I stopnia), Socjologia, specjalność Marketing, Reklama i Nowe Media (studia I stopnia) oraz w ramach specjalności takich jak: Miasta 2.0 – Badanie, Kreowanie, Zarządzanie; Kultura Cyfrowa i Komunikacja Społeczna; Analiza i Przetwarzanie Informacji; Komunikacja Zintegrowana – Reklama, Public Relations, Branding; Nowe Media na kierunku Socjologia (studia II stopnia).

Szkoła Główna Handlowa

sgh.waw.pl

Uczelnia kształci między innymi na kierunkach: E-biznes (studia II stopnia), Analiza danych – big data (studia II stopnia) czy Badania i analizy społeczne (studia II stopnia).

Na stronie internetowej szkoły przeczytać można o porozumieniu (kwiecień 2015) uczelni z Telewizją Polską, które *otwiera drogę do stworzenia wspólnych studiów podyplomowych SGH i TVP adresowanych do kadr zarządzających mediami. Umożliwia także rozpoczęcie współpracy naukowej, eksperckiej oraz edukacyjnej TVP z kadrą naukową i studentami SGH*. Porozumienie przewiduje m.in. konkursy organizowane przez TVP dla wyróżniających się studentów SGH, umożliwienie odbycia praktyk na podstawie wspólnie opracowanych z uczelnią planów, a także udostępnianie studiów i pomieszczeń telewizyjnych na potrzeby realizacji tego porozumienia. SGH będzie mogła korzystać z zasobów archiwalnych Telewizji Polskiej do celów edukacyjnych i naukowo-badawczych, zaś TVP dla celów szkoleniowo-dydaktycznych – z archiwów SGH.¹³²

Warszawska Szkoła Filmowa

<http://szkolafilmowa.pl/strona-glowna/>

Działa od 2004 roku, od 2011 jest jedną z trzech wyższych szkół filmowych w Polsce. Kształci na kierunkach takich jak reżyseria, aktorstwo, scenariopisarstwo, produkcja czy montaż, ale również ekonomia kultury czy tworzenie gier komputerowych. Przy szkole działają również filmowe gimnazjum i liceum oraz Mała Filmówka – zajęcia w studiu aktorskim podczas których *dzieci i młodzież poznają zadania i improwizację aktorską, uczą się piosenki z ruchem scenicznym oraz ekspresji ruchowej*.

Wyższa Szkoła Komunikowania i Mediów Społecznych im. Jerzego Giedroycia

<http://www.wskims.edu.pl/>

Uczelnia kształci na kierunkach politologia, aktorstwo oraz w ramach zajęć na studiach podyplomowych. Jak czytamy na stronie szkoły, poza zajęciami akademickimi oferuje ona studentom *zajęcia na scenie, w studio radiowym, nadającym audycje w Internecie pod marką Radio M, oraz w atelier fotograficznym*.

¹³² <http://www.sgh.waw.pl/pl/Strony/news.aspx?NewsID=64118bac-6dfd-45fe-8d8a-2b90515d2f1f&ListID=e9d24fee-3073-4f61-a014-52ca7e07aff8>

Wyższa Szkoła Promocji, Mediów i Show Businessu

<http://www.wsp.pl/>

Kształci m.in.: w specjalnościach reklama, projektowanie multimedialne, marketing rozrywki czy komunikacja elektroniczna.

5.

ANALIZA POTRZEB GRUPY WPROWADZAJĄCEJ EDUKACJĘ MEDIALNĄ W SZKOŁACH

Przedstawione w tej części raportu wyniki dostarczają kontekstu dla danych i zapisów dokumentów cytowanych w pozostałych rozdziałach. Ze względu na zakres badania (niewielki) i dobór jego uczestników (osoby zainteresowane edukacją medialną w Warszawie, w pewnym sensie reprezentanci jej środowiska) trudno jest uogólniać wyniki i wnioskować na ich podstawie o każdej „przeciętnej” warszawskiej szkole. Po części nie pozwalałaby na to już sama przyjęta metodologia badania jakościowego, którego zadaniem jest dokładne przyglądanie się i uważne słuchanie, szukanie odpowiedzi na pytania „dlaczego?” i „jak?”. Z tych względów skupimy się w tym rozdziale na dostarczaniu żywego kontekstu, przytaczaniu wypowiedzi ilustrujących/sygnalizujących pewne zjawiska, prezentowaniu stanowisk, które niekoniecznie muszą być charakterystyczne dla ogółu środowiska. Krokiem przybliżającym do pełnego opisu sytuacji w badanym obszarze byłoby badanie ilościowe.

// PERCEPCJA EDUKACJI MEDIALNEJ I JEJ ZNACZENIA //

W gronie zainteresowanych tematem nauczycieli, dyrektorów i zewnętrznych wobec szkół ekspertów, edukację medialną postrzega się jako szeroką, wielowątkową dziedzinę, ściśle przylegającą do rzeczywistości, a w zasadzie do współczesności. Choć jej dziedzina nie odnosi się tylko do tzw. nowych mediów, a tym bardziej – multimediiów, to tematy związane z internetem i wynikającymi z jego obecności zjawiskami zdają się dominować. Uczestnicy badania (może za wyjątkiem dyrektorów szkół) nie mieli trudności z definiowaniem obszaru edukacji medialnej, przy czym można odnieść wrażenie, że definicja

ta podawana jest odruchowo, a dopiero głębsze nad nią zastanowienie prowadzi do kontrowersji i dyskusji.

Tę definicję znamy tu wszyscy, to świadome, krytyczne korzystanie z mediów, edukacja filmowa, o której więcej chyba się mówi, jest jakąś drobną częścią edukacji medialnej, która jest szerszym pojęciem z zakresu, nie wiem czego, i psychologii, i prawa, i po prostu wiedzy współczesnej.

W czasie, gdy realizowane było badanie, w Warszawie odbywało się szereg spotkań, debat i konferencji na tematy edukacji medialnej. Jedną z nich, organizowaną przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę Medialna EduAkcja, skupioną była wokół sześciu najważniejszych dla edukacji medialnej kwestii – sprawy języka i sprawy pola zainteresowań edukacji medialnej znalazły się w tym zestawie. Także wśród uczestników badania widoczne były różnice w podejściu do „kwintesencji” edukacji medialnej. Czy jej rdzeniem są tematy wokół świadomego, krytycznego odbioru mediów? A także bezpieczeństwo w sieci i prawa autorskie? Czy raczej umiejętności kreatywnego korzystania z medialnych narzędzi? I czy nauczanie o tych narzędziach jest już edukacją medialną? Jakie jest wśród tych tematów miejsce edukacji filmowej, wyraźnie odrębnej, ale powszechnie i bez wątpliwości włączanej w zakres badanej przez nas dziedziny?

Pomimo różnic w akcentowaniu poszczególnych wątków edukacji medialnej, **uczestnicy badania zgodnie podkreślali istotność wiedzy i umiejętności z tego zakresu – jako koniecznych do świadomego poruszania się we współczesnym świecie**. Jednocześnie w znakomitej większości podzielali opinię, że przekonanie o wadze edukacji medialnej jest – w środowisku szkolnym – raczej niszowe. Ponadto, o czym jeszcze wspomnimy w tym rozdziale, organizacja pracy szkoły sprawia, że nawet istotne treści edukacyjne nie mają realnych szans na wdrażanie w procesie uczenia, o ile już nie znajdują się w podstawie programowej i siatce zajęć.

// DIAGNOZA SYTUACJI EDUKACJI MEDIALNEJ W WARSZAWIE //

Ocena stanu edukacji medialnej w warszawskich szkołach przez uczestników badania jest niska: w zdecydowanej większości placówek nie prowadzi się edukacji medialnej jako osobnego przedmiotu, a obecność wątków z tego zakresu na innych lekcjach zależy od indywidualnych chęci i możliwości nauczyciela. W praktyce oznacza to m.in., że nawet jeśli dzieci i młodzież nabywają kompetencje medialne, to z bardzo dużym prawdopodobieństwem można założyć, że nie mają świadomości, że to wiedza z zakresu edukacji medialnej. Taka **marka jak „edukacja medialna” w zasadzie nie istnieje**.

W trakcie badania wspomniano także przypadki, w których nauczyciele nie tyle nie uważali edukacji medialnej za sprawę istotną, co mieli na jej temat zdanie negatywne – na zasadzie skojarzeń z niebezpieczeństwami, które niesie ze sobą internet, zagrożeniem uzależnienia i wyłączenia się z życia w swojej społeczności na rzecz przyjemności świata wirtualnego.

Na temat tego, czy edukacja medialna jest potrzebna i jak ją należy robić zdania są bardzo mocno podzielone z dokładnością do tego, że u nas są klasy 1-3 w szkole kilka ich jest i w niektórych nawet nie ma komputerów, bo nauczycielki uważają, że na tym etapie jest to wręcz szkodliwe i zbędne, i odwrotnie, są sąsiednie klasy, w których multimedia, są stanowiska, jest zawsze do wykorzystania tablet dla dzieci i tak dalej, a nauczycielka jest świetnie zorientowana i umie zawsze podsunąć to, co jest akurat potrzebne.

Uczestnicy badania mówili także o niewielkich kompetencjach swoich kolegów-nauczycieli. Wielokrotnie podkreślali, że **środowisko edukatorów edukacji medialnej jest nieliczne**, czego dobrą ilustracją jest obecność ciągle tych samych twarzy na konferencjach czy szkoleniach z tego zakresu.

jest coraz więcej tego typu szkoleń, tylko to polega na tym, że nauczyciel musi mieć chęć i poszukać sobie, bo zalewani jesteśmy mnóstwem konferencji w różnych dziedzinach, natomiast nowe media nie docierają do szkół, nie wiem dlaczego tak jest. Ale jak się poszpera, to rzeczywiście można znaleźć. Tylko wciąż szperają ci sami nauczyciele, tych samych nauczycieli można spotkać wszędzie.

Kolejną istotną kwestią składającą się na diagnozę jest **niska jakość edukacji medialnej** dostępnej dla warszawskich uczniów. W dużej mierze zależna od zasobów i narzędzi, z których może skorzystać nauczyciel, a te budzą sporo zastrzeżeń, co szczególnie utrudnia podejmowanie tej tematyki na zajęciach z małymi dziećmi.

najczęściej taki program zajmuje się tym, żeby dziecko sobie poklikało, takie ja mam wrażenie, że do tego zmierzają niektóre te programy. Teraz nawet jak finał „Mistrzów kodowania” i był kącik dla najmłodszych, to po prostu kącik dla młodszych polegał na tym, że był uproszony do granic możliwości scratch i można było sobie poklikać...

Z moich odczuć to wynika... pracuję z młodszymi dziećmi, tam bardziej niestety czuć te braki. Bo starsi gdzieś tam sobie znajdą takie bardziej intelektualne rozrywki jak potrzebują albo jak obudzimy w nich takie potrzeby. Natomiast z młodszymi to jest tak, że one biorą, co jest, a jest nędznie. To znaczy jest tak, że jeżeli już treść jest wysoka, to wtedy grafika jest taka, że zęby bolą, jeżeli grafika jest piękna, bo zrobił artysta, to treść jest żadna.

U starszych ten problem trochę mniej doskwiera też dlatego, że już jako tako radzą sobie z językami. Zawsze można je wpuścić w obcojęzyczne strony i to jest też dużo łatwiej, tam to inaczej wygląda. Ale takie dziecko 6 czy 7-letnie nie wejdzie na strony francuskie, angielskie. A w polskich nie ma za bardzo z czego wybierać.

Kluczowe jednak znaczenie mają w tym przypadku kompetencje edukatorów. **Nauczyciele jako ogół grona pedagogicznego nie są przygotowani do prowadzenia zajęć z edukacji medialnej.** Są oczywiście wśród nich edukatorzy-pasjonaci (np. autorzy tzw. innowacji pedagogicznych), ale w większości przypadków nie są to kompetencje i chęci wystarczające do pracy z uczniem. Wiedza nauczycieli z zakresu edukacji medialnej oceniana jest jako niewielka, brakuje kompetencji związanych z obsługą sprzętów, łatwości i biegłości poruszania się w internecie. Z drugiej strony wiedza, która należy do edukacji medialnej, bo dotyczy np. kwestii sprawdzania wiarygodności źródeł, bezpieczeństwa w internecie, wiedza o (zwłaszcza współczesnej) kulturze – choć często nie jest nauczycielom obca, to nie jest postrzegana jako tematyka należąca do nauczanego przedmiotu. Charakter edukacji medialnej sprawia też, że niekoniecznie sprawdza się w niej tradycyjny schemat nauczania – przekazywanie wiedzy *ex cathedra*, wiele tematów aż prosi się o dyskusję, odniesienie do wydarzeń na świecie, zahacza o kwestie światopoglądowe, może budzić kontrowersje. Opinie pojawiające się na badaniu nader często wskazywały, że właśnie te cechy przekładają się na raczej niską popularność edukacji medialnej wśród ogółu kadry szkolnej.

Głosy o niechęci nauczycieli do podejmowania wątków edukacji medialnej pojawiały się w różnych momentach badania, ta opinia wydaje się podzielana przez wszystkich uczestników (podobne stanowiska dało się też usłyszeć na wspomnianej konferencji w ramach Medialnej EduAkcji). Niechęć do eksperymentowania, przywiązanie do tradycyjnej roli nauczyciela-mistrza to tylko niektóre z przyczyn. Dodatkową barierę stanowi przekonanie (pewnie w wielu przypadkach zgodne ze stanem faktycznym), że w krainie edukacji medialnej to uczeń jest autochtonem.

mieliśmy taką grupę testową nauczycieli i powiem szczerze, że na pewnym etapie trochę nam ręce zaczęły opadać, kiedy się okazało, że my proponujemy dyskusję choćby o etyce w mediach, gdzieś tam w gronie licealistów i nauczyciele od nas 1oczekują, że my damy pytania do dyskusji, punkty do dyskusji, a potem wnioski z dyskusji, dlatego że oni byli przerażeni w ogóle faktem, że oni mają taką dyskusję prowadzić i że to będzie... to skąd my mamy wiedzieć, co ma z tego wyniknąć

Nie tylko nauczyciele jako pojedyncze osoby uznawani są za sprzyjających konserwatywnemu porządkowi w klasie. **Sama szkoła – jako instytucja i jako cały system oświaty, postrzegana jest jako trudno otwierająca się na innowacje:**

ja mam takie poczucie, że szkoła, jeśli chodzi o strukturę i w sensie takim organizacyjnym niewiele się zmieniła kontra do której szkoły chodziłem, a oczekiwanie w stosunku do nauczycieli, jeżeli chodzi o kreatywność, dawanie im pola, o budowanie dyskusji i ścieranie się różnych poglądów, a nie wkuwanie na pamięć, w tej strukturze się słabo wyrabiają. Są szkoły prywatne, są szkoły, gdzie jest trochę inne podejście, ale w tej normalnej szkole takiej jakich jest masę tych podstawówek, gimnazjów i liceów, to wciąż jest tak, że jest 45 minut, jest uświęcone tradycją i błogosławieństwem ministerstwa i niewiele poza to, że trzeba umieć to i to, i to ma być zrobione w tyłu i tyłu godzinach, to też jakby to pole do stosowania tych nowych metod jest niewielkie.

Na diagnozę sytuacji edukacji medialnej wpływ mają także przekonania o postrzeganiu tego tematu przez osoby kształtujące siatki programowe poszczególnych szkół – ich dyrektorzy. Podobnie jak u reszty grona nauczycielskiego, **świadomość istnienia i wagi edukacji medialnej została uznana przez uczestników badania za niską:**

Bardzo dużo musiałam przejść ścieżek, żeby wytłumaczyć czym jest edukacja medialna, ponieważ moja dyrekcja myślała, że to chodzi o edukację filmową i dziennikarską razem wziętą, i tłumaczenie było dosyć trudne, mozolne.

Wywiady eksperckie prowadzą do wniosku, że wszystkie **powyższe problemy biorą swój początek w braku rozwiązań systemowych dla edukacji medialnej**. Dotychczas sprawa edukacji medialnej nie doczekała się działań skoordynowanych, spójnych, przenikających różne instytucje. Problemem jest wobec tego resortowość i różne obszary specjalizacji poszczególnych „graczy”, wśród których należy wymienić:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (edukacja kulturalna)
- Polski Instytut Sztuki Filmowej (edukacja filmowa)
- Narodowy Instytut Audiowizualny (skupieni na udostępnianiu zbiorów)
- Ministerstwo Edukacji (nie widząca potrzeby wprowadzania dodatkowych działań ze względu na obecność informatyki w programie)

- Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji (edukacja cyfrowa i bezpieczeństwo w sieci)

Opisując dzisiejsze rozproszenie treści edukacji medialnej po całej siatce zajęć szkolnych wspomniano nieszczególnie odległą przeszłość (sprzed 2012 r.) i rozwiązanie zaproponowane przez MEN w postaci ścieżek edukacyjnych. Spośród siedmiu ścieżek przedmiotowych jedna bezpośrednio odwoływała się do „edukacji medialnej i czytelniczej”. Rozwiązanie polegało na obowiązkowym wprowadzaniu przez nauczycieli przedmiotów treści znajdujących się w programie „ścieżki”. Słabością tak pomyślanego systemu był zupełny brak wsparcia finansowego idący za realizacją ścieżek, nie zaproponowano też żadnych pozafinansowych komponentów wsparcia (materiałów, scenariuszy lekcji ani innych zachęt dla nauczyciela). W praktyce realizacja ścieżek oznaczała więc w wielu przypadkach nic więcej niż tylko łamigłówkę przy sporządzaniu dokumentacji podsumowującej lekcje.

Komentując ścieżki przedmiotowe badani postulowali, by nowe wdrożenie edukacji medialnej nie kopiowało tych rozwiązań.

// DOŚWIADCZENIA ZWIĄZANE Z WDRAŻANIEM (PROBLEMY I SZANSE) //

Choć natura realizowanych przez uczestników badania projektów edukacji medialnej była bardzo różna, wspólne dla nich były spostrzeżenia dotyczące charakteru trudności napotykanych po drodze. Wspólne były także motywacje wprowadzania tego rodzaju zajęć do szkoły (przy czym dyrektorzy szkół zwracali uwagę także na dodatkowe aspekty). Z kolei mówiąc o elementach umożliwiających wdrażanie edukacji medialnej wymieniono szereg bardzo różnych sposobów, ta różnorodność nie świadczy jednak o „morzu możliwości”, z których może skorzystać potencjalny edukator, jest raczej ilustracją pomysłowości i zaangażowania w sprawę pasjonatów edukacji medialnej. Zaczniemy od tego wątku.

MOŻLIWOŚCI WDRAŻANIA EDUKACJI MEDIALNEJ

Analizę źródeł finansowania edukacji medialnej w szkole przedstawiamy w osobnym (kolejnym) rozdziale, tu prezentujemy subiektywny przegląd oparty na doświadczeniach uczestników badania – warszawskich nauczycieli, dyrektorów szkół i ekspertów edukacji medialnej.

Edukacja medialna, w przeciwieństwie do biologii, wf-u czy religii, nie pojawia się w szkole po prostu. Choć spora część tematów z pola zainteresowania edukacji medialnej ma szansę zostać wprowadzona podczas nauki innych przedmiotów (np. języka polskiego, informatyki, historii czy wiedzy o społeczeństwie), to w praktyce zależy to tylko od chęci i inwencji nauczyciela. Szanse te maleją znacznie w przypadkach przedmiotów bardzo obciążonych zakresem tematów do „przerobienia” w czasie roku szkolnego (w opinii uczestników badania, to sytuacja charakterystyczna dla zdecydowanej większości przedmiotów szkolnych). Kolejnym elementem obniżającym to prawdopodobieństwo są – wspomniane już w poprzednim podrozdziale – niskie kompetencje nauczycieli, ale też niska wiara we własne siły jako edukatora w zakresie edukacji medialnej. W naturalny sposób postrzeganie się jako nie-eksperta dziedziny zwiększa obawę przed nauczaniem innych.

Rozwiązaniem tego problemu (podpowiadany i stosowany np. w działaniach CEO) jest **praca metodą projektu** – gdzie nauczyciel jest osobą organizującą pracę, komentatorem, życzliwym krytykiem, jego zadaniem nie jest tu przekazywanie konkretnej dawki wyuczonej wiedzy. Tego rodzaju podejście pozwalające na równoległą naukę ucznia i nauczyciela ma wśród badanych wielu zwolenników – w trakcie wywiadów i dyskusji grupowej pojawiały się różne przykłady przedsięwzięć, które dzięki takiemu stylowi pracy dawały szybkie i ciekawe rezultaty. Ten sposób pracy jest postrzegany jako szczególnie cenny także ze względu na zachęcanie ucznia do samodzielnego poszukiwania informacji, może być dobrą okazją do uczenia się pracy w grupie (realizuje w ten sposób postulat uczenia się przez całe życie, zapisane wśród celów krajowej edukacji na lata 2013-2020¹³³).

¹³³ por. <http://www.edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/program-rozwoju-edukacji/4651/attachments/program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013-2020.pdf>

Ale czy według Państwa sprawdziłby się wobec tego model, że to się dzieje w zasadzie równolegle – uczy się nauczyciel i dzieci?

- Często przeżywam taką przygodę, że uczeń mnie uczy
- Mój uczeń też ma poczucie, że fajnie nam się współpracuje, wcale się tego nie wstydę, a myślę, że jeśli naturalnie się do tego podchodzi, to oni to doceniają, zarówno młodszy uczniowie, jak i ci starsi.
- Oczywiście, że tak, szacunku dla nauczyciela nie buduje się na tym, że on musi być ekspertem w każdej dziedzinie.

Równoległe uczenie się ucznia i nauczyciela postrzegane było także jako sposób na podnoszenie kompetencji nauczycieli pozwalający na szybsze wdrożenie rozwiązań z edukacji medialnej.

Z tematem możliwości wdrażania edukacji medialnej do szkół łączą się nieuchronnie kwestie finansowe, źródła finansowania wskazane w badaniu to:

- **Dotacje rodziców** uzyskiwane poprzez stowarzyszenie funkcjonujące przy szkole (duża dotacja daje stabilność finansową i pozwala na systematyczną pracę z kolejnymi rocznikami wychowanków szkoły)
- Wykorzystanie tzw. **puli godzin dyrektorskich** na prowadzenie klas o autorskiej specjalności w edukacji medialnej, dzięki wykorzystaniu godzin przeznaczonych na zajęcia uzupełniające nie na przedmioty z siatki zajęć, ale na edukację medialną właśnie. Rozwiązanie pozwala na wyróżnienie się w ofercie warszawskich szkół z ciekawą, dostosowaną do współczesnych realiów propozycją – ma zatem dodatkową funkcję promocyjną dla szkoły.
- Prowadzenie zajęć z edukacji medialnej **w szkołach prywatnych**, gdzie możliwe jest finansowanie przez rodziców działalności szkoły.
- Wątki edukacji medialnej wprowadzane w ramach np. informatyki czy języka polskiego, dzięki **współpracy z organizacjami pozarządowymi** oferującymi własne programy edukacyjne (bardzo rozwinięta jest tu edukacja filmowa)
- Pojedyncze zajęcia z edukacji medialnej realizowane w czasie zajęć szkolnych przez **edukatorów z organizacji pozarządowych**, finansowanych ze środków innych niż szkolne, najczęściej dzięki grantom czy programom, w których uczestniczy ngo
- Edukacja medialna **realizowana ze środków Warszawskich Inicjatyw Edukacyjnych** – czyli jako program autorski nauczyciela, który sam opracował program nauczania, otrzymał wsparcie dyrekcji i pozytywnie przeszedł procedurę konkursową Biura Edukacji,

Trudności związane z wdrażaniem edukacji medialnej

Pomimo tak różnych dróg wdrażania edukacji medialnej w szkołach, uczestnicy badania zgodnie wskazywali elementy utrudniające te działania. W części dotyczącej diagnozy stanu edukacji medialnej opisaliśmy trudności leżące po stronie ewentualnych nauczycieli, dalsze i równie istotne problemy związane są z kwestiami natury finansowej i organizacyjnej.

Problemy finansowe polegają na małych możliwościach znalezienia stałych źródeł finansowania programu edukacji medialnej w szkołach publicznych. Nie każda szkoła może pozwolić sobie na założenie stowarzyszenia i zdobywania dotacji ze strony rodziców, nie w każdej szkole tematy edukacji medialnej uchodzą za kwestie na tyle istotne, by przeznaczać na nie wolne fundusze:

Dlaczego miałyby być w ten sposób finansowana akurat edukacja medialna? A co z edukacją ekologiczną? Edukacją ekonomiczną? Czy to są sprawy mniej ważne? Każdy rozstrzygnie na swój sposób, a tych tematów jest jeszcze więcej.

Wśród badanych nauczycieli zaznacza się przekonanie, że choć w wielu szkołach funkcjonują koła zainteresowań, to po pierwsze są one niechętnie finansowane przez miasto, a po drugie, jeśli już istnieją, to są to zajęcia o charakterze sportowym:

- *Miasto nie chce dawać pieniędzy na kółko, nie wiem jaka jest polityka, ale polityka jest taka, że biuro edukacji nie chce dawać pieniędzy na kółko, znaczy jeśli daje, to są to sksy...*
- *albo szachy*
- *Nie jestem w stanie tego zrozumieć, ale u nas jest wszystko, piłka nożna, siatkowa, koszykówka, aerobik, wszystko jest w ramach kół, czyli zajęć powyżej tej puli 34 godzin. Dzieci mogą z tego spokojnie korzystać, ale już na edukację filmową, medialną, jakkolwiek inną to już niekoniecznie, trzeba wpisać innowacje i to słowo „innowacja” chyba im się po prostu niesamowicie podoba, naprawdę.*

Innym problemem – i wydaje się, że trudniejszym do przezwyciężenia – są szeroko rozumiane sprawy organizacyjnego życia szkolnego. Wśród nich wymienić należy:

- **dużą ilość treści do zrealizowania w czasie niewielu lekcji**

To jest absurdalne, bo nasze dzieci żyją w środku Warszawy, gdzie się dzieje mnóstwo różnych rzeczy i siedzą po prostu w czterech ścianach szkoły, bo wszyscy się denerwują, żeby wyszli na wycieczkę, bo nie zdążymy zrealizować programu. To jest paranoja, mimo że wszyscy bardzo chcą wyjść.

- **procedury związane z realizacją konkretnej liczby godzin lekcyjnych przeznaczonych na zajęcia przedmiotowe**

Bardzo często na poziomie rozmów z dyrekcją są kłopoty i to nawet nie dlatego, że dyrektorzy są tacy niereformowalni, tylko bardziej skąd są pieniądze, a trzeba zapłacić. Dwa, że to jest czas, jest około 34 tygodni w roku, dzieci już teraz siedzą codziennie od 8 do 15 i dołożenie jakiegokolwiek godziny jest po prostu niemożliwe.

To jest trudne dlatego że każde niestandardowe i kreatywne zajęcie prognozuje większą liczbę osób opiekuńczych, choćby pojechanie, są pewne obwarowania formalne, więc to generuje ogromne koszty, nie mówiąc o tym, że samo wyjście i tak dalej, jest to urwanie godzin z podstawy programowej, którą się idiotycznie, skrupulatnie liczy, jeżeli brakuje czegoś, to potem musimy to odrabiać i kółko zamyka się.

Mamy trudność i próbujemy sobie z nią jakoś poradzić. Ja mam taki problem, że nawet do Kina Muranów, które jest za rogiem w zasadzie nie możemy wychodzić. Musimy zrezygnować. Bo film nie trwa 45 minut, tylko zwykle dłużej, potem są warsztaty, dyskusja, więc to... najmarniej 2-3 godziny są wyrwane, więc to jest problem. Komuś zabieram godziny w tym momencie, które też się liczy, Koledzy się nie zgadzają, bo komuś brakuje tych godzin i potem musi przyjść w sobotę, żeby to odpracować. Edukacja medialna musi być tak konstruowana, żeby nie trzeba było wychodzić. Albo mogłyby to być jakieś bloki godzin

- dużą ilość czasu spędzanego w szkole (i dodatkowo na dojazdach w mieście i spoza miasta)

nie mamy warszawskich dzieci, tylko mamy dzieci, które dojeżdżają z bardzo odległych miejscowości i dla nich każda minuta po lekcjach to jest naprawdę bardzo cenna, szczególnie na przykład wtedy, kiedy są już w tej trzeciej klasie, kiedy oni rzeczywiście się bardzo dużo uczą, to dla nich każda minuta spędzona w szkole po lekcjach jest stratą z ich perspektywy, tak, bo oni jadą do domu i tam biologia od rana do wieczora.

- konkurencyjna do szkolnej oferta spędzania czasu po szkole – małe zainteresowanie zajęciami pozalekcyjnymi wśród starszej młodzieży

// OCZEKIWANIA I POTRZEBY ZWIĄZANE ZE SPOSOBEM ORGANIZACJI I FORMAMI WSPARCIA EDUKACJI MEDIALNEJ //

Kluczowym oczekiwaniem formułowanym podczas badania było **zorganizowanie (na poziomie miasta, ale może też kraju) systemu szkoleń z zakresu edukacji medialnej adresowanych do nauczycieli różnych przedmiotów.**

Szkolenia takie, powinny uwzględniać sposób organizacji życia szkolnego (godziny zajęć, formuła), zawierać dodatkowe elementy motywujące do udziału (pakiet korzyści w rodzaju certyfikatu, dostępu do ekskluzywnych, atrakcyjnych materiałów edukacyjnych), umożliwiać wymianę doświadczeń. Ważnym kryterium adekwatności szkoleń do potrzeb nauczycieli było nastawienie programu szkoleniowego nie tylko na przekazywanie wiedzy, ale zwrócenie uwagi na kwestie miękkie (związane z obawami nie nadążania za młodzieżą w kwestiach technologicznych i używania internetu).

Ważnym postulatem było też **stworzenie systemu ewaluacji ogólnodostępnych materiałów edukacyjnych oraz dotowanych programów** np. konkursów Biura Edukacji adresowanych do nauczycieli:

Ja bym jeszcze postulowała bardzo mocną ewaluację tego, co robią, dlatego że mam wrażenie, że jednak spora część tych funduszy tak zwanych rozmaitych idzie gdzieś w przestrzeń, ona idzie w jakieś działania, które ja widzę odpryski tych działań, które mam wrażenie, że są po prostu kompletnie w próżnię. Chodziłoby mi o to, że nie wiem na ile funkcjonuje prawdziwa ewaluacja, nie taka, że musi być, więc ktoś wypełnił papierki, tylko ktoś naprawdę zanalizował to, co zostało zrobione i wyciągnął wnioski.

Ja na przykład bardzo bym chciała, żeby jakiś ekspert wziął mój program i po prostu go skrytykował najzwyczajniej w świecie, znaczy ja jestem osobą, która się nie boi krytyki.

Szeroko mówiono o oczekiwaniach wobec konkursów Biura Edukacji – oczekiwano lepszej promocji zwłaszcza efektów konkursów (jako element motywacyjny), zwiększenia kwot dofinansowania, wprowadzenia transparentnych procedur oceniania wniosków oraz procedury ewaluacji, udostępniania materiałów z kolejnych edycji konkursów:

Po prostu te kryteria przyznawania pieniędzy powinny być znacznie bardziej transparentne, bo dobrze, ja we wniosku w tym roku popełnię błąd, ale jeżeli ja nie dostanę informacji zwrotnej, że to jest mój błąd, to ja w przyszłym roku zrobię dokładnie ten sam błąd.

Pozytywnie przyjęty projekt, bądź odrzucony i ja powiem szczerze próbowałam się dowiedzieć gdzieś tam na początku z jakich powodów został odrzucony, czy był jakiś błąd merytoryczny, czy może jakieś finansowe rzeczy i dostałam informację, że takich informacji Biuro nie przekazuje. Oni mają bardzo zamknięte kryteria i tak naprawdę nie wiadomo czy się trafi, czy nie.

Ja na przykład pozyskałam z tego programu pieniądze, ale jak mi się to udało, to ja nie wiem. Naprawdę. Generalnie zobaczyłam jakie są priorytety na dany rok, tak, dobra, zrobię.

Ja zmieniam swój program wysyłany na konkurs co roku, bo obawiam się, że jak dam to samo, to nie dostanę dotacji, w związku z tym, co roku jądro jest to samo, natomiast nazwy są inne, cele są pozmieniane i tak dalej.

Mnie męczą te niedomówienia. Nie wiem na co postawić i trochę, że tak powiem ucinam swoje pomysły licząc, że lepszy wróbel w garści... Gdzieś mi tam przeszło przez myśl, że okej, może w przyszłym roku poproszę o te kilkaset złotych więcej i sfinansuję jednak te warsztaty, ale przyznam, że się obawiam zwyczajnie, że jak zwiększę to nic nie dostanę, więc wolę mieć chociaż na realizację podstawowego programu, ale coś mieć.

Kolejny obszar oczekiwań wiązał się z przygotowaniem, udostępnieniem i promowaniem zasobów (przede wszystkim scenariuszy, materiałów edukacyjnych) stworzonych w ramach działań z edukacji medialnej.

// REKOMENDACJE UCZESTNIKÓW DOTYCZĄCE SPOSOBÓW WDRAŻANIA ZAJĘĆ I WSPARCIA DLA RÓŻNYCH PODMIOTÓW //

Najwyraźniejsze różnice zdań pomiędzy uczestnikami badania zaznaczały się, jeśli chodzi o postulowany sposób wprowadzania edukacji medialnej do szkół. Badanie jakościowe nie jest w stanie rozstrzygnąć, która z proponowanych opcji zyskałaby największą przychylność. Z kolei rozstrzygnięcia dotyczące rozwiązań najprostszych do wdrożenia / najlepszych pod względem jakości nauczania / najtańszych (itd., w zależności od przyjętych kryteriów), powinny stać się udziałem ekspertów. Poniżej przedstawiamy przegląd propozycji wdrożenia zebranych w trakcie badania:

- **Edukacja medialna wdrażana jako osobny przedmiot** – dobrowolny (prowadzony w szkołach, które uznają go za ważny i atrakcyjny dla swoich uczniów) vs. obligatoryjny (rozwiązanie prawdopodobnie mocno oddalone w czasie, ale pozwalające w najpełniejszym stopniu wyposażać uczniów – wszystkich, także tych startujących z gorszych pozycji, w potrzebne we współczesnym świecie kompetencje)
- **Edukacja medialna wdrażana jako element innych przedmiotów**, ale nie w sposób chaotyczny, mocno zindywidualizowany, niemierzalny, ale jako system konkretnych tematów i form zajęć do zrealizowania przez nauczycieli przedmiotowych. Taki program wymaga wsparcia finansowego dla szkół, szkoleń dla nauczycieli, przygotowania materiałów edukacyjnych, a także – promocji i uświadamiania wagi edukacji medialnej nie tylko wśród uczniów i kadry szkoły, ale też rodziców. Na liście przedmiotów, w ramach których najlepiej mieszczą się treści edukacji medialnej znalazły się: język polski, historia, wiedza o społeczeństwie, wiedza o kulturze, informatyka, godziny wychowawcze. Nauczyciele pozostałych przedmiotów także powinni w bardziej systemowy sposób być zobowiązani (i dostawać taką realną możliwość) do odwoływania się w procesie nauczania do mediów i nowych technologii.

- **Edukacja medialna wdrażana przede wszystkim jako element informatyki.** Program nauczania informatyki daje możliwość dopełnienia go treściami edukacji medialnej – zwłaszcza tymi związanymi z internetem i technologiami. Informatyka jako przedmiot skorzystałaby na takim rozwiązaniu, dzięki odwoływaniu się do bardziej dynamicznych, aktywizujących ucznia form pracy, odwoływania się do realnych, pochodzących z życia, znanych z medialnych przekazów, zdarzeń i zjawisk. Wpisałaby się też w większym stopniu w zadania „uczenia się przez całe życie” dostarczając nie tylko informacje o konkretnych narzędziach, ale i wiedzę o tym, jak ich używać i samemu tę wiedzę rozwijać. Kwestią problematyczną łączoną z tym rozwiązaniem były kompetencje nauczycieli informatyki (także kompetencje miękkie, społeczne). Niesatysfakcjonująca w stosunku do zamierzeń była także dla części uczestników badania liczba godzin informatyki w programie szkolnym (postulowano jej zwiększenie).

w programie dla gimnazjum w ogóle jest edytor tekstu, jest prezentacja, jest arkusz kalkulacyjny i na dobrą sprawę to jest wszystko, są podstawy użytkowania komputera, więc ja robię to bardzo szybko, że tak powiem i potem puszczamy wodze, i potem robimy to wszystko, co tutaj właśnie pani mówi, czyli i licencje, i źródła, trochę gry, trochę programowanie, trochę filmy, w ogóle korzystanie z aplikacji i potem mają też zajęcia, że muszą coś wygrzebać w tym internecie i tak dalej.

- **Edukacja medialna jako zajęcia uzupełniające, dobrowolne,** realizowane przez zainteresowane szkoły i nauczycieli, w partnerstwach z organizacjami pozarządowymi, instytucjami, ale przy większym niż obecnie wsparciu finansowym (zwłaszcza na promocję marki edukacji medialnej i opracowanie rozwiązania dopasowanego do realiów organizacyjnych szkoły, por. rozdział Dobre praktyki)

6

ANALIZA MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA ZAJĘĆ Z EDUKACJI MEDIALNEJ

// LEKCJE, ZAJĘCIA DODATKOWE: KOŁA ZAINTERESOWAŃ I KOŁA PRZEDMIOTOWE //

Potencjalne możliwości finansowania edukacji medialnej w szkołach publicznych, dla których organem prowadzącym jest m.st. Warszawa powiązane są z szerszym zagadnieniem organizacji pracy w takich szkołach, które określa podstawa programowa nauczania (określająca cele i treści nauczania) oraz ramowe plany nauczania (określające minima godzin danego przedmiotu jakie uczniowie muszą zrealizować w toku nauki podczas każdego z etapów edukacji).

Ponadto co roku, samorząd prowadzący szkołę publiczną przedstawia *Zasady organizacji przedszkoli i szkół*¹³⁴ określające szczegółowe wytyczne dotyczące organizacji i finansowania pracy szkoły jako instytucji prowadzonej przez samorząd (m.in.: w pkt III.2.14 dokumentu czytamy, że *na wniosek dyrektora szkoły/zespołu, burmistrz może przyznać jedną dodatkową godzinę, na: a) okresowe lub roczne zwiększenie liczby godzin wybranych zajęć obowiązkowych b) realizację zajęć edukacyjnych rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów*¹³⁵).

Z połączenia zawartych w tych dokumentach warunków powstaje szkolna rzeczywistość, w której należałoby szukać miejsca dla edukacji medialnej (por. rozdział Analiza doświadczeń grupy wdrażającej edukację medialną).

Edukacja medialna w szkole publicznej, dla której organem prowadzącym jest m.st. Warszawa może odbywać się:

- w ramach zajęć lekcyjnych
- w ramach kół przedmiotowych np. informatyki, ale niekoniecznie
- w ramach kół zainteresowań

W szkołach biorących udział np. w programach edukacyjnych proponowanych przez organizacje pozarządowe, działania związane z udziałem danej grupy uczniów w takim programie są najczęściej wkomponowane w zajęcia lekcyjne czy zajęcia kół przedmiotowych/zainteresowań.

W szkole publicznej nie ma *de facto* miejsca na dodatkowy cykl zajęć, który nie byłby jednym z ww. trzech. Wynika to z następujących okoliczności:

- realnie, w szkole publicznej nie ma innego miejsca na edukację medialną niż taki czas, który jest jednocześnie godzinami opłaconej pracy nauczyciela
- programy zewnętrzne np. organizacji pozarządowych, instytucji kulturalnych czy projekty finansowane ze środków europejskich w bardzo rzadkich przypadkach pokrywają koszty wynagrodzenia nauczyciela. Takie programy edukacyjne mogą pokrywać koszty szkoleń

¹³⁴ Zasady organizacji przedszkoli i szkół,
http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/strona/4315/attachments/zasady_organizacji_2014_15_0.pdf

¹³⁵ Zasady organizacji przedszkoli i szkół, s. 7,
http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/strona/4315/attachments/zasady_organizacji_2014_15_0.pdf

nauczycieli, koszty zajęć np. warsztatowych dla uczniów, koszty materiałów i narzędzi edukacyjnych

- brak czasu w napiętym programie szkolnym, w (warszawskich) szkołach dużo się dzieje, brak czasu na dodatkowe działania: „Prowadzący walczą o dzieci”.

Pewnego obrazu rzeczywistości zajęć pozalekcyjnych dostarcza raport Ośrodka Rozwoju Edukacji *Systemy finansowania zajęć pozalekcyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego*¹³⁶. Jednym z wniosków przeprowadzonego przez ORE badania może być to, że **o zajęciach pozalekcyjnych w szkole wiadomo naprawdę niewiele, a często wiedzy tej nie posiadają również pracownicy prowadzących szkoły instytucji samorządowych**. Badanie objęło 381 pracowników samorządu terytorialnego, przedstawiciele 12% wszystkich samorządów.

Inne wnioski wynikające z badania:

- *Zajęcia pozalekcyjne prowadzone są zwykle przez nauczycieli ze szkoły ucznia, rzadziej przez nauczyciela z innej szkoły (26 proc. samorządów), trenera (11 proc.), psychologa niezatrudnionego w szkole (10 proc.) lub artystę (8 proc.). Inne osoby prowadzące zajęcia wymieniane są sporadycznie.*
- *W niemal dwóch trzecich samorządów (62 proc.) wszystkie zajęcia pozalekcyjne prowadzą nauczyciele.*
- *W większości samorządów (62 proc.) wszystkie zajęcia pozalekcyjne odbywają się na terenie szkoły ucznia, w co czwartym samorządzie – zawsze na terenie jednej ze szkół, choć czasami nie jest to szkoła ucznia. Co siódmy samorząd (13 proc.) organizuje zajęcia również w innych miejscach. Są to głównie obiekty sportowe (12 proc.) i lokalne placówki kultury (6 proc.).*
- *Wśród zajęć pozalekcyjnych przeważają zajęcia przedmiotowe (47 proc.). W ofercie znajdują się również zajęcia sportowe (25 proc.) i artystyczne (19 proc.).*
- *Niemal połowa (47 proc.) zajęć pozalekcyjnych realizowana jest w ramach tzw. godzin karcianych. Kolejne 30 proc. rozliczane jest w ramach umowy o pracę (w tym jako godziny ponadwymiarowe). Co piąta godzina rozliczana jest w ramach umów cywilnoprawnych zawieranych z nauczycielami¹³⁷.*

Zajęcia pozalekcyjne są postrzegane przez pracowników jednostek samorządu terytorialnego jako wewnętrzna sprawa szkoły. Samorząd ogranicza swoją rolę do ustalenia poziomu ich finansowania. Wskazują na to:

- *zaskakująco duży odsetek samorządowców deklarujących brak wiedzy o strukturze zajęć pozalekcyjnych*

¹³⁶ Systemy finansowania zajęć pozalekcyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego, Instytut Badań w Oświacie, <http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=464&from=publication>

¹³⁷ Systemy finansowania zajęć pozalekcyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego, Instytut Badań w Oświacie, s. 5-6, <http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=464&from=publication>

- umiejscowienie zajęć niemal wyłącznie w szkołach i innych obiektach samorządowych
- ustalanie tematyki (oferty) zajęć samodzielnie przez szkoły

Badanie pokazało, że nie ma żadnego jednolitego modelu realizowania przez samorządy lokalnej polityki oświatowej za pomocą organizacji zajęć pozalekcyjnych. Ich organizacja pozostaje wewnętrzną sprawą szkoły.

Fundusze europejskie wywarły wpływ na ofertę zajęć pozalekcyjnych. Wydaje się jednak, że nie zmieniły ich struktury, a jedynie liczbę zajęć organizowanych w poszczególnych szkołach. W tym kontekście **interesujące byłby badania, na temat wykorzystania funduszy europejskich na organizację zajęć pozalekcyjnych oraz ich wpływ na rozwój uczniów.**

Badanie pokazuje też niejasny podział kompetencji i odpowiedzialności między szkołami a organami prowadzącymi. W wielu przypadkach trudno powiedzieć, kto ustala cele stawiane prowadzącym zajęcia. **Nie wiadomo też, czy samorząd – dysponując publicznymi pieniędzmi – interesuje się efektami ponoszonych wydatków.** Jasne określenie roli zajęć pozalekcyjnych w systemie oświaty oraz zakresu odpowiedzialności za nie organów prowadzących i dyrektorów szkół powinno pozytywnie wpłynąć na jakość oferty kierowanej do uczniów¹³⁸.

W streszczeniu wyników badania autorzy raportu piszą: *Badanie wykazało znaczący poziom niewiedzy i brak zainteresowania organów prowadzących szkoły sposobem realizacji zajęć pozalekcyjnych. Samorządy wydają się traktować zajęcia pozalekcyjne jako wewnętrzną sprawę szkoły i postrzegać działania dyrektorów jako formę promocji ich placówek. W konsekwencji powszechne jest niewykorzystywanie tego typu zajęć w prowadzeniu lokalnej polityki oświatowej. Pieniądze publiczne przeznacza się więc na zadania bardzo istotne społecznie, ale efekty ich wydawania wydają się nie być należycie monitorowane.*

Skutkiem skumulowania się w krótkim czasie trzech zjawisk: wejścia do szkół roczników niżej demograficznego i wynikającego z niego zmniejszania się liczebności szkół, nałożenia na nauczycieli przez ustawodawcę obowiązku realizacji tzw. godzin karcianych, wprowadzania reformy pomocy psychologiczno-pedagogicznej znacząco zmienia się postrzeganie, a co za tym idzie rola zajęć pozalekcyjnych.

Dobrowolność finansowania przez organy prowadzące szkoły zajęć pozalekcyjnych prowadzi do dużego rozwarstwienia ich oferty między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego. Są organy prowadzące, w których wszystkie zajęcia pozalekcyjne odbywają się w ramach godzin wynikających z art. 42 Karty Nauczyciela.

Możliwość finansowania zajęć pozalekcyjnych z funduszy strukturalnych jest dziś powszechnie wykorzystywaną przez samorządy szansą na pozyskanie środków. **Dla niektórych jednostek**

¹³⁸ Systemy finansowania zajęć pozalekcyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego, Instytut Badań w Oświacie, s. 6-7, <http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=464&from=publication>

samorządu terytorialnego jest to wręcz jedyna metoda ich finansowania. W przypadku takich samorządów, brak tego źródła finansowania może prowadzić do znaczącego ograniczenia liczby zajęć pozalekcyjnych.

Zajęcia pozalekcyjne finansowane są przez samorzady bezpośrednio, a procedury konkursowe w zakresie wyłaniania osób je prowadzących stanowią zaledwie niewielki margines.

Badanie ujawniło również szereg ciekawych rozwiązań stosowanych przez organy prowadzące w zakresie finansowania i organizacji zajęć pozalekcyjnych. Były to w szczególności:

- organizacja gminnego konkursu dla organizatorów zajęć pozalekcyjnych, który wymagał współpracy szkoły z innym podmiotem;
- włączenie godzin na zajęcia pozalekcyjne do lokalnych standardów zatrudnienia nauczycieli (lokalnego bonu oświatowego);
- organizacja zajęć on-line dla uczniów ze wszystkich szkół kończących się obozem dla najlepszych;
- zlecanie zajęć pozalekcyjnych podmiotowi zewnętrznemu specjalizującemu się w rozwijaniu kompetencji uczniów;
- powołanie lokalnego operatora zajęć pozalekcyjnych we wszystkich szkołach¹³⁹.

¹³⁹ Systemy finansowania zajęć pozalekcyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego, Instytut Badań w Oświacie, s. 4, <http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=464&from=publication>

// ZAJĘCIA DODATKOWE W WARSZAWSKICH SZKOŁACH //

NA PRZYKŁADZIE ROKU 2012/2013 ORAZ ROKU 2014/2015

Dokument stanowiący coroczne sprawozdanie z sytuacji w warszawskich szkołach (i przedszkolach) na rok 2013/2014, czyli *Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st. Warszawie*¹⁴⁰ nie dostarcza informacji o liczbie zajęć dodatkowych zorganizowanych we wszystkich warszawskich placówkach. Jedyne szczegółowe podsumowanie dotyczy zajęć prowadzonych w jednostkach prowadzonych dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych:

W zajęciach realizowanych w ramach 142 kół przedmiotowych udział wzięło 1824 uczniów. Tygodniowa liczba godzin kół wynosiła łącznie 206 godzin, z tego 130 godzin - 63% realizowano w ramach art. 42 Karty Nauczyciela (dodatkowe godziny realizowane w ramach 40-godzinnego tygodnia pracy). Oferta kół przedmiotowych była bardzo szeroka i obejmowała koła: informatyczne, chemiczne, polonistyczne, historyczne, fizyczne, przyrodnicze, ekologiczne, matematyczne, języka angielskiego, geograficzne, biologiczne, ogrodnicze, muzyczne, biblijne.

Koła zainteresowań służą rozbudzaniu i rozwijaniu zainteresowań dzieci i młodzieży. W 172 tego rodzaju zajęciach uczestniczyło 2144 uczniów. Łączna tygodniowa liczba godzin wynosiła 316,5 godzin, z tego 122 godziny realizowane z art. 42 Karty Nauczyciela – 39%. Tematyka kół zainteresowań była bardzo różnorodna i dotyczyła zajęć: muzyczno-tanecznych, teatralnych, muzycznych, dziennikarskich, turystycznych, plastycznych, kulinarnych, ogrodnictwa, integracji europejskiej¹⁴¹.

Wnioski:

- Brak zebranych i powszechnie dostępnych informacji o rodzajach zajęć dodatkowych w warszawskich szkołach. Brak przewodnika/ ulotki informacyjnej czy innej powszechnie dostępnej informacji o możliwych źródłach finansowania zajęć dodatkowych w warszawskich szkołach.¹⁴²

W 2015 roku Biuro Edukacji m.st. Warszawy prowadzi 10. edycję programu Warszawskie Inicjatywy Edukacyjne (inaczej nazywany programem małych grantów¹⁴³ Biura Edukacji). W ramach WIE możliwe jest otrzymanie dofinansowania (maksymalnie 10 tys. złotych) na realizację projektów dotyczących:

- inicjatyw związanych z rozwojem zainteresowań i talentów,
- systemowych działań szkoły w zakresie profilaktyki zdrowotnej,
- działań związanych z kultywowaniem tradycji narodowych, lokalnych, europejskich,
- przedsięwzięć z zakresu edukacji kulturalnej,

¹⁴⁰ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st. Warszawie w roku szkolnym 2013/2014, http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf._o_stanie_realizacji_zadan_osw._w_m.st._.warszawie.pdf

¹⁴¹ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st. Warszawie w roku szkolnym 2013/2014, s. 57, http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf._o_stanie_realizacji_zadan_osw._w_m.st._.warszawie.pdf

¹⁴² Przypadek finansowania zajęć dodatkowych przez rodziców uczniów poprzez wspieranie działającego przy szkole stowarzyszenia, które z kolei przeznacza fundusze na honoraria dla prowadzących, opisany jest w rozdziale 5. Trudno oszacować, jaka może być popularność takiego rozwiązania, jednak na podstawie opinii zebranych w badaniu, można przypuszczać, że niewielka.

¹⁴³ <http://ngo.um.warszawa.pl/ma-e-granty/dost-pno-rodk-w-finansowych-w-2015-roku>

- działań na rzecz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- edukacji medialnej i wykorzystania technologii informatyczno-komunikacyjnej w nauczaniu.

Lista projektów edukacyjnych dofinansowanych w ramach WIE w 2015 roku zawiera informacje o 12 projektach (w sumie dofinansowanie otrzymały 102 projekty), z których nazw można wnioskować, że dotyczą edukacji medialnej:

- Zwiększenie świadomości ryzyka zagrożeń jakie niosą kontakty zawierane przez portale internetowe - Bezpiecznie w sieci;
- KOŁO MULTIMEDIALNE - ATELIER NOWYCH TECHNOLOGII
- Idąc ku przyszłości - przedszkolne przygody z komputerem
- Nakręć to sam! Stwórz od podstaw własny film animowany, zgłębiając tajniki sztuki filmowej!
- Akademia pierwszaków, czyli Khan na Tołstoja w ZS nr 49 - cykl zajęć TIK dla uczniów klas pierwszych i zerówek bielańskich szkół podstawowych z wykorzystaniem platformy KhanAcademy – edukacja poprzez zabawę
- VII Słowacki Film fest 2015- kino retro (1895-1939), konkurs filmowy kl. wiedzy o mediach dla uczniów szkół warszawskich z towarzyszącymi konkursami wiedzy o filmie, fotograficznym, plastycznym i kulinarnym oraz pokazami talentów
- Tworzymy krótki film z życia Gimnazjum Nr 23 im. Ireny Sendlerowej pod tytułem „Nakręcona szkoła”, wykorzystując technologię informatyczno-komunikacyjną i język mediów w praktyce
- III edycja Warszawskiego Konkursu Wiedzy o Filmie
- Rozwijanie uzdolnień informatycznych uczniów - koło robotyki w LO im J. Zamoyskiego
- Warsztaty teatralno-muzyczno-fotograficzne w przestrzeni szkolnej i pozaszkolnej zwizualizowane na platformie wirtualnej „E-kreacje”
- Kamera! Akcja! - Innowacyjna edukacja!¹⁴⁴

Nie można wykluczyć, że i inne projekty realizowane w ramach WIE zawierały elementy edukacji medialnej.

Wnioski:

- Zajęcia z zakresu edukacji medialnej nie należą do popularnych w ofercie warszawskich szkół, choć istnieją pojedyncze szkoły, w których (korzystając z minigrantów Biura Edukacji) są one w bardzo różnym zakresie i formie wprowadzane.

¹⁴⁴ <http://edukacja.warszawa.pl/projekty-i-inicjatywy/warszawskie-inicjatywy-edukacyjne/6484-10-edycja-warszawskich-inicjatyw>

- Szukając dobrych praktyk warto zapoznać się ze sprawozdaniami z projektów, skorzystać z doświadczeń ich autorów i realizatorów, uzupełnić o komentarz ekspercki i włączyć do zasobów edukacyjnych miasta.

// ŚRODKI EUROPEJSKIE //

Europejski Fundusz Społeczny PO KL i PO WER

W cytowanej już *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st Warszawie w roku szkolnym 2012/2013* czytamy również o wykorzystaniu środków unijnych do wsparcia warszawskiej oświaty:

Projekty dofinansowane z funduszy unijnych dotyczą przede wszystkim celów wyznaczonych w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki (zwłaszcza w ramach priorytetów: III – Wysoka jakość edukacji; VI – Rynek pracy otwarty dla wszystkich oraz promocja integracji społecznej; IX – Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach) oraz w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego dla Mazowsza. Projekty prowadzone są przez Biuro Edukacji (również w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi i uczelniami), dzielnice oraz szkoły. Część projektów dofinansowanych jest z innych źródeł, jak Norweski Mechanizm Finansowy i Europejski Fundusz na rzecz Uchodźców.

Biuro Edukacji koordynowało 25 projektów realizowanych w latach 2007-2012, lokując się na drugim miejscu (po Biurze Funduszy Europejskich) wśród biur Urzędu Miasta prowadzących tego typu projekty. Pozyskana kwota to 47 732 943 zł.¹⁴⁵ Wśród nich m.in.: 8 projektów skierowanych do uczniów szkół zawodowych, 4 projekty wspierające kompetencje zawodowe nauczycieli oraz dyrektorów warszawskich szkół¹⁴⁶.

(...) Środki z programów UE były istotną wartością dodaną w rozwoju warszawskiej oświaty, pozwoliły bowiem na zwiększenie skali dotychczas realizowanych zadań, realizację innowacyjnych projektów, unowocześnienie bazy, rozszerzenie doskonalenia nauczycieli, adaptację do systemu sprawdzonych rozwiązań z innych krajów, nawiązanie nowych kontaktów międzynarodowych, nabycie doświadczenia projektowego, ewaluacyjnego. Doświadczenia zdobyte w perspektywie finansowej 2007-2013 będzie procentowało w pozyskiwaniu środków z perspektywy 2014-2020¹⁴⁷. (Środki Europejskiego Funduszu Społecznego w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki obejmowały finansowaniem perspektywę lat 2007-2013.)

¹⁴⁵ Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020, s. 32, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

¹⁴⁶ Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020, s. 32, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

¹⁴⁷ Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020, s. 32-33, <http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>

Próbie opisu specyfiki projektów finansowanych z PO KL i oceny ich wykorzystaniu na potrzeby edukacji podejmuje raport *Wykorzystanie środków na rzecz szkół z Priorytetu III oraz Priorytetu IX PO KL*¹⁴⁸. **Niestety, jednym z wniosków do jakich dochodzą autorzy raportu jest brak możliwości pełnej oceny wykorzystania tych środków ze względu na brak odpowiedniej dokumentacji.**

Poniżej cytujemy kilka wniosków z tego raportu, w których wymieniono trudności, z jakimi łączy się w wykorzystywanie środków europejskich na finansowanie działań szkoły:

Trzeba też mieć na uwadze, że ze środków Programu Operacyjny Kapitał Ludzki nie można finansować statutowej (obowiązkowej) działalności szkoły. Wynika to z zasady dodatkowości, która nie pozwala na zastępowania wynikających z przepisów zobowiązań budżetowych finansowaniem ze środków unijnych. Czyli, ewentualnie można by zapłacić za zajęcia dodatkowe (o ile nie są realizowane w ramach pensum). Jednak, zapłacenie nauczycielom za realizowane w ramach projektów zajęcia dodatkowe w formie dodatku do pensji zwiększałoby wynagrodzenia tych nauczycieli ponad średnią. A to oznacza, że nie można na ten cel przeznaczyć środków z funduszy Unii Europejskiej (w szczególności z PO KL), bo nie stanowią one dochodów własnych samorządów.

Dyrektor szkoły nie może też zatrudnić nauczycieli w ramach projektów na podstawie umowy zlecenia, bo Kodeks Pracy stanowi, że w takim przypadku (ten sam pracodawca, ten sam charakter pracy, zbliżony zakres zadań) umowa jest traktowana, jako dodatkowe zatrudnienie wynikające ze stosunku pracy.

Tak więc, jeśli chce się zlecić nauczycielom prowadzenie zajęć dodatkowych, to jedyną możliwością jest zatrudnianie prowadzących przez inne podmioty niż ich macierzysta szkoła. Z reguły podpisują oni umowy zlecenia z projektodawcami.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na pojawiający się problem zachowania zasady konkurencyjności. Nie można bowiem a priori ograniczyć możliwości wykonania usługi edukacyjnej, jaką jest prowadzenie zajęć z uczniami, tylko do grona pedagogicznego danej szkoły. Trzeba ogłosić zamiar zawarcia umowy przestrzegając odpowiednich przepisów, w szczególności prawa zamówień publicznych.

Autorzy raportu przytaczają przykład doskonale ilustrujący gimnastykę proceduralną towarzyszącą próbom zorganizowania zajęć dodatkowych przy wykorzystaniu środków unijnych:

¹⁴⁸ Wykorzystanie środków na rzecz szkół z Priorytetu III oraz Priorytetu IX PO KL, ORE, <http://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/113-raporty?download=1094:wykorzystanie-rodkw-unijnych-na-rzecz-szkol>

[...] przykład Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, które realizuje, w ramach działania 9.1.2, projekt „Mazowieckie Centra Talentu i Kariery”. Projekt przewiduje między innymi zajęcia dodatkowe i konsultacje dla uczniów. Zgodnie założeniami, w zajęciach powinno wziąć udział 3600 uczniów szkół podstawowych oraz 1400 uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Prowadzących zajęcia zatrudnia (z powodów wyjaśnionych wyżej) Mazowieckie Centrum. Znalezienie wykonawców wymaga postępowania zgodne z unijnymi zasadami zachowania konkurencyjności. Ponieważ zajęcia w każdej ze szkół uczestniczących w projekcie mają taki sam charakter, aby uniknąć zarzutu o nieuzasadniony podział zamówienia na części, zsumowano wartości umów na poszczególne rodzaje zajęć w poszczególnych szkołach, co spowodowało, że wartość zamówienia jest tak duża, iż było konieczne zamieszczenie ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Jak można się przekonać z informacji o rozstrzygniętych postępowaniach, jedynymi składającymi oferty byli nauczyciele danej szkoły¹⁴⁹.

Kolejne spostrzeżenia dotyczą wynikających z przyczyn proceduralnych kwestii niedopasowania projektów (w tym przypadku zajęć dodatkowych) do specyfiki szkoły:

Zatem rzadko (jeżeli w ogóle) [szkoły-PW] uczestniczą w przygotowaniu wniosków projektowych. W większości zbadanych przypadków, planowano rekrutację szkół dopiero po podpisaniu umowy o dofinansowaniu projektu. Dlatego też, w „typowym” projekcie **nie ma odniesienia do specyficznych problemów i potrzeb poszczególnych szkół**. Natomiast zakłada się przede wszystkim prowadzenie zajęć dodatkowych, pozalekcyjnych. Czasem prowadzonych również poza szkołami, na przykład w laboratoriach szkół wyższych. To bardzo cenne i rozwijające doświadczenie dla uczestników takich projektów. Jednak w niewielkim stopniu zmienia codzienną rutynę „normalnych” lekcji. Zamiast rzeczywiście podnosić jakość pracy szkoły, stosuje swojego rodzaju protezę – w ramach projektu zrobimy ciekawe doświadczenia i wycieczki (nawet za granicę), ale na co dzień będzie jak zwykle (niezbyt ciekawie, w dużych grupach, zgodnie z programem, byle zaliczyć). A jak projekt się skończy, to skończą się pieniądze na zajęcia dodatkowe, zostaną komputery, jakieś zestawy do doświadczeń, tylko można się obawiać, że mało kto będzie z tego korzystał¹⁵⁰.

Raport wskazuje też dobre praktyki wykorzystania środków PO KL. W części z opisywanych projektów udało się wypracować innowacyjny – zdaniem autorów raportu - model przekazywania pieniędzy do szkół np.: w Akademii uczniowskiej CEO, w której *prowadzenie szkolnych kół naukowych jest*

¹⁴⁹ Wykorzystanie środków na rzecz szkół z Priorytetu III oraz Priorytetu IX PO KL, ORE, s. 5-6,

<http://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/113-raporty?download=1094:wykorzystanie-rodkw-unijnych-na-rzecz-szk>

¹⁵⁰ Wykorzystanie środków na rzecz szkół z Priorytetu III oraz Priorytetu IX PO KL, ORE, s. 30-31,

<http://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/113-raporty?download=1094:wykorzystanie-rodkw-unijnych-na-rzecz-szk>

wynagradzane na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z Centrum Edukacji Obywatelskiej lub w projekcie Archimedes, w którym szkoły uczestniczące w projekcie otrzymują tzw. transze – granty, które są przeznaczone na:

- wynagrodzenie nauczycieli prowadzących zajęcia (umowa cywilnoprawna)
- opieka na wyjazdach (umowa cywilnoprawna)
- wyjazdy uczniów – koszty podróży, ubezpieczenie, wyżywienie,
- materiały biurowe
- zakup podręczników, zbiorów zadań, testów itp.

Transze są przekazywane do szkół, ale szkoły nie mają praktycznie żadnego wpływu, na dysponowanie nimi. Przeznaczenie tych środków jest ściśle określone i zgodne z zapisami wniosku o dofinansowanie. Wiadomo, jaka liczba godzin zajęć ma być przeprowadzona, z jaką grupą uczniów, na jaki temat. Również ustalone są stawki wynagrodzenia za godziny zajęć i za opiekę w czasie wyjazdów. Szkoła ma jedynie pewne możliwości samodzielnego dysponowania budżetem na materiały biurowe.

Zaletą rozliczania transzami jest pewne uproszczenie procedur oraz bezpośrednie zaangażowanie szkoły w realizację projektu. Władze szkoły muszą koordynować i monitorować realizację zadań. Jednak ich zaangażowanie na etapie przygotowania projektu wydaje się nie wystarczające. Nie muszą bowiem diagnozować swoich specyficznych problemów ani wymyślać sposobów, jak im zaradzić. Korzystają ze schematu przygotowanego przez Augustowskie Centrum Edukacyjne i gotowego pakietu działań.

Raport zwraca również uwagę na strategiczny program *Dolnośląska szkoła liderem jakościowych zmian w polskim systemie edukacji*, który obejmuje trzy zidentyfikowane kluczowe obszary rozwoju edukacji w regionie:

- Dostęp i wykorzystanie w szkołach nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- Poprawa efektywności edukacji w zakresie nauk przyrodniczych i matematyki;
- Modernizacja kształcenia zawodowego w powiązaniu z potrzebami gospodarki i rynku pracy.

Zdaniem autorów raportu w tym programie należy podkreślić: *całościowe podejście do rozwiązywania problemów oraz koncentracja na tym, aby w wyniku realizacji projektów nastąpiły rzeczywiste, trwałe zmiany w szkołach*¹⁵¹.

Wnioski:

- Próby rozwijania edukacji medialnej w warszawskich szkołach przy wykorzystaniu środków unijnych wymagałyby opracowania dobrego algorytmu finansowania poszczególnych elementów wsparcia (działań i sprzętów, materiałów). Rozwiązanie takie może być

¹⁵¹ Wykorzystanie środków na rzecz szkół z Priorytetu III oraz Priorytetu IX PO KL, ORE, s. 29, <http://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/113-raporty?download=1094:wykorzystanie-rodkw-unijnych-na-rzecz-szkol>

zastosowane na poziomie konkretnych szkół, jednak lepszym sposobem wydaje się oparcie go na koncepcji zewnętrznego operatora współpracującego ze szkołami.

- Dobrą praktyką i wzorem programu wojewódzkiego, organizowanego przez władze samorządowe wydaje się program *Dolnośląska szkoła liderem projakościowych zmian w polskim systemie edukacji*. Jednak wymagałoby to bezwzględnie dokładniejszego przyjrzenia się, np. dotarcia do ewaluacji programu.

Kolejny Program Operacyjny wykorzystujący środki Europejskiego Funduszu Społecznego nosi nazwę Wiedza Edukacja Rozwój i obejmuje perspektywę lat 2014-2020. PO WER ma stanowić odpowiedź na wyzwania i jednocześnie instrument realizacji celów Strategii Europa 2020, m.in. dopasowania edukacji do potrzeb rynku pracy - podniesienie jakości nauczania.

W rzeczywistości środki PO WER dla edukacji zostaną wykorzystane w programie Cyfrowa Szkoła. W maju 2014 odbyła się konferencja p.t. *Cyfrowa szkoła w perspektywie finansowej UE 2014-2020. Celem spotkania było omówienie aspektów edukacyjnych, finansowych i technicznych dotyczących cyfryzacji edukacji z wykorzystaniem środków europejskich*¹⁵². Jak czytamy dalej na stronie MEN, *spotkanie było okazją do przedstawienia projektu rekomendacji dla regionów dotyczących działań na rzecz cyfryzacji szkół w okresie programowania 2014-2020 jako ważnego narzędzia koordynacji działań w regionach. Zaprezentowano osiągnięcia pilotażowego programu "Cyfrowa szkoła" oraz wynikające z niego rekomendacje na kolejne lata - zarówno te dotyczące aspektów edukacyjnych oraz technologicznych. Przedstawiciele Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju przybliżyli uczestnikom działania w obszarze cyfryzacji planowane w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz Polska Cyfrowa, zwracając szczególną uwagę na wyzwania komplementarności tych programów z regionalnymi programami operacyjnymi oraz ich koordynacji*¹⁵³.

Wnioski:

- Wprowadzanie nowych technologii do szkół z perspektywy MEN odbywa się za pomocą programu Cyfrowa szkoła, to może – choć nie musi – okazać się trudnością przy argumentowaniu za osobnym programem edukacji medialnej.

¹⁵² <http://www.efs.men.gov.pl/index.php/fundusze/cyfrowa-szkola>

¹⁵³ <http://www.efs.men.gov.pl/index.php/fundusze/cyfrowa-szkola>

Inne środki europejskie

Szkoły mają możliwość korzystania z finansowania w ramach programu Erasmus+ (który w nowej perspektywie finansowej UE zastąpił szereg wcześniejszych programów takich jak Comenius czy Młodzież w działaniu). **Finansowanie dotyczy jednak przede wszystkim projektów o charakterze międzynarodowym.** W praktyce program Erasmus+ umożliwia zagraniczną mobilność – wyjazdy w celach edukacyjnych (np. podjęcia studiów, odbycia praktyki, szkoleń lub zaangażowania się w wolontariat) uczniów, studentów, kadry edukacyjnej i pracowników młodzieżowych oraz wspiera budowę partnerstw pomiędzy uniwersytetami, szkołami wyższymi i średnimi, przedsiębiorstwami i organizacjami non-profit na rzecz wzmacniania innowacyjności i budowania wiedzy.

Finansowanie podnoszenia kompetencji nauczycieli

O specyficznych możliwościach finansowania dodatkowych szkoleń dla nauczycieli informuje sprawozdanie z pilotażu Cyfrowej szkoły:

Organy prowadzące szkoły mają możliwość dofinansowania szkoleń nauczycieli w zakresie stosowania nowoczesnych technologii w procesie nauczania, bowiem zgodnie z art. 70a ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm.) w budżetach organów prowadzących szkoły wyodrębniane są środki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli z uwzględnieniem doradztwa metodycznego¹⁵⁴.

Dalej w sprawozdaniu czytamy również:

Ponadto rok szkolny 2012/2013 był pierwszym rokiem tworzenia nowego systemu wspomagania szkół, na który składać się będzie działalność placówek doskonalenia nauczycieli, bibliotek pedagogicznych i poradni psychologiczno-pedagogicznych. (...) Powstaną także sieci skupiające nauczycieli z różnych szkół i placówek służące współpracy i samokształceniu, dające możliwość wymiany doświadczeń, analizy dobrych praktyk, tworzenia innowacyjnych rozwiązań i poszerzania kompetencji. Doskonalenie nauczycieli będzie przygotowywane odpowiednio do potrzeb danej szkoły i będzie kompleksowo obejmowało wszystkie jej potrzeby, w tym również w zakresie TIK. Znaczący udział w zakresie doskonalenia z TIK będą miały formy adresowane do nauczycieli poszczególnych przedmiotów poświęcone m. in. wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej w nauczaniu ich przedmiotu. Również sieci współpracy – niezależnie od ich tematu – będą wymuszały elektroniczną aktywność nauczycieli i dodatkowym efektem uczestnictwa w sieci będzie doskonalenie umiejętności informacyjno-komunikacyjnych. (...) Wspomaganie szkół i placówek w wykorzystywaniu TIK zostało w szczególności przypisane bibliotekom pedagogicznym, których zadaniem jest m.in. gromadzenie i udostępnianie informacji o kierunkach polityki oświatowej państwa, materiałów stanowiących

¹⁵⁴ S11 file:///C:/Users/PaulinaW/Downloads/sprawozdaniecyfrowaszkoła-przyjeteprzezrm25_02_2014.pdf

wsparcie szkoły lub placówki w realizacji jej zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych oraz wspomaganie bibliotek szkolnych¹⁵⁵.

Wnioski:

- Cytowany dokument nie precyzuje kiedy i gdzie takie doskonalenie nauczycieli (czy współpraca z bibliotekami pedagogicznymi) miałyby się odbywać. Nie natrafiliśmy również na jego ślady podczas wywiadów indywidualnych i wywiadu grupowego.

¹⁵⁵ Sprawozdanie z rządowego programu *Cyfrowa szkoła*, s.11-12, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprzezrm25_02_2014.pdf

7

PRZEGLĄD REKOMENDACJI

W rozdziale zbieramy najważniejsze rekomendacje płynące z badania.

- Celem strategicznym działań na drodze do rozwijania edukacji medialnej w warszawskich szkołach powinno być **budowanie świadomości znaczenia edukacji medialnej wśród warszawskich dyrektorów szkół i nauczycieli** - obecnie przekaz dotyczący znaczenia edukacji medialnej dociera tylko do grupy przekonanych o istotności tej dziedziny. **Kluczowe jest dotarcie o osób nieświadomych i przekonanie nieprzekonanych**
- Równie istotna jest zmiana paradygmatu myślenia o zadaniu wprowadzenia edukacji medialnej – na podstawie badania **rekomendujemy opracowanie rozwiązania systemowego (którego charakter może być bardzo różny), adresowanego do wszystkich szkół**, w miejsce dotychczasowych rozwiązań, które trafiały przede wszystkim do grupy zainteresowanych i najbardziej aktywnych (zarówno uczniów, jak i nauczycieli).

WSPARCIE ŚRODOWISKA

- **Wspieranie inicjatyw mających na celu sieciowanie, zawiązywanie partnerstw, podejmowanie wspólnych działań.** W dalszych krokach wyłonienie rzeczownika środowiska (np. Koalicja Edukacji Medialnej i Cyfrowej, czyli KEMIC). Wsparcie środowiska animatorów i nieformalnych grup twórców medialnych w celu budowania partnerstw ze szkołami
- **Organizacja szkoleń dla nauczycieli:** powinny uwzględniać sposób organizacji życia szkolnego (godziny zajęć, formuła), zawierać dodatkowe elementy motywujące do udziału (pakiet korzyści w rodzaju certyfikatu, dostępu do ekskluzywnych, atrakcyjnych materiałów edukacyjnych), umożliwiać wymianę doświadczeń. Obecność elementów wsparcia motywacyjnego, zwracanie uwagi na umiejętności miękkie (w związku z obawami związane z obawami nie nadążania za młodzieżą w kwestiach technologicznych i używania internetu).
- **Zapewnienie realnego dostępu do sprzętu**
- **Promowanie rozwiązań ułatwiających prowadzenie edukacji medialnej:** wskazywanie możliwości finansowych, udostępnianie zasobów

KORZYSTANIE Z DOBRYCH PRAKTYK

- Uwspólnienie baz materiałów edukacyjnych, **działania mające na celu wyłonienie wiodącej platformy, która będzie „rozgałęziaczem”** do innych lub na której gromadzone będą wszystkie materiały i treści edukacyjne. Dążenie do niedublowania takich inicjatyw.
- **Skorzystanie z zasobów stworzonych przez nauczycieli** w ramach innowacji finansowanych przez Biuro Edukacji (**Warszawskie Innowacje Edukacyjne, WCIES**)
- **Korzystanie z dobrych praktyk organizacji pozarządowych** (np. model Nowe Horyzonty, CEO) i stworzonych w ramach oferty komercyjnej

OTWARCIE ZASOBÓW

- **Udostępnianie materiałów edukacyjnych oraz dzielenie się dobrymi i złymi praktykami**
- **Otwarcie zasobów instytucji edukacyjno-kulturalnych m.in.. domów kultury, bibliotek**
 - **Zmapowanie, udostępnienie i wypromowanie warszawskich zasobów edukacji medialnej** (narzędzia, materiały, scenariusze)
 - **Mapa ogólnomiejskich zasobów multimedialnych** (wsparcie finansowe instytucji udostępniających sale, wypożyczanie sprzętu)

EWALUACJA

- **Rzetelna ewaluacja autorskich programów z zakresu edukacji medialnej, opracowanych i wdrażanych dzięki finansowaniu z Biura Edukacji M. St. Warszawy** (jako zasobów edukacyjnych, których potencjał jest wykorzystywany tylko w niewielkim stopniu, na potrzeby nauczania w jednej szkole/ klasie/ w pojedynczym roku szkolnym), a następnie **opracowanie programu** na bazie zebranych doświadczeń
- **Zebranie doświadczeń** nauczycieli prowadzących zajęcia z edukacji medialnej, recenzja programów przez niezależnych specjalistów (**stworzenie sztabu ekspertów-praktyków**)
- **Ewaluacje programów grantowych, wzięcie pod uwagę dotychczasowych doświadczeń operatorów** programu Cyfrowa Szkoła, Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej, głosu środowiska (np. z konferencji WPEK, konferencji Medialna Edukacja i in.)

DALSZE BADANIA

- **Dobra diagnoza** (unikanie powtórzeń, wykorzystanie istniejących zasobów)
- **Case study** w różnych warszawskich instytucjach prowadzących działania w zakresie edukacji medialnej
- Dalsze badanie **możliwości współpracy z uczelniami wyższymi** (rozważenie wsparcia uczelni wyższych w budowaniu programów edukacyjnych dla szkół)
- **Badanie potrzeb szkół** (nie tylko głos ekspertów, nacisk na potrzeby i możliwości nauczycieli, zwłaszcza nie-praktyków edukacji medialnej)

MODELE WDRAŻANIA

- **Przygotowanie podręczników (dwa warianty):**
 - uzupełnienie podręczników do zajęć w ramach obecnej podstawy programowej o zagadnienia edukacji medialnej
 - podręcznika edukacji medialnej jako osobnego przedmiotu. Podręcznik może być skonstruowany w sposób pozwalający na wykorzystywanie materiałów przez

prowadzących różne zajęcia przedmiotowe – wyposażony we wskazówki, które tematy można powiązać z podstawą programową obowiązującą np. na zajęciach informatyki, wiedzy o społeczeństwie, historii.

- **Objęcie pilotażowym projektem wybranych szkół i późniejsze szerokie upowszechnianie wypracowanych w ramach pilotażu rozwiązań**

- Przetestowanie kilku modeli prowadzenia zajęć z edukacji medialnej
- Szkolenia (tradycyjne i konsultacje z animatorami, „wizyty studyjne” w NGO) i sprzęt dla nauczycieli
- Przygotowanie/dostosowanie scenariuszy zajęć i materiałów
- Wybranie dobrych i złych praktyk
- Przygotowanie systemowego rozwiązania obejmującego wszystkie warszawskie szkoły

Lub:

- **Model szyty na miarę szkoły** – praca zespołów ekspertów nad rozwiązaniami dopasowanymi do potrzeb i zasobów danej szkoły

// BIBLIOGRAFIA //

Rozdział 2.

- Burski Jan i in., Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC), Instytut Badań Edukacyjnych <http://www.ibe.edu.pl/pl/media-prasa/aktualnosci-prasowe/276-umiejtnosci-polakow-wyniki-miedzynarodowego-badania-kompetencji-doroslych-piaac>
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, 2013 <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>
- Edukacja medialna jako kapitał społeczno - kulturowy w społeczeństwach wiedzy. Wnioski i rekomendacje po I Kongresie Edukacji Medialnej, Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej, <http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/emurawska/wnioski-i-rekomendacje-po-i-kongresie-edukacji-medialnej.pdf>
- Federowicz Michał i in., Czas pracy i warunki pracy w relacjach nauczycieli, Instytut Badań Edukacyjnych, 2013, <http://eduentuzjasci.pl/publikacje-ee-lista/raporty/158-raport-z-badania/badania-czasu-i-warunkow-pracy-nauczycieli/813-raport-z-badania-czasu-i-warunkow-pracy-nauczycieli.html>
- Federowicz Michał i in., Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA 2012. Wyniki badania 2012 w Polsce, Ministerstwo Edukacji Narodowej, IFIS PAN, http://www.ifispan.waw.pl/pliki/wyniki_pisa.pdf
- Filiciak Mirosław i in., Nauka programowania w szkołach. Czas na upgrade, Centrum cyfrowe, Mistrzowie kodowania, Szerokie Porozumienie na Rzecz Umiejętności Cyfrowych w Polsce, 2013 http://mistrzowiekodowania.pl/wp-content/uploads/2013/09/Nauka-programowania-w-szkolach_raport.pdf
- Innowacyjna Warszawa 2020 Program wspierania przedsiębiorczości, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy, http://bip.warszawa.pl/UMBIP/Handlers/GetBlob.aspx?id=888607&fName=1180_uch_zal.do_cx
- Instytut Badań Edukacyjnych, Cyfrowa rzeczywistość polskich gimnazjalistów. Komunikat prasowy, 2014 <http://www.ibe.edu.pl/pl/media-prasa/aktualnosci-prasowe/424-cyfrowa-rzeczywistosc-polskich-gimnazjalistow>
- Konkluzje Rady z dnia 12 maja 2009 r. w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) [Dz.U. C 119 z 28.5.2009 r.] http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0016_pl.htm
- Murawska-Najmiec Ewa, Dorobek organów Unii Europejskiej w zakresie edukacji medialnej, [w:] raport Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, 2012 <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>
- Murawska-Najmiec Ewa, Organizacje międzynarodowe: edukacja medialna w polityce Unii Europejskiej i UNESCO Cyfrowa przyszłość, [w:] raport Cyfrowa przyszłość. Edukacja medialna

i informacyjna w Polsce, Fundacja Nowoczesna Polska, 2012

<http://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/Cyfrowa-Przysz%C5%82o%C5%9B%C4%87-rozdzia%C5%82-06.pdf>

- Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020, załącznik do Uchwały Nr LXIII/1751/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 29 sierpnia 2013 r.
<http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>
- Siuda Piotr i in., Dzieci sieci 2.0. Kompetencje komunikacyjne młodych, Instytut Kultury Miejskiej, Ośrodek Badań i Analiz Społecznych, http://dzieci-sieci.pl/uploads/static/assets/Dzieci_sieci_2.0.pdf
- Społeczna Strategia Warszawy. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2020, Załącznik do Uchwały Nr XLVI/1427/2008 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 18 grudnia 2008 r.
https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Spoeczna_Strategia_Warszawy_-_Strategia_Rozwiazywania_Problemow_Spoecznych_na_lata_2009_-_2020.pdf
- Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”, Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji, 2014 http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprezrm25_02_2014.pdf
- Stanowisko Polskiego Komitetu Programu Informacja dla Wszystkich (Information for All) przy Polskim Komitecie do spraw UNESCO w kwestii zapewnienia edukacji medialnej wszystkim grupom wiekowym i społecznym,
<http://presscafe.eu/images/IFAPUNESCOstanowiskoEM.doc>
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, UCHWAŁA Nr 61 RADY MINISTRÓW z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020”
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf
- Strategia rozwoju m.st Warszawy do 2020, Uchwała nr LXII/1789/2005 Rady miasta stołecznego Warszawy z dnia 24 listopada 2005 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Miasta Stołecznego Warszawy do 2020 roku
https://www.um.warszawa.pl/sites/default/files/Strategia_Rozwoju_m.st._Warszawy_do_2020_r..pdf
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, Uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020
<https://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl---projekt-z-31072012-r/>
- UNESCO, Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era, 2014
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/news/paris_mil_declaration.pdf
- Urząd Miasta Stołecznego Warszawy, Biuro Edukacji, Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st Warszawie w roku szkolnym 2013/2014,

http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf._o_stanie_realizacji_zadan_osw._w_m.st._warszawie.pdf

- Warszawski Program Edukacji Kulturalnej WPEK, ZARZĄDZENIE NR 453/2015 PREZYDENTA MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY z dnia 9 kwietnia 2015 r. w sprawie przyjęcia Warszawskiego Programu Edukacji Kulturalnej 2015-2020
http://www.kulturalna.warszawa.pl/wpek,1,5553.html?locale=pl_PL
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie [Dz.U. L 394 z 30.12.2006]
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_pl.htm
- Załącznik do uchwały Rady Ministrów w sprawie Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa Szkoła”, http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprezrm25_02_2014.pdf

Rozdział 3. Analiza warszawskiego rynku pracy sektora kreatywnego jako kontekst edukacji medialnej

- Ageron Polska, *Analiza potencjalnych sektorów kreatywnych Mazowsza – wskazanie 5 najważniejszych sektorów/branż w aspekcie budowania inicjatyw klastrowych*, Warszawa 2012, dostęp: maj 2015
<<http://www.msodi.mazovia.pl/upload/files/pdfy/Analiza%20potencjalnych%20sektorow%20kreatywnych.pdf>>
- D. Bogucka, *Gdzie pracuje najwięcej informatyków*, Computerworld 2013, Nr 26/1014, dostęp: maj 2015, <<http://wwsi.edu.pl/upload/large/Computerworld-PracodawcyIT.pdf>>
- GUS, *Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2014 r.*, Warszawa, 2014 r., dostęp: maj 2015, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleszenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2014-r-2,4.html>
- R. Kasprzak, *Przemysły kreatywne na obszarze miasta stołecznego Warszawy*, Warszawa, 2014r.
- NCK, *Znaczenie gospodarcze sektora kultury*, Instytut Badań Strukturalnych, 2010
- *Mazowsze – region kreatywny?*, red. I. Magda, Instytut Badań strukturalnych, Warszawa 2012, dostęp: maj 2015, <http://ibs.org.pl/projekty/files/Mazowsze_2020/3_raport_mazowsze.pdf>
- M. Grochowski, *Sektor kreatywny w Warszawie. Potencjał i kierunki rozwoju*, Warszawa, 2010
- http://creativepoland.eu/documents/bazawiedzy/n_584de2a_sektor_kreatywny_w_warszawie.pdf
- K. Oakley, *Brytania wcale nie taka cool* [w:] *Ekonomia kultury. Przewodnik Krytyki Politycznej*, Warszawa 2010, s. 127.)

Rozdział 4. Baza i oferta edukacji medialnej w Warszawie

- Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w m.st. Warszawie w roku szkolnym 2013/2014, Biuro Edukacji Urzędu m. st. Warszawy,
[http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf. o stanie realizacji zadan osw. w m.st . warszawie.pdf](http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/informacja-o-realizacji-zadan/6546/attachments/inf._o_stanie_realizacji_zadan_osw._w_m.st._warszawie.pdf)
- Program rozwoju edukacji w Warszawie w latach 2013-2020, załącznik do Uchwały Nr LXIII/1751/2013 Rady m.st. Warszawy z dnia 29 sierpnia 2013 r.
<http://edukacja.warszawa.pl/edukacja-warszawska/program-rozwoju-edukacji/4651-program-rozwoju-edukacji-w-warszawie-w-latach-2013>
- Sprawozdanie z realizacji Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”, Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji, 2014 http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/02/sprawozdaniecyfrowaszkola-przyjeteprezrm25_02_2014.pdf
- Systemy finansowania zajęć pozalekcyjnych przez jednostki samorządu terytorialnego, Instytut Badań w Oświacie,
<http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=464&from=publication>
- Wiśniewski Jerzy, Wykorzystanie środków na rzecz szkół z Priorytetu III oraz Priorytetu IX PO KL, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Uniwersytet Warszawski 2012,
<http://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/113-raporty?download=1094:wykorzystanie-rodkw-unijnych-na-rzecz-szk>
- Zasady organizacji pracy przedszkoli i szkół prowadzonych przez m.st. Warszawę w roku szkolnym 2014/2015, Biuro Edukacji Urzędu m. st. Warszawy,
http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/strona/4315/attachments/zasady_organizacji_2014_15_0.pdf